

23814/1904

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

23814

28

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

EMLÉKKÖNYV

(II. ÉVFOLYAM)

1904

A gróf Széchenyiek teljes nemzedékrendi történelmével.

Kiadja: a gróf Széchenyi István emléke ápolására alakult bizottság.

Ára 1 korona.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

EMLÉKKÖNYV

(II. ÉVFOLYAM)

1904

A gróf Széchenyiek teljes nemzedékrendi történelmével.

Kiadja: a gróf Széchenyi István emléke ápolására alakult bizottság.

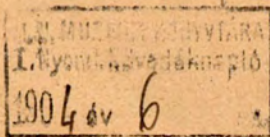
Hung. h
1594 do

Országos Néprajzi Múzeum

23.814/2

Széchenyi ébred.

*A kriptá sűrű éjjeléből,
Rózsaszínű hajnal fakad.
Ébred Széchenyi! Harang szól!
Pihenni többé nem szabad.*

*Eszméd, szellemed ihlesse
Mindazt, aki hű magyar.
Veszélyben a szent föld,
Mely ápol s eltakar.*

*Örökünkbe im pogányok törnek,
Védjük meg hát a hazát.
Nem lehet már többé tétovázni,
Rozsda marja a munkás kaszát.*

*És ha fénylik az a másnak haszna,
Szolga a nép saját otthonában.
Bűn, | czédaság virul mindenfelé,
És a magyar megrakott jármában.*

*Ébredj s ébredésed mindnyájunk szentélye,
Áhitjuk mi mint falat kenyeret.
Ki fajunkat újra urrá tegye,
Szólíts nekünk, kérünk oly vezért!*

Január

Bold. asszony-
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☾ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Péntek	Ujesztendő	19 Bonifác	7 51	4 15	e3 26	r 5 46	
2 Szomb.	Makár ap.	20 Ignác v.	7 51	4 16	4 23	6 50	
3 Vasár.	C Genovéva	21 E30 Jul.	7 51	4 17	5 30	7 48	
4 Hétfő	Titus pk.	22 Anastas	7 50	4 18	6 43	8 40	
5 Kedd	Telesfor	23 40 vért.	7 50	4 20	7 58	9 25	
6 Szerda	Vizkereszt	24 Eugenia	7 50	4 22	9 15	10 3	
7 Csütört.	Bálint	25 N. Kar.	7 49	4 23	10 29	10 37	
8 Péntek	Sörény a.	26 B. A. elj.	7 49	4 24	11 43	11 9	
9 Szomb.	Julian vt.	27 Istv. vért.	7 48	4 25	regg.	11 39	
10 Vasár.	10 C1 R. Pál	28 E31 Zez. v.	7 48	4 27	0 54	este	
11 Hétfő	Hygin	29 Apró sz.	7 47	4 28	2 3	12 41	
12 Kedd	Ernö	30 Anysia	7 47	4 29	3 9	1 16	
13 Szerda	Vidor	31 Melania	7 46	4 30	4 11	1 54	
14 Csütört.	Felix P.	1 O J. 1904.	7 46	4 32	5 9	2 37	
15 Péntek	Mór apát	2 Silvest.	7 45	4 34	6 2	3 24	
16 Szomb.	Marcel	3 Malakia	7 45	4 36	6 50	4 15	
17 Vasár.	C2 Jéz. n.	4 D70 ap.	7 44	4 37	7 33	5 10	
18 Hétfő	Piroska	5 Theofem	7 43	4 38	8 9	6 8	
19 Kedd	Sára	6 Epiphan.	7 42	4 40	8 42	7 6	
20 Szerda	Fáb., Seb.	7 Ker. Ján.	7 41	4 41	9 12	8 6	
21 Csütört.	Ágnes sz.	8 György	7 40	4 43	9 39	9 6	
22 Péntek	Vince v.	9 Pölyeukt	7 39	4 45	10 4	10 7	
23 Szomb.	Mária elj.	10 N. Gerg.	7 38	4 46	10 29	11 8	
24 Vasár.	C3 Timot	11 D1 Teod.	7 37	4 48	10 54	regg.	
25 Hétfő	Pál ford.	12 Tatiana	7 36	4 49	11 24	0 9	
26 Kedd	Polykarp	13 Hermyl	7 35	4 51	11 55	1 13	
27 Szerda	Ar. sz. János	14 Szabbas	7 34	4 52	este	2 19	
28 Csütört.	N. Károly	15 Pál Th.	7 33	4 54	1 14	3 23	
29 Péntek	Sal. Fer.	16 Péter sz.	7 32	4 55	2 5	4 27	
30 Szomb.	Adelgund	17 N. Antal	7 31	4 56	3 5	5 29	
31 Vasár.	C Sz. Cs. ü.	18 D Triod.	7 30	4 58	4 14	6 24	

A hold fényváltozásai.

☾ Holdtölte 3-án, 7 óra 4 pkor reggel. ☾ Utolsó negyed 9-én, 10 óra 26 pkor éjjel. ● Ujhold 17-én, 5 óra 3 pkor délután. ☽ Első negyed 25-én, 9 óra 57 perczkor este.

1-én a nap hossza 8 óra 24 perc, a hó végéig 1 óra 4 perccel nő.

Február

Böjtelő-hava

Napok	Róm kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☾ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Hétfő	Ignác	19 Makar	7 29	4 59	5 29	7 13	
2 Kedd	Gy. sz. b. a.	20 Eutim	7 28	5 1	6 48	7 56	
3 Szerda	Balázs p. k.	21 Maxim	7 27	5 2	8 6	8 34	
4 Csütört.	Veronika	22 Timoth.	7 26	5 4	9 22	9 8	
5 Péntek	Agáta sz.	23 Kelemen	7 25	5 6	10 38	9 40	
6 Szomb.	Dorottya	24 Xenia	7 24	5 8	11 49	10 11	
7 Vasárn.	C1 Sexag.	25 D Sept.	7 22	5 9	regg.	10 44	
8 Hétfő	Mát. Ján.	26 Xenofon	7 20	5 11	0 58	11 18	
9 Kedd	Apollonia	27 Kr. Ján.	7 19	5 13	2 5	11 56	
10 Szerda	Skolastik	28 Efreim	7 18	5 15	3 3	este	
11 Csütört.	Dezső pk.	29 Ign. er.	7 16	5 16	3 58	1 22	
12 Péntek	Eulália	30 Basil G.	7 14	5 18	4 47	2 12	
13 Szomb.	Eduárd	31 Cyr. és J.	7 12	5 20	5 31	3 6	
14 Vasárn.	C2 Quinq.	1 DMás.ÓF	7 10	5 21	6 8	4 1	
15 Hétfő	Fausztin	2 Ur bem.	7 8	5 23	6 44	4 59	
16 Kedd	Hushagyó k.	3 Simeon	7 6	5 24	7 15	5 58	
17 Szerda	Hamvazó sz.	4 Izidor	7 4	5 26	7 43	6 58	
18 Csütört.	Koloman	5 Agata	7 2	5 27	8 9	7 59	
19 Péntek	Zsuzsána	6 Vukol	7 1	5 29	8 34	9 1	
20 Szomb.	Eleuther	7 Partén	7 0	5 30	9 0	10 2	
21 Vasárn.	C3 Invoc.	8 D Sürop	6 59	5 31	9 27	11 3	
22 Hétfő	Pét. székf.	9 Nicetas	6 57	5 32	9 55	regg.	
23 Kedd	Romana	10 Karalam	6 55	5 34	10 30	0 5	
24 Szerda	Kántorb.	11 Balázs	6 53	5 36	11 9	1 8	
25 Csütört.	Mátyás	12 Meletius	6 51	5 37	11 55	2 12	
26 Péntek	Valburg	13 Márton	6 49	5 38	este	3 12	
27 Szomb.	Viktor	14 Auxent.	6 47	5 40	1 51	4 8	
28 Vasárn.	B4 Remin.	15 D1 böjtb.	6 45	5 41	3 0	5 0	
29 Hétfő	Roman	16 Pamfil	6 44	5 42	4 16	5 45	

A hold fényváltozásai.

☉ Holdtölte 1-én, 5 óra 49 pkor délután. ☾ Utolsó negyed 8-án, 11 óra 12 pkor délelőtt. ● Ujhold 16-án, 12 óra 21 pkor délben. ☽ Első negyed 24-én, 12 óra 25 pkor délben.

1-én a nap hossza 9 óra 30 perc, a hó végéig 1 órával és 29 perccel nő.

Márczius

Böjtmás-hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☾ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Kedd	Antonia	17 Tódor vt.	6 41 5 43	5 23	6 24		
2 Szerda	Simplic.	18 Leo főp.	6 39 5 44	6 53	7 3		
3 Csütört.	Kunigund	19 Archipp	6 37 5 45	8 11	7 35		
4 Péntek	Theophil	20 Leo c.	6 35 5 46	9 28	8 8		
5 Szomb.	Eusebius	21 Timoth.	6 33 5 48	10 39	8 41		
6 Vasárn.	B5 Oculi	22 D2 Jenő	6 31 5 49	11 47	9 15		
7 Hétfő	Aq. Tam.	23 Polykar	6 29 5 50	regg.	9 52		
8 Kedd	Filemon	24 Szökőnap	6 27 5 52	0 52	10 34		
9 Szerda	Franciska	25 Ján. fej.	6 25 5 54	1 51	11 19		
10 Csütört.	40 vért.	26 Taráz	6 23 5 56	2 43	este		
11 Péntek	Heraklius	27 Porfir	6 21 5 57	3 30	1 0		
12 Szomb.	Gergely p.	28 Prokop	6 19 5 59	4 10	1 55		
13 Vasárn.	B6 Laetar	29 C3 Vazul	6 17 6 1	4 45	2 52		
14 Hétfő	Mathild	1 Ó Márcz.	6 15 6 3	5 17	3 51		
15 Kedd	Kristóf	2 Theodot	6 13 6 4	5 46	4 51		
16 Szerda	Henrika	3 Eutrop	6 11 6 6	6 13	5 51		
17 Csütört.	Gertrud	4 Gerazim	6 9 6 7	6 38	6 53		
18 Péntek	Sánd., Edé	5 Konon	6 8 6 8	7 4	7 54		
19 Szomb.	József n. a.	6 42 vért.	6 7 6 9	7 31	8 56		
20 Vasárn.	B7 Judica	7 C4 Bas.	6 5 6 10	8 0	10 0		
21 Hétfő	Benedek	8 Teofilak	6 3 6 11	8 32	11 2		
22 Kedd	Kázmér	9 40 vért.	6 1 6 13	9 9	regg.		
23 Szerda	Viktoria	10 Kodrat	5 59 6 15	9 51	0 4		
24 Csütört.	Gábor	11 Sofron	5 57 6 16	10 40	1 4		
25 Péntek	Gy. o. b. a.	12 Theofan	5 55 6 18	11 38	2 1		
26 Szomb.	Manó	13 Nicefor	5 53 6 19	este	2 51		
27 Vasárn.	B8 Virág v.	14 C5 Ben.	5 51 6 20	1 53	3 37		
28 Hétfő	Gusztáv	15 Agap v.	5 49 6 22	3 7	4 18		
29 Kedd	Eustach	16 Sabina	5 47 6 24	4 24	4 54		
30 Szerda	Quirin	17 Elek	5 45 6 25	5 41	5 29		
31 Csütört.	Nagy Csüt.	18 Cyril ér.	5 43 6 27	6 59	6 2		

A hold fényváltozásai.

- ☾ Holdtölte 2-án, 4 óra 5 pcor reggel.
- ☾ Utolsó negyed 9-én, 2 óra 17 pcor éjjel.
- ☾ Ujhold 17-én, 6 óra 55 pcor reggel.
- ☾ Első negyed 24-én, 10 óra 53 pcor éjjel.
- ☾ Holdtölte 31-én, 2 óra 1 pcor délután.

1-én a nap hossza 11 óra 2 perc, a hó végéig 1 óra 42 perccel nő.

Április

Szt. György-
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☽ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Péntek	Nagy Pént.	19 Kriz., D.	5 41	6 29	8 14	6 35	
2 Szomb.	N. Sz. N. ü.	20 Sab. vt.	5 39	6 30	9 27	7 10	
3 Vasárn.	B Husv. vas.	21 C6 Vir. v.	5 37	6 31	10 36	7 47	
4 Hétfő.	Husvéth.	22 Vaz. á. v.	5 35	6 32	11 28	8 27	
5 Kedd	Vincze	23 Nikon	5 33	6 33	regg.	9 11	
6 Szerda	Sixtus p.	24 Zakariás	5 31	6 35	0 35	10 0	
7 Csütört.	Herman	25 Gy. o.	5 29	6 36	1 24	10 51	
8 Péntek	Dénes., Al.	26 N. Pént.	5 27	6 37	2 7	11 46	
9 Szomb.	Cölesztin	27 N. Szom.	5 26	6 39	2 45	este	
10 Vasárn.	B1 Quas.	28 C Húsv. v.	5 24	6 40	3 19	1 43	
11 Hétfő	Nemz. ünnep	29 Hv. h. N.ü.	5 22	6 42	3 48	2 42	
12 Kedd	Gyula	30 Cl. János	5 20	6 43	4 16	3 42	
13 Szerda	Jusztin	31 Hypat.	5 18	6 44	4 42	4 42	
14 Csütört.	Tiburtius	1 O April	5 16	6 46	5 6	5 45	
15 Péntek	Neszte	2 Cs. Titus	5 14	6 47	5 35	6 48	
16 Szomb.	Turibius	3 Nicetas	5 12	6 48	6 2	7 51	
17 Vasárn.	B2 Miser.	4 C1 Józs.	5 10	6 50	6 33	8 56	
18 Hétfő	Apollonia	5 Teodul	5 8	6 51	7 8	9 59	
19 Kedd	Emma	6 Eutyh	5 6	6 53	7 49	11 0	
20 Szerda	Ágnes	7 György	5 4	6 54	8 37	11 57	
21 Csütört.	Anselmus	8 Herodio.	5 3	6 56	9 31	regg.	
22 Péntek	Solt, Kaj.	9 Eupsyh	5 1	6 57	10 33	0 49	
23 Szomb.	Béla vt.	10 Terent.	4 59	6 58	11 39	1 35	
24 Vasárn.	B Jubil.	11 C2 Ant.	4 57	6 59	este	2 17	
25 Hétfő	Márk ev.	12 Vazul v.	4 56	7 1	2 5	2 54	
26 Kedd	Kilit	13 Antem.	4 55	7 3	3 20	3 28	
27 Szerda	Peregrin	14 Márton	4 53	7 4	4 35	3 59	
28 Csütört.	Vitályos	15 Aristark	4 51	7 5	5 49	4 32	
29 Péntek	Péter v.	16 Agapia	4 49	7 7	7 3	5 4	
30 Szomb.	Sz. Katal.	17 Simeon	4 47	7 8	8 16	5 40	

A hold fényváltozásai.

☾ Utolsó negyed 7-én, 7 óra 10 pkor este. ● Ujhold 15-én, 11 óra 9 pkor éjjel. ☽ Első negyed 23-án, 6 óra 11 pkor reggel. ☽ Holdtölte 29-én, 11 óra 53 pkor éjjel.

1-én a nap hossza 12 óra 48 perc, a hó végéig 1 óra 33 perccel nő.

Május

Pünkösd-hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	G ö r ö g naptár	☉ Nap		☽ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Vasár.	B4 Cantat	18 C3 J. D.	4 45	7 9	9 21	6 18	
2 Hétfő	Zsigmond	19 P. János	4 43	7 11	10 22	7 1	
3 Kedd	Monika	20 T. Tiv.	4 41	7 12	11 16	7 48	
4 Szerda	Flórián	21 Vízszent.	4 40	7 13	regg.	8 40	
5 Csütört.	Vince	22 Teod. S.	4 39	7 15	0 3	9 35	
6 Péntek	Ol. f. Ján.	23 György	4 37	7 16	0 43	10 32	
7 Szomb.	Gizella	24 Zak. Sab.	4 36	7 17	1 18	11 30	
8 Vasár.	B5 Rogate	25 C4 Márk	4 35	7 18	1 50	este	
9 Hétfő	Felix h.	26 Bas. p. v.	4 33	7 19	2 18	1 30	
10 Kedd	Ivo pk.	27 Simon J.	4 31	7 20	2 45	2 31	
11 Szerda	Bernát	28 Jázon a.	4 30	7 22	3 10	3 31	
12 Csütört.	Ald. Csüt.	29 K. 9vt.	4 29	7 23	3 26	4 34	
13 Péntek	Szervác	30 Jak. ap.	4 28	7 24	4 3	5 28	
14 Szomb.	Bonifác	1 Ó Május	4 27	7 26	4 33	6 43	
15 Vasár.	B6 Exaudi	2 C5 Ath.	4 26	7 28	5 7	7 48	
16 Hétfő	Nep. Ján.	3 Tim. s. M	4 25	7 29	5 46	8 53	
17 Kedd	Ubald	4 Pelagia	4 24	7 31	6 31	9 53	
18 Szerda	Tibor	5 Irene vt.	4 23	7 32	7 25	10 47	
19 Csütört.	Sára	6 Ald. Csüt.	4 22	7 33	8 26	11 36	
20 Péntek	Vazul	7 † feltalál	4 21	7 34	9 32	reg.	
21 Szomb.	Szilárd	8 János h.	4 20	7 35	10 42	0 19	
22 Vasár.	B Pünk. v.	9 C6 Isaiás	4 19	7 36	11 53	0 57	
23 Hétfő	Pünk. hétfő	10 Simon a.	4 18	7 37	este	1 30	
24 Kedd	Johanna	11 Mocius	4 17	7 38	2 21	2 3	
25 Szerda	Kántorb.	12 Epiphan	4 16	7 39	3 33	2 32	
26 Csütört.	Fülöp	13 Glyceria	4 15	7 40	4 45	3 4	
27 Péntek	Luczián	14 Izidor v.	4 14	7 41	5 57	3 37	
28 Szomb.	Vilmos	15 Pakom	4 13	7 42	7 4	4 13	
29 Vasár.	B1 Sz. Hár.	16 C Pünk. v.	4 12	7 43	8 8	4 53	
30 Hétfő	Bódog	17 Pünk. h.	4 11	7 44	9 5	5 28	
31 Kedd	Petronella	18 Teod. A.	4 11	7 45	9 56	6 27	

A hold fényváltozásai.

☉ Utolsó negyed 7-én, 1 óra 7 peczkor délután. ● Ujhold 15-én, 12 óra 15 pkor délben. ☾ Első negyed 22-én, 11 óra 35 pkor délelőtt. ☽ Holdtölte 29-én, 10 óra 11 pkor délelőtt.

1-én a naphossza 14 óra 24 perc, a hó végéig 1 óra 11 perccel nő.

Junius

Szent Iván-hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☾ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Szerda	Grácián	19 Patrik	4 10 7 46	10 40	7 2		
2 Csütört.	Úr napja	20 Thallel	4 10 7 47	11 18	8 49		
3 Péntek	Ödön	21 Szil. és II.	4 9 7 47	11 52	9 17		
4 Szomb.	Kerény	22 Basilisk	4 9 7 48	regg.	10 16		
5 Vasárn.	B2 Bonif.	23 C1 Mind.	4 8 7 48	0 20	11 17		
6 Hétfő	Norbert	24 Simeon r.	4 8 7 49	0 47	este		
7 Kedd	Robert	25 Ján. fej.	4 7 7 49	1 13	1 17		
8 Szerda	Medárd	26 Karpus	4 7 7 50	1 38	2 20		
9 Csütört.	Felix, Pr.	27 Terapon.	4 7 7 51	2 5	3 22		
10 Péntek	Margita	28 Nicet. E.	4 6 7 51	2 33	4 27		
11 Szomb.	Barnabás	29 Teodozia	4 6 7 52	3 4	5 31		
12 Vasárn.	B3 Basilid.	30 C2 Izsák	4 6 7 53	3 41	6 37		
13 Hétfő	Tóbiás	31 Hermia	4 6 7 54	4 25	7 40		
14 Kedd	Vazul	1 Ó Junius	4 5 7 54	5 14	8 39		
15 Szerda	Szeréna	2 Nicefor	4 5 7 54	6 13	9 32		
16 Csütört.	Jusztina	3 Lucilian	4 5 7 55	7 18	10 19		
17 Péntek	Adolf	4 Metrof.	4 5 7 55	8 29	10 40		
18 Szomb.	Arnold	5 Doroth.	4 5 7 56	9 42	11 35		
19 Vasárn.	B4 Julian	6 C3 Bess.	4 4 7 56	10 56	regg.		
20 Hétfő	Szilvér	7 Theodot	4 4 7 56	este	0 7		
21 Kedd	Alajos	8 A. Teod.	4 4 7 56	1 23	0 37		
22 Szerda	Paulin pk.	9 Cyrill A.	4 4 7 56	2 34	1 8		
23 Csütört.	Szidónia	10 Timot, S.	4 4 7 56	3 44	1 40		
24 Péntek	Ker. Ján.	11 Bertalan	4 5 7 57	4 52	2 13		
25 Szomb.	Eulóg	12 Onuphr.	4 5 7 57	5 57	2 50		
26 Vasárn.	B5 Ján. P.	13 C4 Aqu.	4 5 7 57	7 6	3 32		
27 Hétfő	László k.	14 Eliseus	4 6 7 57	7 50	4 19		
28 Kedd	Leo pápa	15 Amos p.	4 6 7 57	8 37	5 11		
29 Szerda	Péter és Pál	16 Tykon	4 6 7 56	9 16	6 17		
30 Csütört.	Pál a. eml.	17 Manó	4 7 7 56	9 51	7 5		

A hold fényváltozásai.

☉ Utolsó negyed 6-án, 7 óra 9 pkor reggel. ● Ujhold 13-án, 10 óra 27 pkor este. ☾ Első negyed 20-án, 4 óra 27 pkor este. ☽ Holdtölte 27-én, 9 óra 40 pkor este.

1-én a nap hossza 15 óra 36 perc, a hó 16 perccel nő, végéig 3 perccel fogy.

Julius

Szent Jakab=
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	G ö r ö g naptár	☉ Nap		☽ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Péntek	Teob., S.	18 Leont. v.	4 7 7 56	10 23	8 5		
2 Szomb.	Sarl. b. A.	19 Judás a.	4 8 7 56	10 51	9 5		
3 Vasárn.	B6 Eul., S.	20 C5 Met.	4 8 7 55	11 17	10 5		
4 Hétfő	Udalrik	21 Julian	4 9 7 55	11 42	11 5		
5 Kedd	Cirill	22 Euseb.	4 10 7 55	regg. este			
6 Szerda	Esaiás	23 Agrippa	4 11 7 54	0 7	1 7		
7 Csütört.	Vilibald	24 Ján szül.	4 12 7 54	0 34	2 9		
8 Péntek	Kilian	25 Febron.	4 13 7 53	1 3	3 14		
9 Szomb.	Bereck	26 Dávid T.	4 14 7 53	1 36	4 18		
10 Vasárn.	B7 Amália	27 C6 Sám.	4 15 7 52	2 15	5 22		
11 Hétfő	Pius p.	28 Cir. Ján.	4 16 7 52	3 2	6 24		
12 Kedd	Henrik	29 Pét. és P.	4 17 7 51	3 56	7 21		
13 Szerda	Jenő, M.	30 12 apost.	4 18 7 51	5 0	8 12		
14 Csütört.	Bonavent.	1 Ó Julius	4 19 7 50	6 10	8 56		
15 Péntek	Ap. oszl.	2 S. b. a. asz.	4 20 7 50	7 25	9 35		
16 Szomb.	Skap. ün.	3 Hyacint	4 21 7 49	8 41	10 10		
17 Vasárn.	B8 Elek H.	4 C7 Andr.	4 22 7 49	9 57	10 42		
18 Hétfő	Fridrik	5 Athanas	4 23 7 48	11 11	11 13		
19 Kedd	P. Vince	6 Sisoos	4 24 7 47	este	11 43		
20 Szerda	Illés pr.	7 Tamás v.	4 26 7 46	1 35	regg.		
21 Csütört.	Dániel pr.	8 Prokop	4 27 7 45	2 44	0 16		
22 Péntek	Már. Mag.	9 Pankrat.	4 28 7 43	3 48	0 52		
23 Szomb.	Libór P.	10 45 vért.	4 29 7 42	4 49	1 31		
24 Vasárn.	B9 Krisztina	11 C8 Euf.	4 30 7 41	5 44	2 16		
25 Hétfő	Jakab ap.	12 Proklus	4 32 7 40	6 33	3 5		
26 Kedd	Anna	13 Gábor	4 33 7 39	7 15	4 0		
27 Szerda	Pentele	14 Aquila	4 34 7 38	7 52	5 57		
28 Csütört.	Inc., Géza	15 Cyriak	4 35 7 37	8 25	5 54		
29 Péntek	Mártha	16 Athinog.	4 37 7 36	8 54	6 53		
30 Szomb.	Abdon, J.	17 Marina	4 38 7 34	9 21	7 54		
31 Vasárn.	B10 Loj. Ig.	18 C9 E., J.	4 39 7 33	9 46	8 55		

A hold fényvltózásai.

☾ Utolsó negyed 6-án, 12 óra 11 pkor délben. ● Ujhold 13-án, 6 óra 44 pkor reggel. ☽ Első negyed 19-én, 10 óra 5 pkor este. ☽ Holdtölte 27-én, 10 óra 58 pkor délelőtt.

1-én a nap hossza 15 óra 49 perc, a hó végéig 55 perccel fogy.

Augusztus

Kisassz.=hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☾ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Hétfő	Vas. Pét.	19 Makrin	4 40 7 32	10 10	9 55		
2 Kedd	Portiunk	20 Illés pr.	4 41 7 30	10 37	10 55		
3 Szerda	Istv. v. tal.	21 Sim. Ján.	4 42 7 29	11 4	11 56		
4 Csütört.	Domonk.	22 Magdol.	4 43 7 27	11 34	este		
5 Péntek	Havi b. A.	23 Prof., F.	4 45 7 25	regg.	2 1		
6 Szomb.	Ur szin. v.	24 Krisztin.	4 46 7 24	0 10	3 3		
7 Vasárn.	B11 Kaj.	25 C10 Anna	4 47 7 23	0 52	4 5		
8 Hétfő	Cyriak v.	26 Hermola	4 48 7 21	1 41	5 4		
9 Kedd	Román v.	27 Pantaleo	4 49 7 20	2 39	5 58		
10 Szerda	Lőrinc	28 Prochor	4 51 7 18	3 46	6 48		
11 Csütört.	Zsuzsanna	29 Kallinik	4 53 7 17	4 58	7 29		
12 Péntek	Klára	30 Silas ap.	4 54 7 16	6 16	8 6		
13 Szomb.	Hipolyt v.	31 Eudoc	4 55 7 14	7 35	8 41		
14 Vasárn.	B12 Euseb.	1 C O Aug.	4 56 7 12	8 53	9 14		
15 Hétfő	N. b. Ász. n.	2 István e.	4 58 7 10	10 10	9 46		
16 Kedd	Rókus	3 Izsák D.	4 59 7 8	11 22	10 19		
17 Szerda	Liberát	4 7 vértanu	5 07 6	este	10 54		
18 Csütört.	Ilona cs.	5 Eusign.	5 27 4	1 41	11 33		
19 Péntek	Lajos p.	6 Úr szin. v.	5 37 2	2 43	regg.		
20 Szomb.	István kir.	7 Istv. kir.	5 47 0	3 39	0 15		
21 Vasárn.	B13 Bernát	8 C12 Emil.	5 56 59	4 30	1 3		
22 Hétfő	Timoth.	9 Máté ap.	5 66 58	5 15	1 55		
23 Kedd	Fülöp	10 Lőrincz	5 76 56	5 53	2 50		
24 Szerda	Bertalan	11 Euplus	5 86 54	6 25	3 48		
25 Csütört.	Lajos kir.	12 Photinus	5 106 52	6 56	4 47		
26 Péntek	Samu	13 Maxim.	5 116 50	7 24	5 46		
27 Szomb.	Kal. Józs.	14 Michäas	5 136 48	7 51	6 47		
28 Vasárn.	B14 Agoston	15 CN. b. A.	5 146 46	8 15	7 47		
29 Hétfő	Ján. lefej.	16 Diomed	5 156 44	8 41	8 47		
30 Kedd	Róza száz.	17 Myron	5 176 42	9 8	9 47		
31 Szerda	Raimund	18 Flor. és t.	5 196 41	9 36	10 48		

A hold fényváltozásai.

☾ Utolsó negyed 4-én, 3 óra 19 pkor délután. ● Ujhold 11-én, 2 óra 14 pkor délután. ☽ Első negyed 18-án, 5 óra 43 pkor reggel. ☾ Holdtölte 26-án, 2 óra 18 pkor éjjel.

1-én a nap hossza 14 óra 52 perc, a hó végéig 1 óra 30 perccel fogy.

Szeptember

Szent Mihály-
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☽ Hold		Jegyzetek
			kél. ó p.	ny. ó p.	kél. ó p.	ny. ó p.	
1 Csütört.	Egyed a.	19 Andr. v.	5 20	6 39	10 8	11 50	
2 Péntek	Zeno, Ist.	20 Samu p.	5 22	6 37	10 47	este	
3 Szomb.	Albert	21 Tádé ap.	5 23	6 35	11 32	1 52	
4 Vasárn.	B Órangyal	22 C14 Ag.	5 25	6 33	regg.	2 50	
5 Hétfő	Viktor v.	23 Lupus	5 26	6 31	0 23	3 44	
6 Kedd	Zak.	24 Eutyeh	5 28	6 29	1 25	3 34	
7 Szerda	Regina	25 Bertalan	5 29	6 27	2 33	5 20	
8 Csütört.	Kisassz. n.	26 Adrian	5 31	6 25	3 49	5 58	
9 Péntek	Gorgon.	27 Pimen	5 32	6 23	5 5	6 36	
10 Szomb.	Tol. Mikl.	28 Mózes r.	5 33	6 21	6 24	7 9	
11 Vasárn.	B16 Már. n.	29 C János l.	5 35	6 19	7 43	7 42	
12 Hétfő	Tóbiás G.	30 Sándor	5 36	6 17	9 1	8 18	
13 Kedd	Enok	31 B. asz. ö.	5 37	6 15	10 17	8 52	
14 Szerda	† felmag.	1 Ó Szept.	5 38	6 13	11 27	9 31	
15 Csütört.	Nikomed.	2 Mamant	5 39	6 11	este	10 13	
16 Péntek	Ludmilla	3 Anthym	5 41	6 9	1 33	11 0	
17 Szomb.	Lambert	4 Babylas	5 42	6 7	2 27	11 51	
18 Vasárn.	B17 Tamás.	5 C16 Zak.	5 43	6 5	3 13	regg.	
19 Hétfő	Konrád	6 Mihály	5 45	6 3	3 54	0 45	
20 Kedd	Eust.	7 Sozont	5 46	6 0	4 29	1 42	
21 Szerda	Kántorb.	8 Már. szül.	5 47	5 57	4 59	2 41	
22 Csütört.	Móric vt.	9 Joakim	5 49	5 55	5 29	3 40	
23 Péntek	Tekla sz.	10 Minodor	5 50	5 53	5 55	4 40	
24 Szomb.	Gellért	11 Theodor	5 52	5 51	6 20	5 39	
25 Vasárn.	B18 Kleofás	12 C17 Aut.	5 53	5 49	6 45	6 40	
26 Hétfő	Cyprian	13 Kornél	5 54	5 47	7 10	7 42	
27 Kedd	K. D.	14 † felmag.	5 55	5 45	7 39	8 42	
28 Szerda	Vencel k.	15 Nicetas	5 56	5 43	8 11	9 43	
29 Csütört.	Mih. főan.	16 Eufemia	5 58	5 41	8 46	10 44	
30 Péntek	Hieronym.	17 Sónia s. t.	5 59	5 39	9 27	11 44	

A hold fényváltozásai.

☉ Utolsó negyed 3-án, 4 óra 15 pkor reggel. ● Ujhold 9-én, 9 óra 59 pkor este. ☾ Első negyed 16-án, 4 óra 29 pkor délután. ☽ Holdtölte 24-én, 7 óra 6 pkor este.

1-én a nap hossza 13 óra 19 perc, a hó végéig 1 óra 39 perccel fogy.

Október

Mindszent-
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	G ö r ö g naptár	☉ Nap		☽ Hold		J e g y z e t e k
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Szomb.	Remigius	18 Eumen	6 1 5 37	10 15	este		
2 Vasárn.	B19 Olv. ü.	19 C18 Tro.	6 3 5 35	11 11	1 37		
3 Hétfő	Kandidus	20 Eustach	6 4 5 33	regg.	2 26		
4 Kedd	Szer. Fer.	21 Kodrat	6 6 5 31	0 14	3 12		
5 Szerda	Placidus	22 Fókás	6 7 5 29	1 24	3 52		
6 Csütört.	Bruno	23 K. Ján. fg.	6 9 5 27	2 37	4 29		
7 Péntek	Justina	24 Tekla	6 10 5 25	3 54	5 4		
8 Szomb.	Brigitta	25 Euphros.	6 11 5 23	5 13	5 36		
9 Vasárn.	Magy. N. fl.	26 C19 Ján.	6 12 5 21	6 33	6 10		
10 Hétfő	B. Ferenc	27 Callistr.	6 13 5 20	7 50	6 45		
11 Kedd	Filomena	28 Chariton	6 15 5 18	9 6	7 23		
12 Szerda	Miksa p.	29 Cyrják r.	6 17 5 16	10 17	8 7		
13 Csütört.	Kálmán v.	30 Gergely	6 18 5 14	11 21	8 52		
14 Péntek	Kallistus	1 B. a. Pokr.	6 19 5 12	este	9 42		
15 Szomb.	Terézia	2 Cyprian	6 21 5 10	1 9	10 37		
16 Vasárn.	B20 Gál	3 C20 Dén.	6 22 5 9	1 52	11 34		
17 Hétfő	Hedvig	4 Hierot	6 24 5 7	2 29	regg.		
18 Kedd	Luk.	5 Charitin	6 26 5 5	3 2	0 33		
19 Szerda	Ferdinand	6 Tam. ap.	6 27 5 3	3 32	1 33		
20 Csütört.	Vendel	7 Sergius	6 28 5 2	3 58	2 32		
21 Péntek	Orsolya	8 Pelagia	6 30 5 1	4 23	3 32		
22 Szomb.	Kordula	9 Jak. ap.	6 31 4 59	4 48	4 32		
23 Vasárn.	B22 Kap. J.	10 C21 Eul.	6 32 4 57	5 14	5 32		
24 Hétfő	Fortunát	11 Fülöp a.	6 34 4 56	5 43	6 34		
25 Kedd	Kriz.	12 Probus	6 35 4 54	6 15	7 36		
26 Szerda	Dömötör	13 Carpus	6 37 4 52	6 27	8 38		
27 Csütört.	Sabina	14 Parask.	6 39 4 50	7 26	9 39		
28 Péntek	Sim. s Jud.	15 Lucian	6 40 4 48	8 12	10 38		
29 Szomb.	Zenobius	16 Longin	6 42 4 46	9 5	11 34		
30 Vasárn.	B23 Kolozs.	17 C22 Hos.	6 43 4 44	10 4	este		
31 Hétfő	Farkas	18 Luk. ev.	6 45 4 42	11 10	1 9		

A hold fényváltozásai.

☾ Utolsó negyed 2-án, 3 óra 8 pkor délután. ● Újhold 9-én, 6 óra 41 pkor reggel. ☽ Első negyed 16-án, 7 óra 11 pkor reggel. ☽ Holdtölte 24-én, 12 óra 12 pkor délbén.

1-én a nap hossza 11 óra 36 perc, a hó végéig 1 óra 39 perccel fogy.

November

Szt.-András=
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	G ö r ö g naptár	☉ Nap		☾ Hold		J e g y z e t e k
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Kedd	Mindsz.	19 Joel pr.	6 46	4 41	regg.	1 51	
2 Szerda	Halott. eml.	20 Artem.	6 48	4 39	0 20	2 26	
3 Csütört.	Hub., Ida	21 Hilarion	6 49	4 38	1 33	3 0	
4 Péntek	Borr. Kár.	22 Albert	6 51	4 37	2 48	3 33	
5 Szomb.	Imre hg.	23 Jak. ap.	6 52	4 36	4 6	4 5	
6 Vasárn.	B24 Lénárd	24 C23 Ar.	6 54	4 35	5 23	4 38	
7 Hétfő	Engelbert	25 Marcian	6 55	4 33	6 38	5 14	
8 Kedd	Göf.	26 Demeter	6 56	4 31	7 53	5 55	
9 Szerda	Tivadar	27 Nestor	6 57	4 29	9 2	6 39	
10 Csütört.	Av. Andr.	28 Terent.	6 59	4 28	10 6	7 28	
11 Péntek	Márton p.	29 Anastas.	7 04	4 26	11 1	8 23	
12 Szomb.	Emilia	30 Zenob.	7 24	4 25	11 48	9 21	
13 Vasárn.	B25 Szan.	31 C24 Sta.	7 44	4 24	este	10 20	
14 Hétfő	Serapion	1 Ó Nov.	7 64	4 23	1 5	11 20	
15 Kedd	Lip.	2 Acindin	7 84	4 22	1 34	regg.	
16 Szerda	Ödön	3 Aceptsim	7 104	4 21	2 1	0 20	
17 Csütört.	Gergely	4 Ján. aty.	7 124	4 20	2 28	1 20	
18 Péntek	Eugen	5 Gall., Ép.	7 134	4 19	2 53	2 21	
19 Szomb.	Erzsébet	6 Pál pk.	7 144	4 18	3 17	3 23	
20 Vasárn.	B26 Bódog	7 C25 33 v.	7 154	4 17	3 43	4 22	
21 Hétfő	B. A. avat.	8 Mih. főan	7 174	4 16	4 12	5 24	
22 Kedd	Cácil	9 Onesiph.	7 194	4 15	4 46	6 28	
23 Szerda	Kelemen	10 Erastus	7 204	4 14	5 24	7 30	
24 Csütört.	Flóra, K. J.	11 Minas	7 214	4 13	6 7	8 32	
25 Péntek	Katalin	12 Ján. Al.	7 224	4 12	6 59	9 30	
26 Szomb.	Konrad	13 Ar. Ján.	7 234	4 12	8 0	10 24	
27 Vasárn.	B1 Advent	14 C26 Fül.	7 254	4 11	9 2	11 10	
28 Hétfő	Sosten	15 Gurias	7 274	4 10	10 10	11 53	
29 Kedd	Saturnin	16 Máté ap.	7 284	4 10	11 21	este	
30 Szerda	Andr. ap.	17 Gergely	7 294	4 9	regg.	1 4	

A hold fényváltozásai.

☾ Utolsó negyed 1-én, 0 óra 30 pkor éjfélt után. ● Ujhold 7-én, 4 óra 53 pkor délután. ☽ Első negyed 15-én, 1 óra 52 pkor éjjel. ☾ Holdtölte 23-án, 4 óra 28 pkor reggel. ☾ Utolsó negyed 30-án, 8 óra 54 pkor.

1-én a nap hossza 9 óra 55 perc, a nap 1 óra 15 perccel fogy.

Deczember

Karácsony-
hava

Napok	Róm. kath. és protestáns naptár	Görög naptár	☉ Nap		☽ Hold		Jegyzetek
			kél. ó. p.	ny. ó. p.	kél. ó. p.	ny. ó. p.	
1 Csütört.	Eligius	18 Plat. s R.	7 30 4	9 0 35	1 36		
2 Péntek	Aurelia	19 Abdias	7 31 4	8 1 48	2 6		
3 Szomb.	X. Ferencz	20 Gregor	7 32 4	8 3 3	2 37		
4 Vasárn.	B2 Advent	21 C B. A. av.	7 33 4	8 4 16	3 10		
5 Hétfő	Sabbas	22 Philem.	7 34 4	8 5 30	3 46		
6 Kedd	Miklós p.	23 Amphil.	7 35 4	7 6 42	4 28		
7 Szerda	Ambrus	24 Katalin	7 36 4	7 7 48	5 15		
8 Csütört.	B. A. fog.	25 Kelemen	7 37 4	7 8 48	6 8		
9 Péntek	Leokadia	26 Alipius	7 38 4	6 9 40	7 5		
10 Szomb.	Juditha	27 Jakab P.	7 39 4	6 10 24	8 5		
11 Vasárn.	B3 Advent	28 C28 U. I.	7 40 4	6 11 2	9 5		
12 Hétfő	Maxent.	29 Param.	7 41 4	6 11 36	10 6		
13 Kedd	Lucza	30 Andr. ap.	7 42 4	6 este	11 6		
14 Szerda	Spiridion	1 Ó Decz.	7 43 4	5 12 31	regg.		
15 Csütört.	Ireneus	2 Habak	7 44 4	5 12 56	0 7		
16 Péntek	Etelka	3 Sofonias	7 45 4	5 1 20	1 7		
17 Szomb.	Lázár	4 Borbála	7 45 4	5 1 46	2 8		
18 Vasárn.	B4 Advent	5 C29 Sabb.	7 46 4	5 2 13	3 10		
19 Hétfő	Nemes.	6 Miklós	7 47 4	6 2 44	4 12		
20 Kedd	Tamás ap.	7 Ambrus	7 47 4	6 3 19	5 15		
21 Szerda	Kántorb.	8 Patapius	7 48 4	7 3 58	6 17		
22 Csütört.	Zeno vt.	9 B. a. fog.	7 48 4	7 4 46	7 18		
23 Péntek	Viktória	10 Menas	7 49 4	7 5 43	8 16		
24 Szomb.	Ad. Éva	11 St. Dán.	7 49 4	8 6 50	9 8		
25 Vasárn.	N. Karács.	12 C30 Sp.	7 50 4	9 8 0	9 53		
26 Hétfő	István vt.	13 Aurent.	7 50 4	9 9 11	10 34		
27 Kedd	Ján. ev.	14 Tyrsus	7 50 4	10 10 23	11 8		
28 Szerda	Apró szent	15 Eleuther	7 51 4	11 11 38	11 40		
29 Csütört.	Tamás pk.	16 Aggeus	7 51 4	12 regg. este			
30 Pént.	Dávid kir.	17 Dán. pr.	7 51 4	13 0 15	0 41		
31 Szomb.	Sylvester	18 Sebesty.	7 51 4	14 2 5	1 12		

A hold fényváltozásai.

● Ujhold 7-én, 5 óra 23 pkor reggel. ☾ Első negyed 14-én, 11 óra 28 pkor éjjel. ☽ Holdtölte 22-én, 7 óra 17 pkor este. ☾ Utolsó negyed 29-én, 5 óra 2 pkor délután.

1-én a nap hossza 8 óra 39 perc, a nap 21 perccel fogy, 24-től 5 perccel nő.

A sárvári és felsővidéki gróf Széchényi-család.

— Zarándy A. Gáspárnak: „A magyar nemesség világtörténelmi vonatkozásai“ című kéziratú nagy munkájából. —

Nagy Iván, a magyar nemzedékrendi történelem vezértudósa (Losonczi Phönix, II. köt., Pest, 1851) így vezeti be a Báthoryak jelleméről írt tanulmányát:

„Mit a természet, vagy véletlen sors pazarolt ránk, mit nem önszorgalmunk, fáradalmaink által birunk: az nem önérdemünk. Szellemi és testi tulajdonok, milyen az elmeél, erős, deli termet, kellem: mind a természet adománya. Öröklött polgári előnyök, milyen a czimeres ősöktől való származás, a gazdagság: mind a véletlen sors adománya.

„Ezekkel nem kérkedhetünk.

„Ki rója fel érdemül embernek, hogy biboros hires ősöktől származott? Kérkedhet-e a cser, melyet a természet a bércz csucsára ültetett?

„De miként a jó fajú mag, míg gyümölcsében el nem kocsosul, mindenkinek tetszik: a családivadék is, míg az érdemet, hirt szerzett ősi törzshöz jellemében hü marad, közbecsülésben részesül.

„Mert minden tárgynak saját ismérve van. És mint nemzeteknek jellemén egy bélyegző sajátság ömlik el: akkép családtagokon ízről-ízre végig vonul a törzsfőnek ősi jelleme, míg az el nem kocsosul. Mert vér a vérré üt és az alma fájától messze nem esik.

„Egyes kivétel különbséget nem tehet. Egy fának minden gyümölcse, ha színre, alakra nem is, de ízre egy. S a legnemesebb fa is terem rothadt gyümölcsöket“.

Eddig Nagy Iván.

De a Széchényiek nemes fája nem termett még kivételes gyümölcsöket. A család jellemző vonása az önzetlen hazafiság, a közjóért való lelkesülés, a tudományszeretet és a fejedelmi bőkezűségű áldozatkészség. És a nemes törzs egyetlen egy gyümölcse sem lett kivétel. Valódi lelki gyönyörrel merülünk

el a Széchenyiek történelmének szemléletében, mert ez a dicső nemzetség egész kis hadseregét állította a legjobbaknak.

A Széchenyiek mondai történelme a magyar kereszténység első századaiban vész el. A család valószínűleg nógrádi eredetű s eleintén Zéchennek, majd Zécheninek, Szécseninek irták, míg végre megállapodott a kiírás a mai Széchenyinél. Első hitelesen igazolt ősök:

Széchényi Mihály, a szigetvári Zrinyi Miklós bajtársa, Schwendy Lázár báró egyik vitéz ezredese, Pápa, majd Veszprém kapitánya. Az ő fia:

Széchényi Márton, Bán Sára férje, akinek két fia volt: György és Lőrincz. György 1592-ben született Szécsényben, s Nagy-Szombatban, majd a bécsi Pázmáneumban tanult, a hol pappá szentelték. Előbb Sellyén, majd Esztergomban volt lelkész. Azután Vág-Ujhelyben prépost, 1632-ben esztergomi kanonok, 1644-ben pécsi, 1653-ban veszprémi, 1657-ben győri püspök, 1674-ben kalocsai érsek, végre 1685 márczius 21-én esztergomi érsek és Magyarország primása lett. 1695. febr. 18-án halt meg 103 éves korában. Összes jótékony adományai az akkori időkben szinte mesés 3 millió forintnál többre rugtak. Nemzetének és egyházának egyaránt ragyogó csillaga volt, bőkezűsége pedig messze túlhaladta még a királyét is. Ennek a nagy férfinak öcscse: Lőrincz (1650) folytatta a családfát.

Széchényi Lőrincz (1650) Gellén Juditnak a férje volt. Nyolcz gyermek származott boldog házasságukból: Ferencz, Pál, Márton, György, Erzsébet, Katalin, Ilona és Judit.

1. Ferencz a Jézus társaságának tagja volt, szül. 1632, † 1672.

2. Pál, szül. 1642-ben Gyöngyösön, Bécsben, majd Rómában tanult és 1662-ben paulinus lett Warndorfban. Pozsonyban, azután Nagy-Szombatban volt a theologia tanára, majd 1687—1697-ig a pécsi és veszprémi, utóbb a kalocsai és bácsi egyházmegyéket kormányozta, kalocsai érsek és bácsi főispán lett és 1710 május 22-én hunyt el.

3. Mártonnak Sándor Annával kötött házasságából nem maradtak gyermekei.

4. György a család föntartója volt.

5. Erzsébet egyik Nagy báróhoz ment nőül.

6. Katalint Vizkelethy Ferdinánd vette el.

7. Ilona előbb Tallián István, azután Sankó Miklós neje.

8. Judit pedig Imrikovics György neje volt.

Széchényi György, Széchényi Lőrincz és Gellén Judit fia, 1656-ban született, Egervárnak, Szent-Györgynek és Pölskének volt a kapitánya, dicsőséges részt vett Székes-Fehérvár, Kanizsa, Szigetvár és Buda visszafoglalásában s

vitézségeért a törökök rémének nevezték. Érdemeiért Lipót király 1697-ben grófi rangra emelte. Neje: Béketfalvi Morócz Anna (vagy Ilona?) egy fiuval és két leánnyal ajándékozta meg. Az idősbik leány: Julianna Ebergényi László neje volt, az ifjabbik: Judit, hajadon maradt. A fiu:

Széchényi Sigmund gróf cs. és kir. kamarás, titkos tanácsos, Egervár, Szent-György és Pölöske kapitánya és somogyi főispán kétszer nősült. Első neje Batthyány Mária Terézia grófnő, a második Szalai Barkóczy Mária volt. A két házasságból hat gyermek származott: Sigmund, Ignác, Antal, László, Jozéfa és Katalin.

1. Sigmund a család föntartója.

2. Ignác gróf cs. és kir. kamarás, a Kálnoky-huszárok alezredese, a zalai fölkelő sereg ezredese, vitéz porosz- s bajorverő volt s 1755-ben Egervárt lakott. Loósi és Hédervári Viczay Anna Mária grófnővel kötött házassága gyermektelen maradt.

3. Antal gróf 1744-ben a Nádasdy-huszárok ezredese, 1752-ben tábornok, 1757-ben, már mint altábornagy, a 3-ik huszárezred tulajdonosa. Harczolt 1744-ben és 1745-ben Morva- és Csehországban, 1746—1747-ben Németalföldön és 1767-ben halt meg. Neje: Szalai báró Barkóczy Susánna egy leányt szült neki: Mária Anna grófnőt (sz. 1744), aki 1762-ben gróf Erdődy János horvát bán († 1806) neje lett.

4. László gróf. Neje: Draskovich Mária Anna grófnő. Leányai: I. Teréz grófnő (1743—1777), Esterházy Ferencz gr. hitvese, és II. Anna grófnő, Stampfer und Walchenberg János Gottlib gróf neje.

5. Jozéfa grófnő † 1758, mint Schmidegg Frigyes gróf felesége.

6. Katalin grófnő, † 1747, mint Zichy János gróf neje.

Széchényi Sigmund gróf, Széchényi Sigmund gróf legidősbik fia, szül. 1720. és mint a Nádasdy-huszárok kapitánya, 1744-ben Tabornál oly súlyosan megsebesült, hogy vissza kellett vonulnia birtokaira, † 1769. 1747-ben nőül vette Cziráky Mária Anna grófnőt (1724—1787), akinek öt gyermeke született: Mária Terézia, József, Borbála, Ferencz és Jozéfa.

1. Mária Terézia grófnő (1749—1798). Férje: Kueffstein Ferencz gróf.

2. József gróf (1752—1775). Neje: Tolnai Festetics Julia grófnő (1753—1824), gróf Festetich Pál († 1782) és Bossányi Julia grófnő leánya. Gyermektelenek.

3. Borbála grófnő (1753—1817). Első férje: gróf Forgách János, csongrádi főispán (1724—1774). Ebből a házasságból egy fiu származott: gróf Forgách Alajos († 1829), Batthyány Izabella grófnő férje és Forgách Lujza grófnő apja. Forgách

Lujza grófnő annak a Jeszenák Jánosnak lett 1849-ben özvegye, akiről a költő oly méltán énekelte, hogy:

Szerette hazáját szívvvel, szóval, tettel,
Védte szabadságát hiven, becsülettel,
Áldozott, szenvedett, jutalmát nem kérte,
S nem küzdhetve többé: vérpadon halt érte!

Széchényi Borbála grófnő másodszer Desfours Ferencz grófhhoz († 1810) ment nőül.

4. Ferencz gróf, az összes ma virágzó Széchényi grófi ágak törzse.

5. Jozéfa grófnő (1759—1791). Férje: Mesnil József báró († 1798).

Széchényi Ferencz gróf, Széchényi Sigmond gróf és Cziráky Mária Anna grófnő fia, szül. 1754. ápr. 29. cs. és kir. kamarás, belső titkos tanácsos, magyar királyi főkamárás, zágrábi, majd tolnai, somogyi, baranyai, verőczei és szerémi főispán, végre 1808-ban az aranygyapjas rend lovagja lett. Ő alapította a budapesti magyar nemzeti muzeumot és gazdag könyvtárát is nemzetének ajándékozta. Meghalt 1820. decz. 20. Ércszobra a nemzeti muzeum előtt hirdeti, hogy nemcsak nemzetségének, de nemzetének is egyik legjelesebb fia volt. Bátyjának özvegyét: Festetics Julia grófnőt (1753—1824) vette nőül 1777-ben. Festetics Julia grófnő Festetics Pál grófnak († 1782) és Bossányi Julia grófnőnek a leánya; Festetich Kristófnak és Szegedy Juditnak, továbbá gróf Bossányi Imrének és Korláthkeőy Évának unokája. Széchényi Ferencz grófnak három fia volt és két leánya. A két leány:

1. Francziska grófnő (1783—1861), gróf Batthyány Miklós († 1842) felesége 1802-ben. Gyermeektelenek.

2. Sónia grófnő (1789—?), gróf Zichy Ferdinánd (1783—?) felesége. Gyermeektelenek.

Széchényi Ferencz gróf három fia:

A. **Széchényi Lajos gróf** (1781—1855).

B. **Széchényi Pál gróf** (1789—1871).

C. **Széchényi István gróf, a legnagyobb magyar** (1792—1860).

A.

Széchényi Lajos gróf (1781—1855), Széchényi Ferencz grófnak és Festetics Julia grófnőnek legidősbik fia, Sónia főhercegnőnek főudvarmestere, kétszer nősült. Első neje 1801. máj. 16: Clam-Gallas Alojzia grófnő (1781—1822). Második neje 1824. márcz. 18: Wurmbrand-Stuppach Francziska grófnő (1797—1873). Az első házasságból öt gyermek: János, Mária-Alojzia, Julianna, Károly és Béla, a másodikból két fiu született: Imre és Dénes.

1. János gróf (1802—1874), az első vonal első ágának alapítója: Aa.

2. Mária Alojzia grófnő (1804—1863). Férje: gróf Zichy László (1799—1868). Virágzó utódjai vannak.

3. Julianna grófnő, sz. 1809. Férje: Parry József Márton, † 1846.

4. Károly gróf, †.

5. Béla, † 1815.

6. Imre gróf, sz. 1825, az első vonal második ágának alapítója: Ab.

7. Dénes gróf (1828—1892), az első vonal harmadik ágának alapítója: Ac.

Aa.

Széchényi János gróf (1802—1874). Neje 1825: Monyorókeréki és Monoszlói Erdődy Agatha grófnő (1808—1882), Erdődy György grófnak és Aspremont-Lynden és Baint Mária Ottolina Gobertina grófnőnek (1787—1866) leánya, anyai ágon utódja a Felső Vadászi **Rákóczy**, a Somlyói és az Ecsedi **Báthory**, a **Zriny** és a **Frangepán** házaknak, Aargau (**Habsburg**) grófjainak, Nagy Alfréd **angol** királynak, **Bizancz** császárjainak, **Anglia**, **Aragon** és **Arménia** királyainak, az **Árpádoknak**, **Babenbergeknak**, **Baden** örgrófjainak, a **Billungoknak**, **Burgund** királyainak, **Elzász** hercegeinek, **Este** örgrófjainak, a **frank** és a **friz** királyoknak, **Hadrián** pápának, **Hengisztnek**, a **Hohenburg** (Lothringen) és a **Hohenstaufen** háznak, **Isztria** örgrófjainak, **Karinthia** hercegeinek, **Nagy Károly** esászárnak, a **német** királyoknak, a **cseh** és a **szerb** királyoknak, a **Welfeknek**, **Wettineknek** és **Nagy Widukind** szász hercegnek. S ez a leszármazás legtöbb esetben czáfolhatatlan történelmi igazság, csupán néhány ősvonal, mint a Hengisté, nagy Alfrédé és nagy Widukindé alapul nem bizonyítható mondán vagy hagyományon. Széchényi János grófnak és Erdődy Agatha grófnőnek hat gyermeke:

1. László gróf, †.

2. György gróf, sz. 1828. Neje 1864: Schwarz Johanna (elválasztva 1872). Gyermekek nincsenek.

3. Agatha grófnő, sz. 1833. Férje 1855: gróf Breunner-Enkevoirth Ágost (1828—1894), családjának utolsó férfinak. Leányági utódjai a Hohenlohe-Ratibor, Whitehead, Coudenhove, Auersperg, Herberstein és Stubenberg családokban.

4. Ernesztina grófnő, sz. 1836. Férje 1857: gróf Zichy László (1830—1896), gróf Zichy Lászlónak és gróf Széchényi Mária Alojziának fia, Széchényi Lajos grófnak és Clam-Gallas Alojzia grófnőnek unokája. Virágzó vonal.

5. **Sándor gróf**, Tolnamegye főispánja, sz. 1837. Neje 1866: Jobaházi Dőry Natália, sz. 1846. Gyermekai: a. Bertalan gróf, sz. 1866, b. Lajos gróf, sz. 1868, c. Domokos gróf, sz. 1871 és d. Alojzia grófnő, sz. 1873.

6. Mária Gobertina grófnő, sz. 1848. Férje 1869: gróf Somssich Imre, sz. 1843. Virágzó vonal.

Ab.

Széchényi Imre gróf, sz. 1825, kamarás, belső titkos tanácsos és az aranyapjas-rend lovagja. Neje 1865: Sztáray-Szirmay Alexandra grófnő (sz. 1843), Sztáray Ferdinánd grófnak (1818—1883) és Klobusiczky Matildnak († 1845) leánya, Sztáray Vincze grófnak († 1827) és Szirmay Johanna grófnőnek († 1848) unokája. Fiai:

1. Dénes gróf, sz. 1866. Neje 1896: Caraman-Chimay Emilia grófnő, sz. 1871, Caraman-Chimay Eugen herceg (1843—1881) és Graffenried-Villars Lujza (sz. 1842) leánya, Caraman-Chimay József herceg (1808—1886) és Pellapra Emilia (1806—1871) unokája.

2. Péter gróf, sz. 1870.

3. István gróf, sz. 1873.

4. László gróf, sz. 1879.

Ac.

Széchényi Dénes gróf (1828—1892). Neje 1857: Hoyos Mária grófnő (sz. 1838), gróf Hoyos Henrik (1804—1854) és Zichy Feliczia grófnő (1809—1880) leánya, gróf Hoyos-Sprinzenstein János Ernő (1779—1849) és Schlabrendorf Teréz grófnő (1781—1862) unokája. Fiai:

1. Imre gróf, sz. 1858. Neje 1885: Andrássy Mária grófnő, sz. 1865, gróf Andrássy Aladár (1827—1903) és Wenckheim Leontina bárónő (sz. 1841) leánya, gróf Andrássy Károly (1792—1844) és Szápáry Etelka grófnő (1798—1876) unokája. Leányai: a. Marietta grófnő, sz. 1886, b. Erzsébet grófnő, sz. 1888, c. Leontina grófnő, sz. 1889 és d. Susanna grófnő, sz. 1893.

2. Géza gróf, sz. 1859.

3. Viktor gróf, sz. 1871.

B.

Széchényi Pál gróf, (1789—1871), Széchényi Ferencz grófnak és Festetich Julia grófnőnek középső fia, kamarás és titkos tanácsos, a magyar tudományos akadémiának 10 ezer forinttal szintén egyik alapítója. Első neje 1811: Lady Caroline

Meade, † 1820, akinek egyetlen fia: András gróf (sz. 1812), részese volt Frigyes főherczeg sziriai expediciójának és ott halt meg pestisben 1842-ben. A gróf 1823-ban nősült másodszor: Zichy-Ferraris Emilia (1803—1866) grófnőt vette el, Zichy-Ferraris Ferencz grófnak (1777—1839) és Ferraris Mária grófnőnek (1780—1866) leányát, Zichy Károly grófnak (1753—1826) és Khevenhüller-Metsch Anna Mária grófnőnek (1759—1809) az unokáját. Összesen tíz gyermeke volt:

1. András, az első feleség egyetlen gyermeke, 1812—1842.

2. Kálmán gróf, sz. 1824. Neje 1852: Grünne Karolina grófnő. A második vonal első ága: Ba.

3. Erzsébet grófnő, sz. 1827. Férje 1848: Maza de Lizana Cornel Cardona Luna y Aragon Péter, de la Ronana örgróf, első oszt. spanyol grand, † 1890.

4. Gábor gróf, sz. 1828. Neje 1859: Szentgyörgyi Horváth Feliczia, Horváth Antal és Orczy Paulina bárónő leánya. Gyermektelenek.

5. Gyula gróf, sz. 1829. A második vonal második ága: Bb.

6. Ferencz gróf, sz. 1835. A második vonal harmadik ága: Bc.

7. Jenő gróf, sz. 1836. A második vonal negyedik ága: Bd.

8. Tivadar gróf, sz. 1837. Neje: Erdődy Johanna grófnő, sz. 1846, Erdődy Lajos grófnak (1814—1883) és Raymann Johannának (sz. 1815) leánya, Erdődy György grófnak (1785—1859) és Aspremont-Lynden és Baidt Mária Ottolina Gobertina grófnőnek (1787—1866) unokája, a Rákóczyak, Báthoryak, Zrinyek és Frangepánok vérsége, mint Széchényi János gróf neje (Aa), de gyermekei nincsenek.

9. Pál gróf, sz. 1839. A második vonal ötödik ága: Be.

10. Dorottya grófnő, sz. 1841. Férje: Pereira-Arnstein Henrik báró.

Ba.

Széchényi Kálmán gróf, Iván, Ujkér, Magyaród és Niczk ura, kamarás és titkos tanácsos, sz. 1824. Neje 1852: Grünne Karolina grófnő, csillagker. és palotahölgy, sz. 1832, gróf Grünne Károly Lajosnak (1808—1884) és Trauttmannsdorff-Weinsberg Karolina grófnőnek (1808—1886) leánya. Gyermekei:

1. Károly gróf, sz. 1853.

2. Paula grófnő, sz. 1854. Férje 1876: gróf Apponyi Géza, sz. 1853. Virágzó vonal.

3. Mária grófnő, sz. 1855. Férje 1876: Pallavicini Sándor örgróf, sz. 1853. Virágzó vonal.

4. Melánia grófnő, sz. 1857.

5. Emánuel gróf, sz. 1858.

Bb.

Széchényi Gyula gróf, Marczali ura, kamarás, titkos tanácsos és főlovászmester, az aranygyapjas-rend lovagja, sz. 1829. Első neje 1863: Zichy-Ferraris Karolina grófnő, 1845—1871, gróf Zichy Ferraris Félix (1810—1885) és Reichenbach-Lessonitz Emilia grófnő (1826—1891) leánya, gróf Zichy-Ferraris Ferencz (1777—1839) és Ferraris Mária grófnő (1780—1866) unokája. Második neje 1875: Klinkosch Paula, sz. 1851, Klinkosch József Károly lovag és Swoboda Erzsébet leánya. Gyermekai:

1. Pál gróf, kamarás, sz. 1865. Neje 1894: Csekonics Andrea grófnő, sz. 1870, gróf Csekonics Endre (sz. 1846) és Cziráky Konstánzia grófnő (sz. 1847) leánya, gróf Csekonics János (1809—1880) és Liphay Léona bárónő (1821—1903) unokája. Gyermekai: a. József gróf, sz. 1897, b. Julianna Mária grófnő, sz. 1900 és c. Endre gróf, sz. 1902.

2. Margit grófnő, sz. 1866. Férje 1892: Kesselstatt Eugen gróf, sz. 1870. Virágzó vonal.

3. Karolina grófnő, sz. 1869. Férje 1890: gróf Wimpffen Simon, sz. 1867.

4. Paulina grófnő, sz. 1871. Férje 1902: Lexa von Aehrenthal Alajos báró, sz. 1854.

5. Gyula gróf, az egyetlen gyermek a második házasságból, sz. 1879.

Bc.

Széchényi Ferencz gróf, Tarnócza ura, sz. 1835. Neje 1861: Monyorókeréki és Monoszlói Erdődy Francziska grófnő, sz. 1841, gróf Erdődy István (1813—1896) és Müller-Hörnstein Jusztina (1817—1845) leánya, gróf Erdődy György (1785—1859) és Aspremont-Lynden és Baintd Mária Ottolina Gobertina grófnő (1787—1866) unokája, a **Rákóczyak, Báthoryak, Zrinyek és Frangepánok** vére, mint Széchényi János gróf neje (Aa). Fiai:

1. Rudolf gróf, sz. 1862. Neje 1888: Herberstein Mária grófnő, sz. 1867, Herberstein Sigmond grófnak (sz. 1831) és Festetics Julia grófnőnek (sz. 1835) leánya, Herberstein Henrik grófnak (1804—1881) és Fürstenberg Adelheid tartománygrófnőnek (1812—1874) unokája, **Európa csaknem valamennyi uralkodó nemzetségének vérsége**. Fia: Rudolf gróf, sz. 1891.

2. Ernő gróf, kamarás, sz. 1864.

3. Antal gróf, sz. 1867. Neje 1895: Wenckheim Krisztina grófnő, sz. 1874, Wenckheim Frigyes gróf (sz. 1842) és Wenckheim Krisztina grófnő (sz. 1849) leánya, Wenckheim Károly gróf (1811—1891) és Radetzky Friderika grófnő

(1816—1866) unokája. Gyermekei: a. Antónia grófnő, sz. 1896, b. Ilona grófnő, sz. 1898 és c. Ferencz József gróf, sz. 1901.
4. Frigyes gróf, sz. 1875.

Bd.

Széchényi Jenő gróf, sz. 1836. Neje 1864: Erdődy Henrietta grófnő, sz. 1838, Erdődy István gróf (1813—1896) és Müller-Hörnstein Jusztina (1817—1845) leánya, gróf Erdődy György (1785—1859) és Aspremont-Lynden és Baintd Mária Ottolina Gobertina grófnő (1787—1866) unokája, a **Rákóczy, Báthory, Zriny és Frangepán** családok vére, mint Széchényi János gróf neje (Aa). Gyermekei:

1. Ilona grófnő, sz. 1865.

2. Emilia grófnő, sz. 1866. Férje 1885: Erdődy Gyula gróf, sz. 1845.

3. Miklós gróf, győri püspök, sz. 1868.

4. Jenő gróf, sz. 1872. Neje 1903: Almásy Huberta grófnő, sz. 1880, gróf Almásy Thassziló (sz. 1847) és Fiáth Anna bárónő (sz. 1852) leánya, Almásy Ernő gróf (1818—1849) és Ebenberger Matild unokája.

5. Marietta grófnő, sz. 1878. Férje 1899: gróf Zichy Frigyes, sz. 1860.

6. Pál gróf, sz. 1880.

Be.

Széchényi Pál gróf, Lábod ura, kamarás, sz. 1838. Neje 1861: Andrassy Erzsébet grófnő, sz. 1840, Andrassy György grófnak (1797—1872) és Königsegg-Aulendorf Francziska grófnőnek (1814—1871) leánya, **Európa csaknem valamennyi uralkodó nemzetségének vérsége**. Gyermekei:

1. Aladár gróf, kamarás, sz. 1862. Neje 1884: Andrassy Natália grófnő, sz. 1864, gróf Andrassy Manó (1821—1891) és Pálffy Gábriella grófnő (sz. 1833) leánya, **Európa csaknem valamennyi uralkodóházának vérsége**. Gyermekei: a. Gábriella grófnő, sz. 1885, b. Mária grófnő, sz. 1887. és c. György gróf, sz. 1889.

2. Mária grófnő, csillagker. hölgy, sz. 1863. Férje 1886: Székelyi Majláth József gróf, kamarás, sz. 1858. Virágzó vonal.

3. Emil gróf, kamarás, sz. 1865. Neje 1892: Hunyady Mária grófnő, sz. 1870, gróf Hunyady Imre (1827—1902) és Györy Felicia grófnő (sz. 1842) leánya, **Európa csaknem valamennyi uralkodóházának vérsége**. Gyermekei: a. Alajos gróf, sz. 1892 és b. Erzsébet grófnő, sz. 1895.

C.

Széchényi István gróf, 1792—1860, Széchényi Ferencz grófnak és Festetich Julia grófnőnek legifjabbik fia, **a leg-**

nagyobb magyar, nagy tehetségekkel megáldott nemzetsé-
gének legkiválóbb, legjelesebb fia, nagy, mint író, tudós,
politikus, hazafi és ember egyaránt, akiről már könyvtárt
irtak össze és még sem bírták kimeríteni erényeit. Nem is
célunk életrajzát adni vagy bírálni életét és tevékenységét.
Mindent magába foglal az a gyönyörű név, amelyet nemzete
adott neki: a legnagyobb magyar! Neje 1836: Seilern
Kreszcencia grófnő, 1799—1875, Seilern Károly grófnak
(† 1806) és Wurmbrand Mária Maximiliána grófnőnek († 1838)
leánya. Fiai:

1. Béla gróf, sz. 1837. A harmadik vonal első ága: Ca.
2. Ödön gróf, sz. 1839. A harmadik vonal második
ága: Cb.

Ca.

Széchényi Béla gróf, sz. 1837. Neje 1870: Erdődy
Johanna grófnő, 1846—1872, Erdődy Lajos grófnak (1814—
1883) és Raymann Johannának (1815—1897) leánya, Erdődy
György grófnak (1785—1859) és Aspremont-Lynden és Baint
Mária Ottolina Gobertina grófnőnek (1787—1866) unokája,
a **Rákóczy, Báthory, Zriny** és **Frangepán** családok vér-
sége, mint Széchényi János gróf neje (Aa). Leányai:

1. Alice grófnő, sz. 1871. Férje 1895: gróf Teleki Tibor,
sz. 1871. Virágzó vonal.
2. Hanna grófnő, sz. 1872. Férje 1902: gróf Károlyi
Lajos, sz. 1872.

Cb.

Széchényi Ödön gróf, sz. 1839, török tábornok. Neje
1864: Almás Bogyesti és Al Csilli Almay Irma, 1844—1891,
Almay Rudolf és Fellner von Feldegg Adél bárónő leánya.
Gyermekei:

1. Andor gróf, sz. 1865. Neje 1884: Korostowzoff Ilona,
Korostowzoff Jakab leánya. Fia: Lipót Andor gróf, sz. 1886.
2. Vanda grófnő. Férje 1886: Bahram-Dadian bej.

A 100 éves jövendőmondó szentenciái 1904-re.

BEKÖSZÖNTŐ.

„*Nem boldog a magyar*“ ezt mondta *Szemere*,
Akárhogy vergődik, nem mehet semmire.
Sok rossz szokásából kivetkőzni nem tud
Egymást marja mindég, békességhez nem jut.
Mohácsnál feneklik ma is busulása,
Hogy mi lesz majd ebből, boldog Isten lássa.
Hová lett a *virtus*? Nyoma alig akad,
Mindenki *hazudik*, majd bele nem szakad.
Az *igaz bátraknak* ritka a példája,
Kevesen készülnek dicsőség utjára.
Az ifju legénynek *nincsen nevelése*,
A betüt csak rágja. De hol van erénye?
Munka, vetekedés, neki nem élvezet,
Egyik sem kiáltja: vágok olyan rendet.
A hazuglevelek rontják a világot,
Tömik hazugsággal egyre az ujságot.
Nem ért az a tollhoz, aki tollat forgat
Bátran hazudhatik. Inkább foszszon tollat.
Mi a mestersége, ki-ki azt folytassa,
Nem metszettél kaptát vagy annak gyilkosa.
Minden mesterséget tanulni is szokás,
Csáky szalmája egy: *ez az ujságírás.*
Jól beszélt *Szemere*, midőn azt mondotta,
El kellene nálunk ehhez is iskola.

TAVASZ.

Kirántják a magyar földjét lába alól,
Könnyelmüségéért keservesen lakol.
Hazaáruló az, ki a földjét eladja,
Elveszi örökét ebek harminczadja.
Megmondta Széchenyi: Vigyázzatok erre!
Hogy mi az orvosság, erről szólt *Szemere*.
A kisebb jussokat egy darabban tartsák,
Ezeket osztani, eladni ne hagyják.
Otthonvédő törvényt hozzanak a népnek
Jutalmául a bőven ontott vérnek.

NYÁR.

Széchenyi azt kérdé és a kérdés talál:
Emanczipálsz? Téged hát ki emanczipál?
Elég már a zsidó, uj nem kell belőle,
Ugy is nagy nehezen tudunk élni tőle.
A pipát, magyarom, ugy szokás megtömni,
Hogy mi benne vagyon, föl is *tudjuk szívni*.
Sülyedő hajóba nincsen arra eset,
Okos hajós, hogy venne uj terhet.

ŐSZ.

Eljöhet az idő, mindenütt füstölög
Ropog majd a puska, az ágyu menydörög.
Minden gátra jusson ekkor vitéz legény,
Dupla rózsát hajtson magyar *hadi erény*.
Békében és hadban a dolog veleje
Csak ősi virtus a *dicsőség kutfeje*.
Ha célzol, hát találj, puskád mikor sütöd,
Vágni is jól tudj, ha ellenedet ütöd.
Élted kikeletjén *vetekedjél* abban,
Tanulj vágni, löni, hasznát veszed hadban.
Ne korcsmában legyen híres csak a legény,
De harczban kitartó, hozzá bátor s *kemény*.

*Egyedül állunk mi az egész világon,
Szívünk, karunk, fejünk mindig helyen álljon.
Hazáért nem halni kell, hanem élni,
Az ellenségtől sohse szabad félni.
Többet ér a púpos minden vasgyurónál —
Aki fegyverével ellenséget talál.
Nem kell akkor majd annyi sok katona,
Nem is kerül oly sok, temérdek bankóba.
Aki a lövésben találja a szeget,
Egy esztendő mulva mindjárt haza mehet.
Ne halaszszuk, fogjunk a munkába már,
Mert nem lesz becsület, Tokaj és Budavár.*

TÉL.

Minden érdem lelje a jutalmát,
Akármilyen szegény nyerjen aranyalmát.
*Király a nemzettel legyen egy érzésbe
És tekintsen be a magyar szívébe,
Ekkor aztán bizvást megláthatja:
Magyar lelke arany és erős a karja.
A magyarnak fája fel az égig nyulik,
Közel akar jutni fényes csillagokig.
Bécsből többé nem lehet már nyerni,
Különben fa, kertész el fognak enyészni.
A király és nemzet kössön örök frigyet,
És döntsön közöttük az igaz szeretet.
Királyon örködnek majd magyar angyalok,
Harangoznak! Ébredj! Király és magyarok.
Szemere Miklósnak szándékai ezek
Tartsa meg szivetek. Tartsa meg eszetek.*

*

Egek országából Széchenyi ha hallja,
Öröke egy részét ő reá bizhatja.

Széchenyi politikai és államférfiui pályája.

Boros Mihálytól.

Láttuk Széchenyit mint az eszmék országának reformátorát; láttuk mint az irodalom erős bajnokát, vessünk egy futó pillanatot oly dicsőn kezdett s oly megrázóan gyászosan végzett politikai pályájára.

Széchenyi politikai pályáját a „Hitel“ megjelenésétől, vagyis 1830-tól kezdve szomorú végéig három korszakra lehet osztani. Az első tart 1830-tól az 1840-iki országgyűlés befejezéseiig, ez a dicsőség és népszerűség fénykora; a második korszak a „Pesti Hírlap“ megjelenésétől kezdve 1848-ig, az a félreértetés, népszerűtlenség s küzdelem kora; végre a harmadik korszak a miniszterség korszaka, mely csakhamar a döblingi tébolydába vezet s a hazáért megtört szív fájdalomiból s aggodalmaiból áll.

A „Hitel“ egy lángésznek ragyogó és szabálytalan műve, egy higgadt tervű agitátornak a lelkesedés és költői képzelem virágai közé rakott kezdeményezése, az eszmékben s később az intézményekben nagy forradalmat idézett elő.

A főbb emeltyűk, melyek által az ő statusnézetek egész szerkezetét félretolta s új irányoknak nyitott tért, igen egyszerűek, de óvatosan választottak valának.

Széchenyi megtámadta a magyarországi feudális birtokrendszert, mely a tulajdon valóságos eszméjével ellenkezik; melynél fogva a birtok, a fekvő vagyon sem értékben, sem jövedelemben nem növekedik, sem el nem adható, sem be nem ruházható, következésképp a birtokost, ahelyett, hogy védné, súlyesztí, ahelyett, hogy szabaddá tenné, bilincsbe veri s hozzálánczolja a szegénységhez s előítéletekhez.

Megtámadta az adóssági törvényeket, a csalóknak vagy rossz fizetőknak kedvező magyar pörrendszert.

Megtámadta a robotrendszert, mely a nemzetetől nagy összeget majdnem oly eredmény nélkül fecsérelni el, mintha egy országnak kötelessége volna millió kezek által fél év alatt egy óriás gödröt ásatni, a következő félben megint

betöltetni és ezen bős fáradtságot szünetlenül azon derült arczczal végezni, hogy valami kincsaknát mivel, melyből pénz és kényelem serked.

Megtámadta különösen a közlekedési eszközöknek jobbagymunkán nyugvó rendszerét, mely által mindig sár sár fog fektettetni; megtámadta az országos vonaloknak is megyei kézben tartását, mi miatt a kiállítási erő és forgalom örökre pangani fog s kijelölte a centralizációt a közlekedési vállalatokra nézve, mint a siker egyedüli eszközét.

E pontok által hadat izent az egész multnak. Ostrom alá vette „a régi magyar szabadság“ fogalom-összegét.

Széchenyi, hogy céljaira a lelkesedés zászlója lobogtasék a fiatalság és erély képviselői által, a könyv izgató tartalmán és virágos írmodorán kívül, két jól kiszámított és csábító kiindulási pontot állított fel.

Az akkori közvélemény azt hitte, hogy hátramaradásunk oka a kormányban fekszik. Széchenyi ezt határozottan tagadá s azon elvet állitá fel, ha magunkat, ha a jogviszonyokat, melyeknek változtatása tőlünk függ és a birodalmi érdekekbe nem ütköznek, gyökeresen reformáljuk, megmentve és felvirágozva leend a haza.

E nézet lefegyverezte a kormányt, felvillanyozta a becszomjas egyéneket, élénk mozgalmat idézett elő a kedélyekben.

Másik közvélemény az volt, hogy a magyar dicsősége a multban van s hire Mohácsnál elenyészett s most már mi, mint nemzet, a kor végnapjait éljük, boldogok, midőn a zordon jelenből a leélt idők dicső emlékei közé menekülhetünk. Széchenyi ezen, a lélek ruganyosságát megtörő nézet ellen tiltakozott. A nemzet valódi dicsőségére sehol nem talált a multban; a nemzet fiatalságán kívül semmi egyébire nem a jelenben. A történetet megkicsinyíté, hogy a multról elvett sulyt a jövőre vesse s hogy a koporsóról az életre, a tettek nyomozásáról a tettek végrehajtására fordítsa a közfigyelmet. Soha eszme nagyobb benyomást nem tön a kedélyekre, mint Széchenyinek következő állítása: sokan azt mondják, „a magyar volt“, én azt hiszem, „a magyar lesz“

A nagy izgatónak ily véleménye szerencsés ihlet volt, eszélyesen felhasználva. A nemzet erőtől pezsgő része szentírási ígének vette a jóslatot, hogy: „a magyar lesz“. Az epe-dést a nemesebb kedélyekben tettszomj váltá fel. Ezen eszme: „a magyar lesz“ az erély; az pedig: „a magyar volt“ a csüggedés. A magyar „fiatal nemzet lön“, vagy, mert az vala, vagy mert egy lángész által annak kiáltaték ki.

A Hitel hamar gyűjtött proselitákat, de inkább az eszme, mint a hatalom emberei közt, inkább a tanhelyeken és nagyobb városokban, mint a régi politikai pártoknál és a vidéki

nemesség soraiban. Falun megégették a könyvet az apák, míg a tanodákban fiaik áhitattal olvasák. A régi táblabíró parasztlázítónak és birtokrablónak hitte Széchenyt, de a tiszteletbeli aljegyző és fiatal ügyvéd a haza megváltójának.

Gróf Dessewffy József kiadta *Taglalatait*, utána vagy vele megmozdultak az ó rendszer kisebb tekintélyű pártolói is.

Széchenyi a „Taglalatra“ a „Világ“ czimu vastag könyvvel felelt, melyben az országgyűlések és tudományos világ köztiszteletben álló férfiát, Dessewffyt megsemmisítette, nevetőségessé, sőt gyűlöletessé tette véleményével együtt. Széchenyi „Világ“ czimű munkája a tespedés tanait felforgatta, a haladás barátait merészebbekké tette, a kétkedőket a reform ügyéhez vonta, a félénkeket elnémitá.

„A világ — így kiált fel egykori bírálója — előhírnöke a tűzoszlopnak, mely minket magyarokat egykor a terméketlen és sötét pusztából az ígértföldre vezetend; a Világ első derengése a ragyogó keleti csillagnak, mely a hatalom embereinek és a népnek utat mutat a megváltó felé; a Világ egy fénytorony, mely vigasztaló sugarait messze kiküldi és irányt jelöl, midőn a viharos éjben megtörhetlen talaját a hullámok siker nélkül ostromolják.“

Csakhamar elkészült, bár a sajtó alól későbben került ki, harmadik munkája is, a „Stadium“, mely berekeszti az általános politikai reformokra vonatkozó izgatásainak ciklusát.

A közelgő országgyűlés teendőit jelöli ki, kézi könyve a radikális reformoknak, mérsékelt és csábító külsőbe öltöztetve.

A Stadiumban hebizonyítja Széchenyi, hogy az általa ajánlatba hozott teendők nemcsak a hazának, nemcsak azoknak, kik a régi rendszer megbukásával jogokat nyernek, de a mi a földolog, még azoknak is, kik a jogokról lemondanak, gazdagodására nagy mértékben fognak hatni.

Azon reformok, melyeket Széchenyi a Stadiumban a nemzet első teendőiül jelöl ki, a következők: hozassék be a hitel emelésére a váltójog; az ősiség és a fiskálitás töröltessenek el; mondassék ki a nem-nemesek szabad birtokszerezhetési joga s a haza minden polgárának törvény előtti egyenlősége; a nemtelenek válaszsának maguknak megyei pártvédet, kik a tagosítási és arányosítási pörökben érdekeiket a földesur ellenében képviseljék; a házi pénztár és országgyűlési költségek terheinek hordozásához mindenki birtokaránylag járuljon; a főközlekedési vonalok az országgyűlés által jelöltessenek ki s létesítésükre és fentartásukra szintén mindenki egyenlőleg adózzék; végre a monopoliumok, vagy más szakkal a regalék, a czéhek és limitácziók töröltessenek el.

Széchenyi nagy, de a nemzet egész történeti multjával összeütköző reformjai, hihetőleg eldöntő hatást nem gyako-

roltak volna a közvéleményre, ha ő nem bir oly szokatlan ügyességgel, előrelátással és mélységgel az egyesületi és vállalkozási szellem fölébresztésére.

Széchenyi reformjait azért pártolta a többség, mert anyagi vállalatának rendkívüli sikerét látta s tapasztalta, hogy amihhez nyul, annak okvetlenül létesülni kell. Ezért vetette el legerősebb, sőt egyetlen fegyverét a régi rendszer, midőn Széchenyi által ostromoltatott, ezért nem merték mondani: ez csak szép theoria, mert attól félték, hogy azt fogja válszolni: bizzák csak reám, majd eligazítom.

Széchenyi értvén a közlekedési reformok és iparvállalatok erkölcsi és szellemi hatását, összhangzásba akarta hozni az anyagi javításokat az elvkérdésekkel, a kézmunkát és gőzerőt a nemzetiség és alkotmányos lét fejlődésével.

A magyar tudós társaságot, a kaszinót, lóversenyt, miknek még azelőtt adott életet, új és szintén eldöntött hatásu kezdeményezések váltották föl. Egész sora a gazdasági, ipari és közlekedési feladatoknak mozdított elő egyletek, részvénytársulatok és kereskedelmi vállalkozások által; melyeknek indítványozója, létrehozója, éltető szelleme Széchenyi volt.

Az ő neve csakhamar a siker kezességévé lőn. A nemzetben felköltött egyesületi és vállalkozási erő minden nyilvánulása, legalább tíz év lefolyása alatt kizárólag a gróf személyében összpontosult.

És politikai pályájának ezen befolyásos korszaka alatt Budapest fényben, gazdagságban, kiterjedésben oly óriásilag kezdett emelkedni, mint csak Amerikának szerencsés városai szoktak. A dunai gőzhajózás és a budapesti lánchíd által Széchenyi Magyarországot az európai polgáriasodás részvényesei közé lajstromozta be.

Széchenyi tettek és eszmék általi ostroma néhány év alatt hátrálásra kényszeríték a régi rendszer csökönyös pártolóit. Népszerűsége a diadaltropheumok által mindig magasabbra emelkedék, felsőségét mindenki elismerte, utmutatásait követé, intéseit meghallgatta, nem engede a haladás előharcosának homlokára virágfüzér helyett töviskoszorut tétetni, inkább bizott benne, mint hitt a gyanúsításoknak: — ilyen vala Széchenyi népszerűsége.

Azonban később minden máskép alakult. Széchenyi nem állhatott meg ott, ahol akart; művei a felébbresztett megyéket tele töltötték előre törekvő, türelmetlen és tulcsapásokra hajló erőkkal és a fáklyagyujtót elérte az izgatói szerep szokott szerencsétlensége, hogy nem birt többé a felizgatott elemekkel. Hitele, Világa s Stadiuma által országszerte kivivta az új irány, az új eszmék diadalát; a reformok a haladás szüksége lett, a „miként“-nek intézése azonban kiragadtatott a pangó nemzet felébbresztőjének bölcs és óvatos kezéből.

Széchenyit megrázták a heves mozgalmak és ő hangsúlyosabban emelte szavát, de elhangzott az a lelkesült tömeg zajában s neki nem jutott osztályrészül más, mint azon tudat, hogy sokkal könnyebb egy izgatási politikát megindítani, mint megállítani.

És itt kezdődik Széchenyi politikai pályájának második korszaka.

A „Pesti Hirlap“ szárnyra-kelésekor Széchenyi és a közvélemény már észrevehető távolságban állottak egymástól. E távolság, ha nem nyelte is el a nagy hazafi iránti kegyeletet, de nehezíté az ő hatását a jelenben s gátolta a rokonszenv fejlődését, melynek derült s meleg légköre nélkül lángész és szeplőtlen hazafiuság legdicsőbb terményei sem birhatnak eléggé életvidor és dus tenyészettel.

Az ellenzék többségre vergődött csaknem minden megyében. A nővilágban lovagiasabbaknak találtattak azon jelszavak, melyek az ellenzék zászlóit diszesíték, lassankint társas körökben is az ellenzékiek váltak a divat eszméivé; ily körülmények közt természetes vala, hogy a közvélemény egészen azonosult az ellenzék nézeteivel. Az ellenzék nem szakított ugyan Széchenyivel, de mégis inkább ragaszkodott az 1831-iki, mint az 1841-iki Széchenyihez, mert annak jelene és múltja közt nagy ellenmondást vélt felfedezni. Régen demokratának tartották, most arisztokratának hitték.

Mennyi alappal birnak e vádak? vizsgáljuk röviden.

Széchenyi több mint hét évet vállalatokkal, parlamenti s egyleti munkássággal, egyes politikai vagy anyagi kérdések fejtegetéseivel töltött. A Stadiummal általános izgatásait bevégezte. Ő kizárólag magyar volt s a magyarság terjesztése s emelése volt főtörekvése, de az gyakran ellentétben állott az alkotmány terjesztésével is.

A nemzetiégek és szabad institucziók közti összeütközések sulygyenezése Széchenyit az említett hét év alatt a teendők sorának, a reformok mértékének és átalakulásra vezető mellékeszméknék némi változtatására bírta s az ellenzék ezen változtatásban visszaesést látott, most pedig azt mondhatjuk, hogy érettség és óvakodás volt.

Széchenyi „Kelet népe“ című munkájával támadta meg az ellenzékét. Célja nemes volt, az áradatnak akart gátot vetni, mely — véleménye szerint — a hazát végveszélylyel fenyegeté; de mig egyrésről a felzudult vagy eszméi által felzuditott kedélyeket nem hozhatta csillapatra, másfelől régi népszerűségét tökéletesen eljátszotta. Könyvei azontul is keltek, szónoklatai figyelemmel, vállalatai bizalommal kísértettek, de az egyén iránt hosszas ideig igen kevés rokonszenv mutatkozott, lelkesedés többé soha.

Széchenyi ezután apró táborozásokat folytatott az ellen-

zék irányai s tekintélyei ellen. Első támadása volt a tudós társaság 1842-iki gyűlése megnyitásakor mondott elnöki beszéde, mely sulyánál s szépségeinél fogva egyike Széchenyi legszebb beszédeinek, de népszerűtlen volt, mert néhol keserű gunyor vegyült bele. Második táborozása régi barátja, a graefenbergi szenvedő báró Wesselényi Miklós ellen volt intézve s a közönség gyöngédtelennek mondta. Harmadik táborozása a vukovár-fiumei vasut, negyedik a védegyleti agitációk ellen volt, mely küzdelmek mind csak népszerűségét ásták alá.

Széchenyi 1846-ban a helytartótanácsnál a közlekedési osztály főnökévé neveztetvén ki, nagy látkörű, de kevés alapu tért nyert a hatásra. Neki ott mindent teremteni kellett és pedig semmiből. Sok nehézséget leküzdve, sok érdeket egyesítve támadt a Tiszaszabályozás óriási terve, mely minden ellene gördített akadályok daczára, Széchenyinek minden akadályokon diadalmaskodó erélye következtében megkezdett és gyorsan haladt. Átala százötven négyszög mértföld — egy kis ország — szereztetett mega hazának, különösen a magyar fajnak, melynek anyagi s erkölcsi emeléseért birt Széchenyi előtt oly varázserővel a Tiszaszabályozás. A Tisza vidékein újra emelkedett Széchenyi népszerűsége.

Közelgetett az 1847-iki országgyűlés. Széchenyi két munkát adott ki, mintegy előkészítőül ezen országgyűlésre, a „Politikai programmtöredék“-et és a „Közlekedési ügy rendezéséről“, de mivel az ellenzék gondolkodásmódján s irányán semmit nem változtattak, felsőházi fényes állásáról lemondva, hogy az ellenzék működését ellensúlyozza, megválasztatta magát Mosonymegye követének s itt kezdődik politikai pályájának harmadik korszaka.

Csak futó pillantást vetünk azon alig tizenegy hónapra, mely Széchenyinek a pozsonyi képviselőterembe és Gorgen tébolydájába lépése közt fekszik.

Az országgyűlés kezdetén Széchenyi minden fáradságát egy középpárt alakítására fordította, mely a jobboldal csöknyösségét s a szélső baloldal szenvedélyes követeléseit megtörve, a haladás utját az érdek-kiegyenlítés eszközei által nyiltabbá és kevesebb akadályokba ütközővé tegye; de az akkori követi tábla elemei nem engedték, hogy Széchenyi közvetítő szerepet játszó. Így ő parlamenti pártot nem teremthetett, annyival inkább nem, mert a konzervatívok és ellenzék sokkal régibb idő óta és sokkal nagyobb gyűlöléssel küzdöttek egymással, mint hogy összeolvasztásról vagy csak közelebb vitelről is szó lehetett volna; de nem teremthetett azért is, mert az európai mozgalmak sebesebben hullámzóttak egymás után, mint hogy a magyar országgyűlés egyes kérdések vitatása, vagy a pártok összeolvasztása fölött időzhetett volna.

Bécsben, azután Pesten is mozgalom mutatkozott s 1848 április 7-én a törvények szentesítették s általuk a felelős magyar miniszterium lépett életbe.

A felelős magyar miniszterium igen különböző politikájú férfiakból volt összealkotva; de azért elfogadták a tárczát, mert meg valának győződve, hogy visszavonulásuk a hazát végveszélybe ejtené; azért, mert egyfelől a régi institucziók többnyire megszűntek, másfelől igen kétségesnek tartották, hogy az ő visszalépésük után vajjon fogna-e új miniszterium és pedig teljes számmal kineveztetni? Ezen aggodalmat Széchenyi is osztá s így a kötelességérzet bilincsei által volt a kormány rudjához csatolva s iszonyu keserűség közt viselte hivatalát, mert csakhamar a miniszterium megalakulása után mind-mind komorabb fellegek tornyosultak az általa imádott haza egén.

A Magyar- és Horvátországot több század óta összekötő kapocs megtört s a két ország testvéries összeköttetése tetteleg megszűnt. Jellasics beütött az anyaországba, a ráczok befészkeltek magukat a római sánczokba s a haza megmentése vagy legalább a veszély elhárítása iránti tanácskozás végett országgyűlés ült össze Pesten.

A pesti országgyűlés nem fordíthatta el a gátattört, áradatként rohanó veszélyt. Szeptember negyedikén száz tagból álló országos deputáció Bécsbe küldése határozottat az országgyűlésen hozott hadi és pénzügyi törvényjavaslatok megerősítéseért s Ő felségének Budára költözéseért esedezni, mivel mindenki belátta, hogy csak ez állíthatja vissza a megingatott bizalmat, ez csillapíthatja le a felzúdult kedélyeket s ez oszlatja el a birodalom, de különösen a haza fölött összetornyosult fellegeket. A fényes deputáció felment Bécsbe, de mig ott minden eredmény nélkül járt, azalatt idehaza mind-mind bonyolultabbakká váltak a viszonyok, mind-mind tágabbá a Bécs és Pest közti összeköttetés.

Ez időtáiban mondta Széchenyi azon nagy szavakat, melyeket mint felmagasztosult jó s mintegy irva látott a jövő könyvének lapjára: „Én a csillagokból olvasok: Vér és vér mindenütt. A testvér a testvért, a népfaj a népfajt fogja megszárolni engesztelhetlenül és örülten. Keresztet rajzolnak vérből a házakra, melyeket le kell égetni. Pest oda van. Szárguló csapatok dülnek szét mindent, mit építünk. Ah, az én füstbe ment életem!”

És az az ember, kit hidegnek, szivtelennek gunyoltak, annyira szerette hazáját, hogy e jósigék kimondása után harmad-negyednapra megőrült.

MIT AKAR

SZEMERE MIKLÓS?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IRTA:

EGY HAZAFI.

Mit akar Szemere Miklós?

Irta: Egy Hazafi.*

Mit akar *Szemere Miklós*? Ezt a kérdést méltó felvetni. *Szemere Miklós* épp úgy, mint *Széchenyi István*, a látható szárnypróbálgatások nélkül lépett erős fegyverzettel a porondra.

Készült pályájára, nézett, figyelt, tanult, sokat tud, mélyen érez, világlátott a haza javára. Gondolkodása a valódi nemes gondolkodás. Érzései kétségbevonhatlanul hazafiasak. A Szemerék államférfiúi, költői és bölcselkedő tehetségei egyesülnek benne. Nem inog. Biztosan jár. Amit irt, mondott, csupa gondolat. *A sas könnyed röpülésü, mégis levegőt tisztít.*

Nem nemzetközi politikussal állunk szemközött, de a valódi magyar faj kiváló képviselőjével, aki *hazafi a szó szoros értelmében.*

Széchenyi István óta alig találunk olyan embert, mint ő, ki amit *tett, önzetlenül tette.* Csakis a hazáért, a magyar fajért.

Agyából dusan pattantak ki a sokféle eszmék.

Szemere Miklós ott kezdi a honmentést, ahol kezdeni kell: az ifjuság lelki és testi, különösen katonai nevelésénél. Az ifjuságon épül a haza jövője. Amit még el nem rontottak, ép és valódi, az a hasznos anyag. *Szemere Miklós* nem tehet róla, ha a mai ifju nemzedék még nem olyan, mint ő szeretné. Az ő eszméit korán, 12—15 éves cseperedőkbe kell beoltani. Itt kezdje, ezekre vesse a legfőbb gondot.

Szemere Miklóstra a közfigyelem akkor fordult, midőn a Széchenyi-lakomán, mikor szerinte a legjelesebbek fáztak

* Mi, kik belemertünk Széchenyi lelki világába, örömmel látjuk, hogy azokból az erkölcsi erőkből, mint áldozatra és tettekézség, haza és magyar fajszeretetből, melyek az ő életének, tetteinek voltak rugói, Szemere Miklós bőven részesült.

a billikom felemelésétől, *felemelte, nem reszketett kezében*. Hogy jól ismerte a mostani állapotokat és a multét, bizonyítják szavai:

„Azokban a (régibb) generációkban, tisztelt uraim, megvolt a „*virtus*“. Tiszta volt az agy, lelkes volt a sziv és aczélosak az izmok! Ős termésköből építhetett Széchenyi István; ha ma akar építeni valaki, annak az uj Széchenyinek a mai nemzedékben csak jó, ha vályog lesz rendelkezésére.“

Kikelt az ellen, *hogy nem jutalmazzuk az erényt s nem büntetjük illően a rosszat*. A politika, a büvös szócska fed mindent. Nem is tér be ebbe a csárdába. Panaszolja, hogy a dicsfény a mai nemzedéket hidegen hagyja, de reméli, hogy Széchenyi dicső emléke felviruland százados álma felett.

„Erre üritem a kupát és jobb jövőre, *mert nem boldog a magyar*.“

Ezzel a szálló igével Szemere Miklós eljegyezte magát a népszerűséggel. Ősi nevét szárnyára vette a hir. Hinni, remélni kezdettek benne és nem csalódtak. Minden rohamosan következett sikerét, örömmel látták és növekedett, nem fogyott erkölcsi súlyában.

A pohárköszöntő hatásával kezdtük az ő jellemzését, pedig már akkor irodalmi babér is övezte homlokát, de miután műveinek célját sorban akarjuk ismertetni, ezekben lerakott eszméit, beszédeiben kifejtett terveit, óhajtásait, a pohárköszöntőt tettük elsőnek a sorrendbe.

Miért?

Mert a lerombolt tekintély, az elbukott tisztesség, a haza boldogságának veszte, az ősi virtus hanyatlása hívta küzd-terre *Szemere Miklóst* s miután nem boldog a haza, írásban, szóban, tettben utat jelöl a haza boldogítására.

Utjelölésében első munkája, *Fair Play = Tisztességes játék*, a neveléssel kezdi az irányt mutatni és az angol iskoláról beszélve, megjegyzi, hogy *a hazudozásnak nem melegágya*. Szemere Miklós a hazugság legnagyobb ellensége és élénk állítja a multat, amidőn *le nem tértek az igaz utról*. *Arany volt a szó, szinarany a tett*. A hazugság ellen izent hadat, mely tombol minden vonalon. Óva int ettől, mert *„furfanggal, ravaszsággal, hazudozással csak rövid távolságra lehet menni, dicsőség nélkül*“.

Erről elmélkedve, jelzi: „*hol az alap nem gránit, az emelet is ingatag*“. „A morált (erkölcsöt) kihagyom a játékból, a közügyek terén nálunk ma nem divatos cikk, de megköveteli maga a száraz, számító gyakorlatiasság, hogy egy valódi államférfi portékája, melyet kínálgat, reális (igazi) legyen. Olyan legyen, amilyennek hirdeti. Egy józan politikus szavainak, ígéreteinek összhangban kell lenni az igazsággal és igazmondással.“

„Örök igazságokon épültek föl a nagy államok: a *virtuson*. Így virágoztak és boldogultak a nagy nemzetek. Amely közférfiu delejtűje nem ez, az rossz mesterember.“

A hazugság kiirtása. Ez egyik sarktétele Szemere Miklós törekedésének, mert úgy látja, hogy: „*játékban van egy nemzet szelleme*“. Idézi egyik őse, *Szemere Albert* — a múlt század elején követ — verssorát:

„Jobb tört igaz ügyért egymásba szegezni,
Mint a rosszban megegyezni.“

Majd így folytatja és végzi ezt a könyvét:

„Ellenségeink, ha betekintenek ma a magyar hazába, valóban kaczaghatnak, mily módon küzd a magyarajku állampolgár — a német-, a tót-, az oláhajku állampolgár, a katolikus, a protestáns — ádázul egymás ellen.

Nem szerető polgártárshoz méltó fegyverek ezek. *Nem a szeretet vallása uralkodik ma nálunk*. És tegyük kezünket szivünkre, kérdezzük: hová vezet? A romlás lejtője ez!

Holott együtt kellene dolgoznunk őszinte odaadással, válllvetve szegény hazánk javára.

Hozzátok szólok, igaz hazafiak, akik sziveteket magasan hordjátok, akiknek a haza fogalma szentség és nem „ubi bene, ibi patria“ (ahol jó megy dolgunk, ott a hazánk).

„*Fair play*“ a közügyek terén, magyarán „tisztességes játék“ kell nekünk a politikában. Messze ragadták már is az önző szenvedélyek a gyengébbeket.

Hol a közszellem át vagyon hatva a *hazaszeretettől, az igazságérezettől*, ott ilyesmi, mint nálunk ma, nem történhetik,

Ébredjete fel, ti hivatottak, kik lethargiában (tespedés) szunnyadoztok, lépjete ki honfiui ihlettel a küzdőterre. Gondoljatek a nagy vallásháboruk hires svéd tábornokára, aki

igy szólott fiához: „*Nem tudod, kedves fiam, mily kevés bölcseséggel kormányozzák a világot.*“

Ne legyetek szerények, édes barátaim. Akarat kell, honfitűz és győzni fogtok.

Ne féljeteK, hogy számszerint kevesen vagyunk. Az örök igazság győzedelmeskedik! Többet ér egy férfi száz rab-szolgánál. Az *igaz bátrak* megreszkettetik az álnok világot.

Agincourtnál Plantagenet Henrikhez léptek vezérei a tenger nyi francia sereg láttára, mondván: „Kevesen vagyunk, Felség.“ „*Elegen vagyunk a dicsőségre*“, volt Henrik király válasza.

És győzött Anglia.“

Ezekkel a szavakkal zászlót tűzött ki *Szemere Miklós* és harcra hívta a hazugság ellen az igaz bátrakat, az álnok világ ellen. És az álnokság, hazugság bástyájának szegezte fegyvereit.

Az igaz bátrakat *Szemere Miklós* az ifjúságból akarja nevelni, ezért fűzte gyöngysorba gondolatait „*Fiatal véreim*“ című munkájában. Az angol nevelést, mely lelket, szívet nemesít, testet edz, tüzi ki példaképül. Vivás, lovaglás, fürdés és mindennemű testedzés a fő, amellet a táncz, mely a léleknek nemes lendületet ad. Katonának kellene nevelni fiainkat. Ez a legesleggyengébb oldalunk, hogy nem teszszük századok óta.

Milyen legyen a fiatalság? Erre így felel *Szemere*:

„Legyen a fiatalság először is *jellemes*; ha sokat tanultak, annál jobb.

A haza megvédésére és a nők gyönyörűségére, boldogítására születtek ők.

Legyen lelkük tele hévvel és térdük ne hajolják e földön, csak az Oltár, az Igazság és a Szép előtt.

Legyenek először emberek, aztán jó magyarok. Legyenek először emberek, aztán jó keresztények.

Ez azonban nem zárja ki, hogy aki más sorrendben gondolkozik, igen derék férfi ne lehessen.

Csak őszinték, becsületeseK legyenek, minden hátgondolat nélkül.

Ne úgy gondolkodjanak, amint éppen momentán (a pillanatban) magát a humanizmus (emberszeretet), a vallásosság vagy a hazafiság kifizeti.“

Nem éppen ilyen az ifjuság, mert szerinte a főváros az ifjuságnak hazafias lendületet nem ad. A fővárosi élet korai szinpada sok ifjut letör. Az egyetemek *fősulyát vidékre kell helyezni*, azaz tiszta erkölcsü és levegőjü helyen neveljék az ifjuságot. Lehetne bátran alapítani egy új egyetemi várost. Itt neveljék azután az ifjuságot úgy, hogy *dicsőség kövesse a virtust*.

Nevelési elveit melegen, hazafiasan köti az ifjuság szívére Szemere Miklós és egy kérdéssel fejezi be :

„Csodálkoztok ugy-e, fiatal véreim, miért beszélek ennyit? Kérdeztek, édes véreim, miért szólok Hozzátok „Tárogatóval“? Hát csak azért teszem, mert szeretlek Titeket, mert szívetekhez, lelketekhez akarok szólni magányomból. Szólok, mert szeretem fajom és akarom, hogy éljen szabadon, boldogan, ne veszzen el.

Szólni késztet szivem, parancsolja eszem, szükség van rá, a magyarok Istene ugy segítjen.“

És Szemerét szíve tovább készlette, esze többet parancsolt és *Ideál* (Eszmény) című művében négy nagy társadalmi kérdésbe markolt: *Szabadkőművesség. Sajtó. Judaizmus (Zsidóság). Szocializmus.*

Felemelők a bevezető sorokból ezek is:

„Amint Éretted lángol a kebel, úgy dobogott minden magyar ember szíve, ha „*ideáljáról*“ : *Istenről, Hazáról, Szabadságról* szól az ige.

Ilyennek festették a magyart régen.

Őszinteség, lovagiasság, hölgytisztelet, hazaszeretet, szabadságszeretet, vendégszeretet voltak azok a vonások, amelyek ékesítették a magyart és kedvelt, népszerű alakká tették a világon.

Nem a magyar beszéd, a magyar szó (amit az idegen akkor sem értett, ma sem ért) tette a magyar embert magyar emberré, de a magyar tulajdonságok.

Igenis, hála Istennek, kelléke ma már a magyarnak a nemzeti nyelv is, de nem ez a fő dolog. A lényeg nem ez. Ez csak a forma.

Nem nyelvükben különböznek főképp a nemzetek, de még inkább nemzeti jellemükben. Aki utazott, tudja ezt bőségesen.

Mert ha megtanul valaki magyarul, vagy ép nevét is megmagyarosítja — nagyon dicséretes dolog mindkettő — azt hiszik sokan már magyar is. Pedig ha e külsőséghez nem járulnak a nemzeti tulajdonok is, csak „magyarka“ még az.“

A szabadkőművességről is mond őszinte szavakat.

„Ám próbáljon valaki nálunk, teszem egy jótékony hölgy, a szenvedő emberiség javára egy „betegsegélyző egyesület“ alapítani, addig emberbaráti egyesülete meg nem fog nyílhatni, amíg az alapszabályokat helyben nem hagyja a felsőbb hatóság. Titkos társulatok pedig egyáltalán tiltva vannak. Annyit tehát ebből megtanultunk, hogy alapszabályaikra a törvény hatálya ki nem terjed.“ „Amit titkolnak az vétkes. A világeért sem akarnám ezt a hatalmas szabadkőművesek működésére alkalmazni, nehogy megharagudjanak, de okvetlen tartoznának önmaguknak is azzal, hogy ilyes gyanunak a látszatát is elkerüljék és ezt a legkönnyebben elérnék, ha némi nyilvánosságot adnának működésüknek.“

A sajtóról, az újságírásról elmélkedve, kijelenti: „hogy legnehezebb a *hazugságok* ellen küzdeni, mert a hazugságok mögött mindig nagy magánérdekek rejlenek; különben nem lett volna érdemes a hazugságokat ki sem találni. stb.“ „Ha a sajtó férfiai mind hivatott férfiak volnának, akik fölfogják a helyzet magaslatát, nem lenne semmi panasz. Ezalatt nem azt értem és nem arról akarok szólni, hogy nyelvünket sokan rosszul írják — ez csak a firma — de hogy sok esetben nincsenek sem képzettségileg, sem erkölcsileg kvalifikálva.

Akarjon nálunk valaki orvos praxist kezdeni, fáradságos tanulmányokat kellend tennie, kemény vizsgákon kell átmennie, nehogy az embereket gyógyítás helyett elpusztítsa. Próbáljon valaki gyógyszerész lenni, vizsgákat kell tennie, nehogy a közönséget megmérgezze.

Újságcikket írhat bárki, hinthet szellemi nadragulyát akárki, bolonduljon meg tőle, aki akar. Az újságíráshoz nem kell semmi vizsga, nem kell semmi minősítés. Szenved ezalatt az igaz hirlapírók tisztelt kara, de szenved a nagyközönség.“

Egyéb újságíró bajokra is mond Szemere orvosságot. *Álnév alatt senki ne írjon*, igen érdekes lenne tudni mindig,

ki beszél hozzánk? A leeresztett sisakrostély a középkor és a fejedelmek divatja.

„Ha egy ujságíró „mala fides“ (rossz hitben) hazugságokat vagy rágalmakat terjeszt, elég szigorú büntetést nem tudnék reá, úgy mint a hamisan esküvőről. El kellene a hirlapírástól is örökre tiltani. Azok elől is örökre el kellene zárni közérdekből az ujságírás nyitott ajtaját, akik bárminemű haszonlesésből eredő büntetért már el voltak ítélve, mint például csalás, hamisítás“.

A zsidó-kérdéshez is bátran szól: „Nálunk bizonyos morális (erkölcsi) bátorság kell erről a kérdéstről szólni. *Az ország hatalmasaival állok szemben*, midőn róluk beszélek, azért emelt fővel szólhatok.“

Szemere kijelenti, hogy nem *antiszemita* és amint ez távol áll tőle, úgy nem zárkozhatik el a *jogos önvédelemtől*, ami egészen más dolog, és *igazi hazafiúi kötelesség*. Az önvédelem törvények által biztosítva van egyeseknek, nemzeteknek pedig a létfenntartás törvénye által egyenesen biztosítva van. A magyar szociológus (nemzetmentő), a magyar államférfi *legelső feladata megvédeni, oltalmazni nemzetünket, fajunkat: a magyart*.

A zsidókról találó képet ad ebben a pontban: „Szenvedő marttyrok a zsidók ott, ahonnan jönnek, de nem azok többé nálunk. *(Oláh- és oroszországi zsidók.)* Üldözik Izrael szerencsétlen fiait a muszkák, az oláhok, ne csodálkozzunk azután, ne is vegyük zokon tőlük, ha ott, ahol ők kerekednek fölül, mint nálunk, fizetnek oroszért, oláhért, lengyelért nekünk. Zsarnokok és náluk nincs kegyelem.“

A vérvegyülésre ez a véleménye:

„Megengedem én szívesen, hogy az élelmes zsidó és a bátor, de lusta keleti vérű magyarból származó vegyült vérű nemzedék olyan lesz, hogy vitézségben elfogja homályosítani a görögöket, szerénységben felül fogja mulni Szent Lászlót, élelmességben pedig lefogja főzni az egész globust (földtekét).

A legrokonszenvesebb első nemzet leszünk a világon. Tudom, be is van bizonyítva, még mielőtt megszülettek volna.

Örömmel várom azt a pillanatot, hogy majdan, ha addig

élek gyönyörködjem bennük. De egyéni ítéleteimet föntartom szerényen akkorra, ha már föl is nőttek, ha látom.“

Szemere Miklós kimondja azt is, hogy „*a zsidóság tartós uralomra képtelen*, mert hiányzik benne az uralomra hivatottság főkelléke: a méltányos igazságosság.

De igenis várható a judaismustól esetleges zsarnokság és félek, senki sem alkalmasabb erre, mint a magyar. Elő van már készítve kellően a szolgaságra.“

Gyógyítani akar és nem gyűlölködni :

„De Isten mentsen, hogy érzelmet vegyítsünk a judaismus *delicat* (finyás) kérdésébe. Tárgyaljuk az ügyet higgadtan, jóindulattal, legyen agyunk tiszta, szívünk higgadt. *A gyűlölet a legrosszabb tanácsadó*. Őrizkedjünk nagyon az antiszemitizmustól, mert az részünkről politikailag is nonsens (képtelenség) volna.“

Tanácsolja :

„Csak annyit fogadjon belőlük az állam, amennyit a nemzet teste föl tud szívni, mert különben többé nem magyar, de zsidó nemzet leszünk.“

Tehát, higgadt, komoly védekezés az orvosság,

„Jelenleg különben a judaismus kérdése akut (időszerű) módon nincs nálunk a fölszinen. Elfoglal bennünket egészen a szomorú agrár szocializmus. Legföllebb annyiban jön szóba, hogy mint értesülve vagyok, a *szociálista mozgalom központi vezetői zsidók*.“

A szociálistust is szeretettel tárgyalja Szemere Miklós és enyhítésére módot is jelel.

Ezt a betegséget, ezt a tévutat orvosolja lehetőleg humánus atyai eszközökkel, de minden áron a kormány. Szivlelje meg jól az ügy egész nemzeti horderejét.

„Néhány éve megkezdettük égető szükség nélkül, tisztán „elvi“ szempontból az elkeresztelési vitát. Aztán folytattuk vigan. Behoztuk a „polgári anyakönyvek vezetését“ és a „kötelező polgári házasságot“, tisztán a szívünkhöz nőtt izraelita polgártársaink kedvéért. Nem vitatom, szükségesek voltak-e az utóbbi reformok, azt sem, vajjon korszerűek voltak-e, de azt pozitív (igazán) mondom, hogy méregdrágába kerültek és kerülnek ma is.

Ámde a szociálistus ellen föllépni, intézményeket

létesíteni, hogy a társadalmi rombolás még tovább ne terjedjen, hogy a hitét vesztett nép előtt egy „Ideál“ ragyogjon: ez ma égető országos érdek.

A magyar földmivelő nép szellemi és lelki világának gyujtani igazfényü szövétneket, elsőbb dolga ma a magyar-nak minden egyébnél, mert ethikus (jó erkölcsü), egészséges gondolkozású nép az állam alapköve.

Ha a szeretet törvényét nem találják államférfiaink elég jó basisnak, hogy arra állva fölvegyék a harczot a terjedő szocziálizmussal, ám találjanak ki mást és arassanak vele kormányművészi diadalt.

Ne contemplálják az esetet az erdélyi ember sajátságos souverain (fejedelmi) megvetéssel a magyarországi emberek és viszonyok iránt, de ethikai magaslatról tárgyalják mindig a nagy sociologiai kérdést. Zsandárral, Manlicherrel dönteni, ebben alig tanácsos. A nép fanatikus (ingerült.) Ez nem képviselőválasztás.

Részemről hódolok a leghumánusabb (legemberszeretőbb) elvnek, a szeretet törvényének, én megvallom, *keresztény vagyok.*“

Kevés ember meri kimondani, hogy *keresztény*, *Szemere Miklós* a keresztény mozgalmaknál ki is mutatta, be is bizonyította. Nem gyűlöli a zsidót, védekezni akar ellene, de határozottan *óhajtja a kereszténység összetartását és tulsúlyát.*

Kitüntette ezt a keresztény ifjuságnak az egyetemen a kereszt meggyalázására indult mozgalmánál. Ő *kálvinista keresztény*, a kálvinistáknak nem külső jelvénye ugyan a kereszt, de ennek megsértése felháborította őt is és az ifjuságot erkölcsi tekintélyével támogatta. Megalakult előbb a *Szemere Miklós-asztaltársaság*, majd a *Szemere Miklós-társaság* és Szemere Miklós s a magyar ifjuság között benső kapocs keletkezett.

Szemere Miklós ma az ifjuság vezére. Csak mint *igaz bátrak* követhetik azt a zászlót s ha kevesen is, de elegenden vannak a dicsőségre.

Az ifjuság Szemeréről a „Magyar ifjuság és Szemere Miklós“ című művében így vélekedik:

„*Szemere Miklós* az 1897-diki Széchenyi-lakomán mondott pohárköszöntőjével fölrázta a magyar közvéleményt.

Azok, kiket a szónok vádjai az Achilles inon sebesítettek meg, fölsziszszentek — védelmükre a kormánypárti sajtó sietett, amely tulbuzgóságában még Szemere személyét sem kimélte meg a legdurvább támadásoktól — azok pedig, kik évek óta egy fölszabadító szózat után áhitoztak, föllekesülve üdvözölték a bátor szókimondót. A sajtó hullámozása lassankint lecsillapodott, a fölzaklatott nemzeti lelkiismeret megnyugodott, ámde a szónoklat hatása nem tűnt el. Szemere minden szava az életből volt merítve, pohárköszöntőjében az élet közvetlensége lüktetett. Csak Petőfi költeményeihez hasonlíthatjuk ezt a szónoklatot. Ily szavak nem vesztik el sohasem hatásukat. 1897-ben a férfiakat lelkesítették, most a magyar ifjakra gyakorolták vonzó és éltető befolyásukat. A kereszt-mozgalom juttatta ezt a gyöngyszemet a magyar ifjak kezébe. Az 1897-diki Széchenyi-lakoma pohárköszöntője újra szárnyra kelt és fokozott nimbusztól (dicsfénytől) körülragyogva járta be a magyar hazát.

A gárda, melyről Justh Béla ódájában azt állítja, hogy mindig tette készen várja Szemere vezényszavát, most megszázszorosodott. A magyar ifjuság sorakozott e gárdához. Hiszen Szemere szózatai: a „Fiatallérem“, „Ideál“, a „Fair Play“, Tinektek szól, Magyar Ifjak! A Széchenyi-pohárköszöntő mintegy csak alapvonásait tartalmazza annak a képnek, melyet Szemere különböző irataiban a magyar közélet romlottságáról festett. Tinektek, Magyar Ifjak, mutatja Szemere a kivezető utat! Elétek tartja azt a tükröt, melyben a magyar ifjusági élet ezernyi félszepségét kirívóan láthatjátok! Ez a tükör az angol ifjuság élete.

Egy világlátott férfiú, ki hazájának ifjuságát szereti és boldognak kívánja látni, tárja ki Elöttetek gazdag életének dus tapasztalatait. Egy új világ nyílik meg előttünk, amelyben a társadalmi érintkezés fejlettebb fokon áll, amelyben az ifjak erősek és életvidorak s hol a jellemet mindenkéül becsülik.

Ez a világ eddig előttünk zárva volt; Szemere kitérta kapuit. Lépjünk be! Legyen mindegyikünk egy központ, amelyből a magyar ifjusági élet regenerálásának (ujjáteremtésének) munkája sugárszerűen indul ki; segítsünk annak, ki egy ifjusági életet akar teremteni! Valósítsuk meg Szemere

tanácsait és ha majdan a magyar ifjak élete közeledik az angolokéhoz s a haza ezáltal évenként ezer és ezer jellemben edzett és testben erőteljes polgárt nyer, akkor az utókor mély hálával fog egy nevet említeni, amelynek viselője ennek az átalakulásnak kezdeményezője volt; e név: *Szemere Miklós*.”

Szemere Miklóst a tasnádi kerület választotta országgyűlési képviselőjévé. Az országgyűlésen mindjárt első szólalásával gyarapodott hirneve. Beszédjének veleje *az otthon véde*s volt. Oszlopos alkotást látna abban, ha az otthonvédő törvénnyel ajándékozná meg a kormány a *föld népét*, azt a népet, amely adójával fedezi a közköltségeket és vérével megvédi a hont. A 10—20—50 stb. holdas birtokot ne lehessen sem elidegeníteni, sem meg nem osztani. Ezzel ezer szociális bajt orvosolna a kormány és kiérdemelné a nemzet háláját.

Másodszor 1902. április 12-én a közoktatási tárcza tárgyalásánál szolt általános tetszés mellett *az ifjuság neveléséről*.

Azt kívánta, hogy az ifjuságot *ne csak tanítsák, de neveljék is*. Kimagasló volt szónoklatában, hogy a főváros burkolatköve, hideg talaj a lelkes fiatalságnak, illusióikat (álmaidat) rajta feledik. Csak azt tanulják meg korán, hogy az arany fajsúlyánál fogva a mindennapi életben is lenyomja a mérleget.

„Ami pedig a szellemet illeti, lehet, szereznek egy kis nagyvárosi opportunismust (élnitudást), ragad az hamar és meghajtja az ifjak hátgerinczét már zsenge kortól, mint szél a nádszálat.

Fővonása pedig az alkalmazkodó sima önzés a szivben és a „haza mindenekelőtt az ajkon”.

Nem ellenőrizhetik a nevelést, az ifjuságot elvonják mindenféle nem épületes szórakozások a tanulástól. A mai nevelés veszélyes, mert elégedetlen polgárokat nevel, károkat okoz, ha a közügy vezetése kezeikbe kerül. *Szemere* azt akarja, hogy a *közügyek vezetői vagy ősi javakból élők, vagy a szegénységet tűrni tudók legyenek*. Neveljünk megelégedett, boldog embereket a hazának. „Az a mozaik (rakott kőkép), melyből a nemzet össze volt rakva, jó kemény, mint az ősrómai, eltartott egy évezredig. Hát hogy fényesen

ragyogjon továbbra is: az ifju nemzedéktől függ. *Mi magyarok* oly kevesen vagyunk, hogy a minőségben kell pótolni a számot.“

„Alapítsunk megfelelő helyen egy új egyetemet! A Kárpátok alján vagy a Balaton mentén, ahol jobban tetszik. Egy új egyetemi várost internátusokkal (bennlakás és bennélés) egy új világot.

Teremtsünk egy olyan várost, hol az egyetem legyen az első, a tanulóság az irányadó és minden más mellékes“.

„*És nagyobb kincse lesz ez a magyar nemzetnek, mint minden aranybányája Kaliforniának.*“

Építse ezt az állam minél előbb, mert:

„Ha volt pénzünk hidat építeni, ami számtalan millióba került és neki vinni a Gellérthegy szikláinak, ahol a város tovább nem is fejlődhetik, ha volt nekünk 34 milliónk beleépíteni az új parlament külső pompájába, aranymeszelésbe, csak lesz néhány milliónk befektetni a nemzet testébe, véérébe, a haza jövődjébe?“

Az angol nevelést azért emeli ki, mert az iskoláját végzett angol nem számít az államra, hivatalra, állásra.

„Az angol a gyakorlati életre van nevelve, önállóságra van szoktatva, talpra esik mindenütt, érvényesül mindenütt és tessék megnézni a mi a térképen vörössel van jelölve, az angol. Uralja majdnem az egész földtekét.

Az angol úgy van nevelve, hogy neki a munka maga is sport (vetekedés) nem teher, nem is unalom.

Sir John Lubbock mondja igen jellemzően, *„hogy az élet bajai közé természetesen nem számítja a munkát.*“

Edmond Demoulins angol lányokat kérdez a munkáról, és azt a feleletet kapja az angol missektől, hogy a munka nekik élvezet, mert az ember legyőzi vele az akadályokat, a természetet.

Az angol sport is csupa küzdelemből áll: evezés, football, cricket, lovaglás, mind harcz maga is, és előkészíti az embert a küzdelemre.

Az angol egyetemeken épp így megvan a szellemi sport, azaz vetélkedés is a különféle klubokban. Vannak viták, felolvasások a legkülönfélébb tudományos és társadalmi kérdésekről. Egyiknek egy, a másiknak más a sportja, amiben

szívvel-lélekkel vetélkedik. Maga a tanulás a legnagyobb sport, azaz vetélkedés tárgya.

A munka szeretetét beoltani nemzetünkbe mint vetélkedést, a legnagyobb vívmánynak tekinteném.

A sokat emlegetett és óhajtott legnagyobb foku élelmességet átültetni a magyar emberbe igen nehéz: a föld népe is oly gavallér, mint egy spanyol grand; de igenis be lehet és kell is vinni a munkaszeretetet, nemcsak mint erényt, de mint sportot, mint megszokott mulatságot és mint ősi küzdelmet a természettel, úgy mint az angol nemzetnél megvan.

Ha aztán ez a munkakedv, mint természeti ösztön és szükség, bele van oltva a nemzetbe, pótol ez mindent és akkor nem féltém a magyart!

A létért való küzdelemben az egyén boldogulásának első feltétele, hogy „jó állat legyen“. Így mondja a nagy angol bölcsész, Herbert Spenczer.

Áll ez a nemzetekre is; tehát főgond legyen a nevelésnél a physicumra (a testre.)

Párhuzamban mellé állítom ennek, a múlt század legdivatosabb uralkodónőjének, Eugénia császárnénak egyik remek levelét Egyiptomból, melyben a Suez-csatorna megnyitásakor férjének, Napoleonnak írja: „a szórakozásból az ember moralis erőt merit“.

Áll ez különösen a fiatalságra, mert a tanulást tulcsigázva megunják. Az angol nevelési rendszer szerint combinalva (tervezve) a tanulást szórakozással, nincs meg ez a veszély.

Végül azzal fejezem be, hogy ne csak jogokra tanítsuk a fiatalságot, de neveljük kötelességekre is! Így lesz meg bennük a helyes polgári egyensúly.

A főváros szellemi élveire vágyó t. tanári kar se féljen, kérem, az új egyetemtól. A mai villanyos korban a forgalmi összeköttetések olyanok, hogy távolságról beszélni is nevetséges. Futárvonatokon, automobilon a fővárost kedvelő ember nem többé napokig, nem is órákig, csak ugyszólván percekig utazik. És szabadjegy is van elég.“

Megvolt ennek a beszédnek a hatása s a közoktatási költségvetésnél 1902. április 12-én *indítványozta az*

ujságíró-iskolát, hova csak a kifogástalan jellemű emberek vétethetnének fel, mert a fenkölt gondolkozás s a jellem a fő azoknál, kik hivatva vannak a nyilvánosság előtt itélni eleveneket és holtakat.

„Szabad államban kevés fontosabb tényező van, mint a közvélemény, és mégis nálunk — esetleg más országokban is — azt tapasztaljuk, hogy a közvélemény csinálására, a sajtóra, sem alapos önzetlen gond fordítva nincs.“

„Az állam és a nemzet érdeke föltétlenül azt parancsolja, hogy a nyilvánosság szócsövei, a sajtó férfiai a legtanultabb, legfenköltebb lelkű és legnemesebb jellemű honfitársak legyenek.

A kérdés másik oldala a sajtótörvény.

Ez egyszerűen rossz.

Ha rövidesen Deák Ferencz mondását fogadták volna el szigorú alapul, hogy mindent szabad írni, ami igaz, jó lett volna.“

„Az állam semmi tanfolyamokat nem nyújt azoknak a fiatal embereknek, akik hivatásszerű publicistáknak (írók, *ujságírók*) készülnek, hogy úgy a tudományos, mint az erkölcsi nívaut (szinvonal) emelje, ami pedig igazán országos, állami és nemzeti érdek. A nyilvános és szociális (társasági) élet sanálásához (gyógyításához) is egy pozitív (igazi) lépés.“

Szemere Miklósnak a képviselőházban elmondott beszédei között a katonai kérdést tárgyalók szaporították képviselői babérjait.

A *honvédelmi nevelés*-ről szólva kiemelte:

„A legelső ezen a gyarló földön a *hadi erények* és ilyen férfias erényekben tündökölnék a szabad, független nemzetek.

Ha a *hadi erények* találkoznak egy seregnél a jó vezetéssel és jó organisációval és párosulnak azzal, amit ma a buroknál látunk: a törhetetlen hazafisággal, akkor előttünk van egy ideális hadsereg képe.

Ilyennek óhajtom én látni, a mi honvédségünket.

És ez az egész — kivéve a hadvezetést, amire születni kell, ami isteni adomány — tisztán nevelés és training (képzés) kérdése.

A legtanulságosabb ebben a délafrikai háboru, amiért — melleleg legyen mondva — a nagy angol nemzetet felelőssé tenni nem kívánom. Nem tévesztem össze az angol népet Anglia jelen kormányával, élén Chamberlainnel. Legyen ennek a háborunak a babérja, ha van, az övé! Ő fog majd felelni is érte a történelem örök ítélőszéke előtt.

Valami megkapónak hallottam ecsetelni egy Transwaalból jött barátomtól azt a képet, amelyet a bur hadsereg ütközet előtt minden napkeltekor és ütközet után napnyugtakor nyujt. Fenségesen hangzanak végig a skopjékon, a bérczek ormain, csodás bur harczosok ajkairól a megkapó zsoldár-énekek.

Térdepel a hadsereg és zsolozsmákat zeng!

Olyan látvány ez, amelynél meghatóbbat, magasztosabbat képzelni sem lehet. Ehhez a soha nem csüggedő puritan vallásos érülethez csatlakozik a buroknál a fegyverkezelésnek egy oly tökélye, ami egészen páratlan.

Ez a gazdálkodással foglalkozó maroknyi vadász és lovas nemzet megmutatta, hogy ellent tud állni a tizszerannyi angol seregnak. És pedig az angol sereg kitünő! Mindig is az volt. Kitünő anyag, rendkívüli tisztikar. Fényesen mutatja az elesettek száma, ami óriási ma is.

De a burok úgy lőnek, hogy az meseszerű.

Lőnek és találnak!

A mai végtelen precise (pontos) és nagyon messze hordó fegyverekkel az győz, aki talál. A füstnélküli puska-porral, a mesteri fegyverekkel nem a rosszul lövő tömegek véletlen trefferjei döntik el a csatát, nem a levegőbe bután lövöldöző masszáké többé a diadal, de a biztos, jó lövők kiszámított lövései győznek, — ha ilyen csapatok is vannak, Európában még alig van. Svájc ugyan már elég cél-tudatosan erre törekszik.

A burok oly idealis céllovő sereget mutattak be a világnak, hogy ez az egész haditacticát megváltoztatja.

Mérés pusztá szemmel. És erre fogadnak is.

Nagy nemzetek megengedhetik maguknak a luxust (fény-üzést), poetisálhatnak a honvédelem terén is, álmodhatnak az általános lefegyverzésről is, de nekünk első sorban küzdenünk kell a létért, ha mint nemzet élni akarunk.

És most ez alkalommal igen melegen ajánlom, tegyük félre az ismert régi chablonokat, járjunk elől, ismerjük fel a helyzet képét azonnal, cselekedjünk saját iniciatívánkból, meg-gondolva, de gyorsan !

Hozzuk be a nevelésbe 10 éven felüli fiu-gyermekeknél a fegyverkezelést és czéllövést.

Teremtsünk egy olyan nemzetet, amelyre megnyugvással tekintsen le a magyar király, tudva, hogy reánk, az erősekre, reánk, harczra képzett népére bizton támaszkodhatik, és teremtsünk egy olyan nemzetet — ha önöknek így jobban tetszik, — amely meg tudja védeni jogait, függetlenségét.

Igy a magyar haza, azaz a király és a szabadság örökké élni fog.“

1903. február 27-én Szemere Miklós ismét a hadsereg-ről beszélt.

Beszéde elején kijelentette, hogy sem államjogi, sem politikai, sem pedig magyar nemzeti szempontok nem vezet-tek beszédében, hanem tisztán és egyedül technikus szem-pontból óhajt a vitában résztvenni és hogy e kijelentéséhez teljesen hű is maradt, arról megbizonyosodhatik mindenki, ki e beszédet elolvassa. „Béke idején, úgy mint győztes háboru után is, végtelen látványos és szemkápráztató, lélek-emelő tünemény egy nemzeti hadsereg — mondja Szemere — nemzeti zászlókkal, jelvényekkel, zsinórzattal és nemzeti kommandóval“, de a hadsereg győzelme nem ezeken fordul meg. Mert „lehet egy nemzeti hadsereg is rossz és egy tisztán az uralkodó személyén csüngő hadsereg jó, a szerint, hogy milyen az organizációja, szelleme“. De a jelen hábo-rujában e győzelem mégis csak a katona egyéni minőségétől, a sereg kvalitásától fog függni.

„Ha a hadseregünk harczképességét emelni akarják — jegyzi meg a szónok — akkor az agrár és a merkantil éré-nyek mellett legelől hadi erényeket kell a magyarba beoltani“, ha álmodni akarunk a magyar imperializmusról, Nagy-Magyar-oroszágról! „Hadi erények nélkül ez önámítás!“

És így is van.

„Honvédelmi szempontból nem meghalni kell a hazáért, de élni és az ellent eltalálni.“ A modern népek harczképes-

ségének alapköve a czéllövés. Mert az ellenséggel szemben állva, „akkor nincs többé sárga zsinór, vörös zsinór és porto-pée kérdése“; akkor löni kell tudni!

„És többet ér a hadi szempontból egy törpe, pupos, aki talál, mint egy athléta, egy Herkules, aki fegyverrel bánni nem tud és — hibázik“.

Példát vehetünk a búrokról, kikre ez a jeles politikus oly előszeretettel hivatkozik minden alkalommal.

Ezek, ha rosszul manővroztak is, mi most már általános tudott dolog, „de mindent pótolta és pedig bőven a fegyver és az ásó remek kezelése“.

Csak czélozva lőttek, ha volt mire és rendesen el is találták a kiszemelt czélt.

Nálunk pedig „a czéllövészet egy mostoha árva gyermeke“ úgy a hadseregnek, mint a polgárságnak. A polgárság mit sem törődik a czéllövéssel és „a katonát, ha piszkos a gombja, akkor megbüntetik, de ha löni nem tud — akkor mi baja sem esik. Parádélépésekkel csak diszmeneteknél lehet hatást elérni, de az ellenségnek nem árthatunk.“

„Jó tüzdiszciplína csak jól lövő katonáknál lehetséges“, mondja Szemere, ki szerint az egyéves önkényességnek hadászatiilag mi értelme sincs, csak az ész- és pénzarisztokrácia kiváltsága az. De ha már ez a privilégium megvan, akkor adjunk privilégiumot a harczképesség emelése szempontjából is. „Szolgáljanak azok is egy évet, kik már a sorozásnál kitűnnek mint jó lövők!“

Oktalan azok félelme, kik a felfegyverzett magyar néptől e monarchikus elveket féltik, „mert megbízható örökké csak az erős, megbízhatatlan csak a gyenge.“ „Nekünk intézmények kellenek!“ kiált fel általános helyeslés között a szónok, „de mi csak örökké vitázunk és nem szervezünk!“

A jövő katonájának edzett, kemény férfiagnak és pontos, jó lövőknek kell lenniök. „Olyan legyen a katonának a fegyvere, mint a művésznak a hegedűje, mint a gladiátor-nak a kardja: imádja azt és bízzék benne!“

Fejtegeti beszéde folyamán megkapó és szép példákkal a lövöldék hadászatiilag fontos feladatát és hogy ezt nemcsak ideális szempontból tekinti, tanuságot tesz azzal a reális értékű elhatározásával, melylyel saját költségén az ifjuság

számára lövöldét épített a főváros mellett levő birtokán. Beszéde befejezése valósággal elragadta a képviselőház tagjait :

„*Intézményeket nekünk! mert elvész Tokaj, Budavár, elvész a magyar becsület.*“

És teljesen igaza is van, amit belátott pártkülönbség nélkül az egész képviselőház akkor, mikor beszéde végeztével a szónokot nem győzte elhalmozni elismerése és lelkesedése ki-kitörő jeleivel.

A beszédekett követte. *Szemere Miklós* az ifjúságból többet vívni tanított kitünő mesterrel. Czéllövő házat építtetett. Vívó- és lövő-versenyekre pályadíjakat tűzött ki s meg is tartották az első vívó- és lövő-versenyt. A vívásban magyar ifju aratott diadalt; a lövésben is jeleskedtek, de ez még a jövő zenéje. Mindenben kitünteti magyarságát. A hazai versenyügynek is sokat használt azzal, hogy több magyar fiut, köztük *Bonta Ferenczet* taníttatott ki lovagolni Angliában.

A vívó- és lövő-verseny után jelent meg ismét egy könyve *A Fenséges Uralkodóház figyelmébe* czimen.

A hazafisággal tündöklő munka jeligéje ez :

„Legyen tanum mindenkinek a hazafiséga, — és birám a lelkiismerete.“

Szemere Miklós talán az egyetlen a nyilvánosság emberei közül, aki a *hazáról* ír és beszél. Az utolsó évtizedben ez a szó *haza*, sem írásokban, sem beszédekben nem fordul elő, a helyett országot, államot használnak. *Ő a hazát emlegeti hazaszeretettel.*

Szemere Miklós, aki a hazafi névre valóban érdemes, nemcsak okosan ír és beszél, de szavait és írását tettekkel koronázza. A magyar ifjúságot vívó- és lövő-vetélkedéssel serkentette a hadi erényekre, *virtusra*, amely a dicsőség kutforrása. A lefolyt vetélkedő ünnepek fel is buzditották a magyar vért s a jövőndő virtus alapját letévék s a fejedelmi bőkezűség gyümölcsét jó reményben mutatták. *Szemere Miklós* azok közé a kevés nagyjaink közé tartozik, kik bevésődtek a nemzet szívébe és az önzetlenség történeti becsü példái.

A *virtus* mindenekelőtt és mindenekfelett az ő szilárd iránya. Ez nyilatkozik meg legujabb művében, mely gondolatgazdagsággal és honszeretettel bővelkedik. *A Fenséges Uralkodóház figyelmébe* czimet viseli a fenkölt szellemű munka,

mely utat jelöl arra, hogy lehet boldog szeretett hazánk. A sajtó méltányolta, a nemzet átérzi az utmutatást, az *egyenlősítés elvét* a nivellálást felfelé és minden magyar sziv imával eped Szemere Miklós nézeteiért, eszméiért, melyekkel fel akarja emelni a szegényeket, ezek törekvő jobbait az ország legelsőihez és belátja szavainak igazságát, hogy ebben rejlik a jól alkalmazott monarchikus principium (koronás államely) vonzereje, mely mint a mágnes felvillanyoz, az öntudatot fel emeli és a már-már fásuló és lefelé hajló massákat (rétegeket) a korona büvkörébe vonja.

Adja Isten, hogy a legelső magyar ember a király, szivére vegye *Szemere Miklós* őszinte arany szavait *s vele együtt viribus unitis* (egyesült erővel) *erősítse az ősi magyar virtust.*

Vegye szivére a király és a haza Szemere honszerető szavait:

„A dynastia (uralkodóház) dicsősége és a magyar nemzet érdeke kell hogy a jövőben egy legyen, látom, egy is lesz, — avagy enyésznek a monarchikus principium, sőt vele maga a monarchia is.

Ne feledje az uralkodóház, hogy amikor a multban a magyar nemzetet maga ellen találta, végeredményben nem volt belőle az országnak haszna, sem a Dynastiának dicsősége.

Az idő kereke azóta nagyot fordult, a magyar nemzet fája hatalmas lombokat hajtott, — nyulik fel az égnek, mindig feljebb, feljebb, természetes fejlődését megállítani nem lehet, — stagnáció az életben nem létezik.

Ezt a fát Bécsből nyesegetni ma nehéz, csak kidönteni lehet, és lesz belőle egy lombnélküli élettelen fatörzs, mely árnyékot többé a dynastiának nem ad. — És helyébe más fát ültetni mily nehéz, növését várni — belé század telik.

Hungaria megnőtt, nem óhajt többé Bécsből rövid ruhát, megvannak érzelmei szeszélyei. A leghivebb neje lesz a királynak, nem kaczerkodik a koronás szomszéd urak egyikével sem. — Hát miért csinálni belőle apácát?

Dönteni fog végre a szeretet — és a polikai Génius ihlette ész.

Egy dynastikus erős Magyarországra pedig akkor fog legbiztosabban támaszkodhatni az urakodóház, ha érdekkörébe vonja és tömöríti a jobbakat. Így ki fog épülni szilárdan,

remekül, ami után áhítozunk, az egységes magyar királyság. Hazámfiak, testvérek, félre minden kicsinyes huza-vonával, összetartás!

Nyuíjtsuk egymásnak a béke áldásos olajágát: Bécsben átszírt kékvérű „Majoratsherr“-ek, legpirosabb, — vagy ha jobb tetszik — legkékebb vérű koldusbotra támaszkodó ősi szittyák, aranyozott czimerű, gyémántkoronás, fényes, modern „lett és leendő“ nagyságos, méltóságos és kegyelmes urak. Számítsa magát kiki oda, ahova akarja — de érdemelje ki mindnyájunk lelkiismerete (ha magába száll) az önzetlen magyar hazafiség aransarkantyuját.

Nyuíjtsuk egymásnak becsületes jobbunkat az őszinte politikai és társadalmi frigre.

Adja reánk malasztul fejedelmi atyai áldását felkent urunk, a Magyar Király jó szívvvel, s a négy folyó és a hármás bércz honában biztosan fog pihenni akkor is, ha túl a Lajthán dulna a vihar.

Örködni fognak felette, mint az ország czimerén, magyar angyalok.

Ha aluszunk, ébredésre sirathatjuk a nemzeti monarchiát. Itt a tettek órája! ma még lehet.

ÉbredjeteK! Harangoznak.“

Nem lenne teljes elszámolásunk azzal, hogy mit akar *Szemere Miklós*?, ha a nemzetiségi kérdésben kijelentett véleményét nem idéznénk:

„A nemzetiségek is meg vannak bokrosodva egyrészt az agitátorok izgatása, másrészt az apró túszurások által. Egyszerű jó kormányzás közelebb hozná őket a magyarhoz, a szeretet útján. Jobb szívvvel és reálishan magyarosodnánk. Hogy mi vagyunk az erősebbek, ugyis látják. A magyarság itt sem egyedül a nyelvben keresendő. A szepességi németek ugyan jó magyarok voltak, pedig nyelvünket nem is beszélték.“

ÉbredjeteK! Harangoznak!

A jók javával az igaz bátrakkal, a hazugság gyűlölöivel, kik ha kevesen lesznek is, elegen vannak a dicsőségre, rakja le a jövő szilárd talpkövéét, ő ki dicső ősök nem méltatlan unokája. Ősei elfoglalták a hazát, neki is ott a helye a megtartásban.

A politika megöl, tönkretesz mindent. A társadalmi kér-

dések bénaságban tengenek, hervadnak. Erős, erkölcsös, igaz társadalom, nemes ifjuság, erős, bátor, kitartó és boldog lesz a haza.

Szemere Miklós önzetlenségében kétkedni nem lehet. Áldozatkészségével, adakozásaival az első helyen áll az elsők között. Bőkezűségének nemcsak aránya, de iránya is tiszteletreméltó sulyu!

Nem beszél a maga házáért, csak a hazáért, *neki nincsenek* gyermekei, még oly boldog sem, hogy felesége volna, csak fia a magyar hazának, *de méltó és hű fia*. Nemzetet akar nevelni, amely nem szolgálból és czédákból, de honfiakból és fenkölt lelkü honleányokból álljon.

Harangoznak. Ébredjünk!

És boldog lesz a magyar.

Felhívás a Széchenyi-muzeum érdekében.

A M. Tud. Akadémia már évekkel ezelőtt elhatározta, hogy halhatatlan megalapítója műveiből, a rá vonatkozó iratokból s emléktárgyakból *Széchenyi-muzeumot* létesít. A muzeum, mint az Akad. Értesítő 1893. évi XIV. köt. 258—281. lapján közzétett jegyzék mutatja, részint egyes nagylelkű hazafiak adományából, részint vétel útján gyűjtött tárgyakból már meglehetősen nagygyá nőtt; de még korántsem érte el azt a terjedelmet, amely létesítésekor az Akadémia szeme előtt lebegett. Tömérdek ereklye, emléktárgy, levél stb. van még szerte az országban, melyekkel szépen gazdagodhatnék a nagybecsű gyűjtemény, ha birtokosuk figyelme rá terelődnék az Akadémia Széchenyi-muzeumára.

Felkérem tehát mindazokat, akiknek birtokában Széchenyi Istvánra vonatkozó ereklyék, emléktárgyak, iratok, levelek, könyvek stb. vannak, — melyek az említett jegyzék megtekintése után a gyűjteményben még nem találhatók — sziveskedjenek azokat örök letéteménykép a M. Tud. Akadémia főtitkári hivatalához beküldeni.

Amennyiben ellenérték nélkül nem volnának hajlandók Széchenyi-ereklyéjüktől megválni, az Akadémia méltányos áron készséggel magához váltja őket.

Könyvárosoktól, antiquariusoktól is megvásárol minden Széchenyitől eredő vagy rá vonatkozó iratot s könyvet, amennyiben még a gyűjteményben nem volnának meg.

Budapest, 1903. június hó.

Szily Kálmán

a M. T. Akadémia főtitkára.

Egy vonás a multból.

Az időkörök szintugy hordozzák magukon jellemeiket, mint egyes emberek a magukéit.

Az 1832/36. országgyűlés előtt választmányt nevezett ki Pestmegye, mely Széchenyi és Andrassy György grófoknak, londoni utjok után beadott értesítésük következtében, előkészítendő vala a Pest és Buda közt felállítandó hid tárgyában adandó követi utasítást. Hire járt már, hogy Széchenyi az uj hidon mindenkit meg akar fizettetni. Ez eszme akkoron még legtöbbeknél hátborzongató, némelyeknél éppen hajmeresztő vala. E szerint a bár közóhajtásu pest—budai hid legtöbb kiváltságosainknál, azon régi dialektikai kifogássá vált: concedo maiorem, nego minorem. Egy előkelő tisztviselője a megyének, lángba borult arczczal nyilatkoztatá, hogy ő inkább Paksra kerül le átkelni a Dunán, ha Budára menni leendő kénytelen, mintsem nemes létére hidvámot fizessen.

És mégis, Széchenyi Pestmegyébe, melynek szabad-
elvüské már-már tekintélyeskedni kezd a hazában, veté
legtöbb bizalmát s ennél kívánta első ostromba venni terve-
zett hidja közteherviselését. A választmány igen különböző
egyénségekből állott, s köztük olyanokból is, kik a grófnak
nem éppen valának barátai.

Az első ülésben indítványt tesz egyik tagja a választ-
mánynak: kéretnék meg gróf Széchenyi — mert Andrassy
nem vala Pesten — az ülésekbeni részvételre, miután eszme,
terv, nyomozás, nem megvetendő előköltés, mind övé, s

mi tagadás — tárgy-értés is inkább lehet sajátja, mint a választmánynak, melynek tagjai tán *padlót sem tettek vízárkon keresztül soha*, s hidak építéséről is alig tudnak többet, mint mit a rendes mérnök megyehidi költségvetéseiből, mikre aztán *ex cassa domestica miserae contribuentis plebis*, nagylelkűen megszavazták a költségeket — elsajátíthattak: s így a gróf kifejtései és felvilágosításai, a választmányra nézve csak kívánatosak, sőt nélkülözhetetlenek fognának lenni. Az indítvány — ki hitte volna? — szerencsésen megbukott, azon oknál fogva, mert a gróf *nem megyei táblabíró*.

Második nap ülésében, miután az első napi, tárgyszeretlensége miatt eredménytelen lőn, mégis végre elfogadtatott a tegnapi megújított indítvány, s a gróf meghivatni rendeltetett, de azon óvatos kikötéssel, hogy csak értesítő szavazatja lehessen az ülésekben. Megjelent Széchenyi, azon boru s nyugtalanság jeleivel arczán és huzott szemöldökén, minek bizonytalanság s annak érzete idézett elő azokra, hogyha Pestmegyében vállalata megbukik, keveset fog remélhetni annak sikerére a többi megyéktől is, miután amannak már központiséga is nagy nyomatékkal birt. Némi elfogultsággal ejtette első kifejtéseit, több biztossággal, szilárdsággal a későbbeket, végre szokott lelkesedéssel, plasticitásával és humorával az utolsó felvilágosításokat. — Szép! dicső! hangzott itt is, ott is, a választmány tagjai közt, amint a gróf, tervének üdveit a nemzetre annak létesítéséből eredendő dicsőséget kitárá: „de — itt vállat vont Széchenyi és keserűség s félgunyos mosolylyal folytatá s fejezé be szavait, — de ha ilyesmi üdvöst, szépet, nagyot s dicsőt előállítani kívánunk, bizony kissé *szegre kell akasztanunk* kiváltságunkat, zsebünkhöz nyulnunk és — vámot fizetnünk az új hidon.“

Elhallgatott Széchenyi s pauzált utána néhány perczig a választmány is. Ekkor feláll egy inkább szavakban, mint eszmékben bővös ur, s „noha, ámbátor, ugyan, jóllehet“ concessiva-szócskák egész halmazába burkolván Göthe „*Verneinend Geist*“-ját, hogy tagadása mellett udvariasnak láttassék, bugyogó áradattal magasztalja a vállalat eszméjét, tervét, dicsőségét, azonban természetesen annak létesítési eszközei nélkül s ellene nyilatkozik az általános hidvám-fizetésnek; mert ugymond, ha megkezdjük egyszer nyirbálni a nemesi

szabadságot, majd folytatjuk is, s végre olyanná lesz az, mint a manchester-nadrág, mely ha egyszer szakadozni kezd, nem igen állja a varrást.

Másik azt állítá, inkább kikerülésül, mint számitással, hogy más utak, mások is vannak a hid létesítésére, s az ismeretes buvó-ajtócska: a subsidium, s a só árának föl-emelése felé sietett. Harmadik ideiglenesen néhány évre, és nem tovább hajlandónak nyilatkozott a hidvám elvállalására. Így többen erősb és gyöngébb ütegekkel ostromolák a tervet, magát az eszmét egy sem. Akadt azonban egy-kettő a választmányi tagok közt olyan is, ki győződéssel s nem alaptalan okokkal védte egész terjedelmében a gróf tervét. *Különösen egyike hosszabb szónoklattal fejtegette a még Széchenyi által nem, vagy kevésbbé érintett okokat, előnyöket; kárhoztatta a kiváltságos osztályok rögzött idegenkedését minden közteherviseléstől, mely a polgári állam és élet egyik elválhatlan föltétele, stb. Végezvén szavait a szónok, annak a szónoklatban kissé fölhevült vérét jónak látta egy szomszédjában ült agg táblabíró, lelkes pörölye minden tisztviselő vagy más egyéni kihágásnak, visszaélésnek és törvénytelenségnek, buzgó védője az alkotmányos jogoknak, de ezek közt a kiváltságoknak is — ezen jeges szavakkal hűteni le: „Nem hittem volna, hogy öcsém uram ennyire megunta légyen azt a kis nemesi szabadságát!” Mélyen hatottak e szavak a fiatalabb szónok lelkére, mert tisztelve szerette az öreget s viszont szeretteték attól, s csak ez egy keresztutnál tértek el egyszer s csak kis időre egymástól. „Majd megértjük mi, urambátyám itt is egymást!” — szóla engesztelve az öreghez. „Soha!” — felelte az lángoló szemekkel. S a vita folyt ellen és mellett, amarra hajló többséggel.*

Széchenyi féltve ügyét és sejtve a még friss ingerültséget, elővette szokott s nem ritkán sikerült fortélyát: „Aludjunk rá tisztelt urak!” — kiáltá a vita közé, mely már-már ugynevezett laterisatióra fajult el, s a tárgy további vitatója elhallgatott. Más- és harmadnap más tárgyak föl-vételével tétetett intermezzo, Széchenyi s elvrokoni ügyesen használták fel az időközt magán-értésítésekre, s negyedik napon csekély módosítással a hidvám általános fizetésének határozott föltételével, elfogadtatott a gróf terve, magának az

öreg táblabírónak is beleegyezésével, noha nem épen fogaközi mormogása s baljósolgatása nélkül. A közgyűlés, miután a választmány birta volt annak főbb szónokait, rövid vitázás után szinte magáévá tette az utasítást.

Tantae molis erat ily nehéz vajadások közt születék meg 1832-ben az első lépés azon nagylelkű lemondáshoz, mit néhány évvel később a magyar kiváltságosok csaknem példa nélküli nemes buzgalommal s öntudással maguk önkényt sürgettek s hoztak áldozatul hazának és igazságnak!

FÁY ANDRÁS.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Emlékbeszéd Széchenyi István grófról.

Irta : Ifj. Unger Béla.*

Ha volt valaha olyan férfiú, akiről elmondhatjuk, hogy csak hazájának élt, ha volt valaki, aki egész életét, minden tehetségét a haza zsámolyára tette le, kinek minden tettét, minden gondolatát egy szent cél irányította, ki nem ismert más érdeket, csak egyet, a haza szent érdekét, akkor bátran állithatjuk Széchenyi István grófról, hogy ő volt az.

Igen, Széchenyi volt ez a legnagyobb hazafi, — és ez a legnagyobb hazafi most már halva fekszik.

Szó nem elégséges arra, hogy elmondjam — milyen vesztésé ért minket, nem arra, hogy e nagy csapást leirjam. De ha láttatok viharzó sötét éjben vakító villámot a földre cikázni, akkor halvány fogalmatok lesz halála hírének rettenetességéről és ha hallottátok a villámot követő dörgést, amelytől megrendül a legerősebb szikla, ha láttatok szélvész, mely a legerősebb tölgyet is kettétöri, akkor talán sejteni fogjátok, miképen érintett minket e csapás. És most, midőn a borzasztó vihar elmultával feleszméltünk és körültekintvén, nem láttuk az ő alakját, óh, mely elhagyott érzés vett rajtunk erőt. Élhetünk-e hát nélküle, éltetettünk nélkül?

Valóban éltetők volt nekünk, mert ha azt nevezzük életnek, midőn tehetségünket és szorgalmunkat egy szebb és jobb jövő megalapításának célja vezeti és nem azt, mikor tétlenül hagyjuk napjainkat leperegni, akkor éltetők volt, mert ő vezetett minket a nemes élet ösvényére.

Széchenyi a magyar népet felébreszté lánglelke harsány szavával.

* Széchenyi szellemének ébredése az ifjuság szívében a legfontosabb. Ezért közöljük egy lelkes tanuló ábrándját Széchenyiről.

Mi volt a magyar nemzet előtte? Puha báb, mely nem tudta, hogy él. Nemessége egy része a bécsi udvarhoz szegődött, elfelejtette nyelvét, szokásait; a vidéki nemesség visszavonult az ország vezetésétől, hogy lehetőleg nyugodtan élvezhesse a rég óhajtott békét. Jobbágysága? Oh, az miért élt volna, hiszen hazájában nem talált hazájára. Semmi sem lelkesítette ezeket, a semminek éltek; a legkevésbé élt azonban bennök a nemzeti tudat.

Széchenyi azonban felismerte azt a nagy veszedelmet, amely hazáját fenyegeti, ha a tespedés halállá változnék... Felismerte és segíteni akart rajta! Ő megszerette azt a népet, amely már tespedésében önmagát sem tudta szeretni; ő kutatta bajait és azokra gyógyirt akart találni. Azokat a szenvedéseket, melyeket a nemzet már nem érzett, magára vette és érző szive kimondhatatlan sokat szenvedett alattok. Hányszor látjuk őt egész éjszakákon át virrasztani! Hányszor látjuk őt tépelődni, önön tehetségét mérlegelvén, hogy elég erős-e arra, hogy egy nemzet vezetését átvegye? Végre kimondá a nagy szót, mely minden magyar szívét érinté, amely minden szivbe, lélekbe reményt öntött: *a magyar nem volt, hanem lesz!* S ha volt eddig valaki, ki busult, megsiratván a szomorú jelent, ki talán még lelkesült a haza nagy multján, az belátta, mert be kellett látnia, hogy a magyarnak még nem tűnt le csillaga, elhomályosult csak, talán azért, hogy egykor még fényesebben ragyogjon! A magyar nem volt, hanem lesz, ez egy varázsige, amelynek hallatára ébredezni kezdtek a szendergő szivek.

Érezték, hogy ez azt is mondja: ha azt akarjuk, hogy *legyünk, tegyünk is* érte valamit. Tudták, hogy minden szebb jövő alapja a munka lehet csak!

Tudták és körültekintettek. De mibe fogjanak? A haza ezer sebe közül melyik a legveszélyesebb? Nagy és nehéz feladat volt ezt megállapítani.

Voltak olyanok, kik azt hitték, hogy a magyar nemzetet már nem lehet megmenteni, mások pedig csak kötözgették a sebeket; sőt igen csodálatos, akadtak még ekkor is honfitársai, akik őt egyáltalában nem értették, talán azért, mert már igen messze estek attól, amit hazaszeretnek neveznek. Ilyen körülmények közt dolgozott Széchenyi a haza érdeké-

ben. Végre azonban megtalálta azt a bajt, amely mindent befoglal, hogy a magyarnak nincs tudománya. Ő felállt az 1826-iki országgyűlésen és felajánlotta egy évi jövedelmét arra az esetre, ha a magyar tudományos akadémia megalakul. Törekvéseinek czélját el is érte, mert 1831-ben megalakult az Akadémia, ez örök emlék, melyet ő nagy nevének állított.

Meg kell azonban hálálni nekünk is Széchenyinek e nagy tettét, igen, háláld meg magyar! Háláld pedig azáltal, hogy fáradszhatatlan munkássággal és kitartással dolgozzál unokáid érdekében. Dolgozzál erősen, különben soha sem róhatod azt le, amit ő tett nekünk. Többet tett, mint Themistokles, mert az hazáját a veszedelemtől, Széchenyi a haláltól mentette meg; többet, mint Demosthenes, mert az csak mások fondorlataira, ő pedig önhibáira mutatott a magyar nemzetnek.

Hitel, Világ és Stadium, a három mű, amelyben ő nemzetéhez szólt, megmutatván neki az utat, amelyen haladt és annak ezer hibáját és azt, amelyen haladnia kell és amely a helyes ut volt, különben nem sikerült volna neki az, ami sikerült. De tekintsük csak! Miután ő kijelölte nekünk a czélt és megmutatta az utat, az eddig tespedésben levő nemzetten lázas izgatottság vett erőt; aki eddig henyélt, az most nem bir belefáradni a munkába; aki eddig lemondott már minden szebb reményről, az újra feltűnni látja az elveszettnek hitt csillagot. Hazaszeretet lelkesített mindenkit pályáján, ami a legbiztosabb útja az annyira óhajtott közjólétnek.

Megelégedés és igaz öröm tölti el a nagy hazafi szivét, midőn látja, hogy hazájáért dobogó szivét az egész haza kezdi megérteni, midőn látja, hogy az elvetett mag milyen szépen fejlődik. Ekkor azonban fellépett egy férfiú, kit ugyanaz a cél lelkesített és kinek kebelében ugyanaz a nemes láng lobogott, de a nemzetet más uton akarta vezetni. Ő nem birta megvárni azt a lassu fejlődést, ő látni akarta a magyar nemzetet mindjárt teljes dicsőségében. Ez a férfiú Kossuth volt. Kossuth félretette Széchenyi eszközét, a türelmet és hathatós fegyverekkel lépett fel mindazok ellen, kik a magyar nemzetet fejlődésében akadályozták. *Széchenyi jóslékével fel fogta azonban azt a nagy veszedelmet, mely a magyar nemzetet fenyegeti, előre látta a forradalom borzalmait és a magyar*

nemzet bukását. Nem Kossuthot okolta ezért, hanem önmagát, ki a magyar nemzetet felébresztette. Midőn pedig 1848-ban beborult a nemzet láthatára és a távolban cikázó villámok a forradalmat sejtették meg vele, szelleme már nem bírta ki a nagy fájdalmat, megőrült. Így kellett e nagy férfiúnak távol hazájától, Döblingben, eltölteni sötét napjait.

Két évet töltött ebben az állapotban, ekkor azonban ismét derengeni kezdett hajnala és ő újra felkarolta a magyarság ügyét. *Midőn azonban 1850-ben Kossuth munkáinak eredményeül ismét csak a forradalmat látta, azt hitte, hogy a magyar most végkép meg fog semmisülni, végképen megtört nagy lelke és önkezevel vetett végett életének. Husvét vasárnapjának reggelén halva találták a 69 éves aggastyánt, ki méltán viseli a legnagyobb magyar nevét.*

Meghalt Széchenyi és a magyar nemzet halálakor mutatta meg legjobban, mennyire szereti őt. Örülj, Széchenyi, ott fenn a magasban, mert munkásságodnak szeretet lesz jutalma.

Nagy tetteknek nagy legyen a jutalma! Milyen emléket állíthatna a magyar nagy fiának? Melyik emlékoszlop lenne hozzád méltó Nagy hazafi? Nem is kell számodra semmit sem építeni, magad építetted meg magadnak a maradandó emléket, munkásságod eredményét. Fel van neved aranyos betűkkel írva Buda magas falaira, fel a Lánchidra, a Te nevedet zugják a hatalmas Duna hajjai, amint Traján táblája előtt elhaladnak! A Te neved jut eszünkbe, valahányszor a Duna, Tisza hajjain büszkén látjuk tovasiklani a karcsu gőzhajót . . .

Sokat tettél irányunkban Nagy férfiú, de óh, voltak sokan a nemzet fiaí közt, kik csak most értettek meg! Igen, mert mialatt e nagy férfiú áldásos keze működött, meddig mindenre kiterjedő figyelme mindenütt gyógyítgató a sebeket, ő nem mutatta nyíltan nagy szeretetét irántunk, mindig palástolta, mindig takargatta. De most, halála után, igazán érezhetjük szeretetét, hisz minden tette arra vall!

Ha életében voltak némelyek, kik egyik-másik tettét félreértették, azok most, halála után, belátták, hogy azok is csak *önzetlen hazaszeretetéből* eredtek. Belátták különösen azok, kik hazafiatlannak találták Széchenyi magaviseletét

Kossuthal szemben, be kellett látniok azon az óriási áron, hogy a nemzet a forradalomban elbukott és hogy a nagy férfiú is a hazáért halt meg. Mert ha látták a magyar nemzetet, amint ott áll Világosnál vérző szivvel és megtört lélekkel és lerakja ősi fegyverét . . . és ha látták a nagy férfiút magát, szétzuzott fővel a ravatalon feküdni, meg kellett érteniök! A magyar nemzet bukása és a nagy férfiú halála rája nyomták minden tetteire a *feltétlen igaznak bélyegét*.

Amit tehát vétettünk ellene életében, pótoljuk azt most, tegyük jóvá, jerünk, boruljunk sirhalmára és kérjük, hogy tekintsen le onnan felülről arra a népre, amelyet egész életében oly hiven szeretett, bocsássá meg neki, ha néha félreértette! S ő meg fog bocsájtani, teljes szivéből, mert hisz ebből csak azt láthatja, mennyire viszonozza szeretetét nemzete. Viszonozza szeretetét és megérti, ez az a kettő, amit a nagy férfiú mindig óhajtott, ami után egész életében vágyott, de amit csak halálában érhetett el. Megértette és követni fogja nemzete, mint vezércsillagát, mely ott fénylik előtte, mert ha meg is halt teste, lelke örökre itt fog élni köztünk, itt az az eszme, melynek ő volt a megteremtője.

És ha egyszer utatok a dombos Dunántulon vezet keresztül, ne mulasztátok el a legnagyobb magyar sirját megtekinteni. *Nagy-Czenken*, Sopronmegyében nyugszik a nagy férfiú holtteste őseinek elhamvadt tetemei közt . . . Lány dalt zeng sirja felett az esteli szellő, az is talán az ő dicsőségét hirdeti. Boruljatok akkor le sirjára, áztassátok könyeitekkel a hideg, érzéketlen márványlapot, amely őt a világtól elzárja, és emlékezzetek meg az ő nagy tetteiről. Megérdemelte tőletek, meg az egész hazától.

Keljetek azonban azután fel és tekintsetek végig a hazán és látva azt a nagy gyászt, mely fiait eltölti nagy emberök halálánál, látva, mennyire megérdemlik a jobb sorsot, lelkesedés fogja megszállni lelketeket, mert egy édes sejtelem fogja éreztetni, hogy az a nemzet, amely annyi véren és vizontagságon ment keresztül, megérdemli, hogy ismét feltünjék csillaga, amint fel is fog tűnni, *ha nagy fiának kijelölt utját követi*.

Gróf Széchenyi István mint bölcselelő.

(Felolvasta a Magyar Tudományos Akadémia 1850. szeptember 12-én tartott ülésén Hetényi János.)

Szivünk mélyéből érezzük mindnyájan Tek. Társaság, mily fényes napunk, mily tündöklő vezércsillagunk sötétült el egy idő óta gróf Széchenyi Istvánban, aki valaha nemzeti becséről elfelejtkezett hazánkat oly hatalmasan fölemelte, eredeti irataival e haza minden ereibe életerőt lövelt, és a polgári nyilvános életet oly dicsőn elkezdte. Élete aranykorában minket a pusztában vezérlő Jóbáb vala ő, kihez az Izrael fiaival méltán sóhajtunk még ma is ekképen: „Miért hagysz el minket, Jóbáb? te tudád, merre kell mennünk e pusztában.“

Egy alvó nemzet fölserkentésére és a nemzeti dicsőség ösvényén való vezetésére oly roppant észere, oly magasan feldobogó szív, és oly gyakorlati bölcselelés kivántatik, minőt nem minden században hoz elő a takaréék törvényét követő természet és kétségkivül a bölcselelők Pantheonában nem mást, hanem az ilyeneket illeti az első hely, ezek bizonynyal a filozófusok egének első nagyságu csillagai.

A hellének, kik közt születék a rendszeres bölcselelés, legelső bölcselelőiket a nemzeti életrendszer alkotóiban, a törvényhozókban, tisztelék; és valóban boldog is a nép, melynek életirányt nem az avult szokás és hagyomány, hanem a kiképzett elméjü, saját nemzetöket és más mivelt népeket mélyen ismerő bölcsek adnak. Ilyen vala Solon, kit Göröghon nem azért számlált fő bölcsei közé, hogy elméleti fölséges rendszert alapított, hanem azért hogy egy aljasodni kezdő, különben még szabad nemzet életének oly alakot birtadni, melyről később Pericles elmondá, hogy: „Athenae,

Hellasznak tanítója, népe pedig oly kitünő, hogy mind az élők, mind az utódoktól csodálatni fog.“

Mindenki elismeri, szép, igen szép, szellemi szárnyakon fölemelkedni az emberész Olympusára, és innen másoknak is fölséges kilátást mutatni, az emberiség legmagasb tárgyainak, eszméinek, sőt eszményeinek fölfogására; miket a nép nagy tömegén csupán a kétes hagyomány festett üvegén át lehet szemlélni; szép, igen szép hősiesen megvívni a balvélemény hydráival az egyek várát ostromló babona szörnyeivel; szép, a természet bámulandó rendszerét nem a babona, hanem a tudomány szempontjából fölfogadni, miként tették Thales és Anaxagoras; végül szép az erényt és jogot szellemi fenségében megmutatni és azt, miként töri szét mindkettő, mintegy isteni hatalommal, egyénben úgy, mint nemzetben átkos sorsa bilincseit: — de ne feledjük, hogy van még ennél szebb koszoruja, hervadatlanabb pályaága is a bölcselőnek. Mert bár nem kis érdem az is, ha kinek lángelméje és bölcsesége főleg a tanításban és a szavakban csillog; nem kis érdem, ha bir nagyszerű életideálokat alkotni, bir élni tanítani és kiképezni jeles ifjakat akár akadémus ligetei között, akár az oszlopcsarnok boltjai alatt, akár a gargettusi bölcs kertje árnyékában; ez, úgy véljük, inkább gyönyörrel, mint fáradalommal járó munka. De már egy egész élő nemzetet felkarolni, ennek szellemi betegségét kitanulni, ez ellen a gyógyszereket ügyesen megválasztani, e kényes működésben kimélettel és gyöngédséggel járni el, elkezdve a paloták urain és végezve a kunyhók daróczfedte lakóin: szóval, milliókat az álomkórságból kigyógyítani, és prometheusi ügyességgel, minden szépre, nemesre és dicsőre föllelkesíteni, ez az, mi hajdan nemcsak oltárt és templomot érdemlett, hanem még ma is a hálásabb és boldogabb nemzeteknél, ércszobrokat biztosít.

Ámde nem így gondolkozik legnagyobb embereiről az aljas néptömeg, mely magában Athenaeben iszonyu és soha le nem mosható vétket követett el a filozófia ellen, számüzve Anaxagorast és méreggel itatva a nagy Socratest, kinek aztán utóbb mégis szobrot emelt és oltárt épített. A kelet népe honunkban is lelépteté dicsősége trónjáról egykori imádott vezérét és még ma is ekkép szólana: „Ércszobor és gránit

oszlop Hunniában Széchenyinek? hol van álmkép, hol van ábránd, hol ellenmondás, ha ez nem az? Ott, hol a hon-szerző Árpádnak, a hazamegmentő Hunyadiaknak sincs külérzé-keinkhez szóló emléke, hogyan létezhetnék ilyesmi Széchenyi számára? Hiszen meghalni és ugyancsak meg kell hálnia embernek, hogy az örök dicsőségre feltámadhasson, azután, akit isteníteni akarunk, azt igen közlelről megnézni nem jó, mert a közelség, mint egy nagyító, a sima tün is göröngyöt mutat.“

Hagyjuk tehát a népet és magyar bölcseleinknek általunk már építeni kezdett Pantheonában, melyben Horváth Ádám és János, Apáczai, Makó és Imre, mint bölcselek fénylenek, említett nemzeti Solonunknak és Medicisünknek, emeljünk emléket mi addig, mig a méltányosabb maradék öt feltördelt sirjából kiemelvén, ugy mutatja be az utókornak, mint nemzetünk életében korszakot képezett férfiut, mint legszeren- cséesebb nemzetképzőt, sőt mint látnokot.

Igen, mint látnokot, Tek. Társaság! Széchenyi István, kinek nevét a magyar mindenkor tisztelettel s hálával említi, oly ritka tünemény vala honunk egén, kihez hasonlókat kelet népei között, csupán a héberek története mutathat fel látno-kaiban, kik e nemzetnek bölcsei, képzői és még ma is dicső fénynyel övedzett csillagai voltak. Ernyedetlen hazaszeretet lelkesíté a héber látnokokat, észfenség tündöklött rajtok, kik még a mennyből alászállt vallást is tisztogatni és mint Ezsaiás tön, a józan észszel öszhangzásba hozni el nem mulaszták. Szigoru szemlélet tartának nemzetökön, királytól a legalsóbb néposztályig, főpaptól a levitáig és mi több, kiki-áltva vérök romlásnak indulását, háromezer évvel ezelőtt bámulatosan megjósálák azt, hogy ez elfajult nemzet meg nem hal ugyan, hanem szétszóratik a világ minden részeiben élő nemzetek közé, mely jóslat mindnyájunk szemeláttára még ma is pontosan beteljesedék.

Széchenyit tehát én az eredeti, mintegy mennyei ihle- tessel teljes és fensőbb erőkkal nagy mértékben megáldott bölcselekhez számlálom. Ő az élet, a tett, a kivitel embere volt és azzal tarta, hogy az elméletek hamar megöszülnek, ha csak az élet kertjébe nem ültettetnek, itt arany gyümöl- csöt termendők. Ő vala első, ki a bölcseletet élettudomány-

nak nevezé és e szót: filozófia, bölcsélet által akará magyarosítani; ellenben az iskolai filozófiára keveset adott. Ő tehát világbölcselési rendszert nem készített, ilyent írni eszeágában sem volt; a szabad és szabadtanulmányok végokait soha sem fürkészte; az ész-, isme- és erkölcsstan végelveit nem vizsgálta és írásmodora is, mely kitérő, áradozó, eleinte zseniális és mulattató, később csipkedő és így hatást gyöngítő vala, a filozófiai, kristálytisza, szabatos és félreérthetetlen előadásra éppen nem vala minősítve. Szóval, ő európai és tudományos értelemben vett bölcselő nem volt.

És mégis, akár fedhetlen életét vizsgáljuk, akár jeles elme-műveiben rejlő elveit tekintjük, akár nemzeti életervét szemléljük, oly filozófusi felfogásokra, eszmékre, sőt eszményekre találunk, ezek közt oly pár nélküli öszhangzásra, tanoknak az érzelmekkel, ezeknek a tettekkel oly dicső harmoniájára ismerünk, hogy őt e szempontból tekintve, előtte háttérbe vonulnak az elhíresztelt világbölcselők is és olyanokká lesznek, mint a Parnassus tövében hivalkodó és verselő költők, azok, kikről Horácz ekképen szól:

Ingenium quis magnum, et mens divinius, atque os
Magna sonaturum, des nominis huius honorem.

Hogy Széchenyit, mint bölcselőt igazán megítélhessük, arra tudnunk kell, hogy az iskolai bölcselés, mely szereti magát világfilozófiának tekinteni, korunkban, főleg a németeknél nagyon háttérbe tolá a nemzeti bölcselést. Nálunk is, miként az elhunyt derék Schedius egykori nyilatkozatából kitetszik, nincs helyes fogalom arról, mi a világi mi a nemzeti filozófia. Sokan ezeket egymástól elválasztják, és ez utolsót még filozófiának sem ismerik el; úgy ítélve, hogy az igaz bölcséletnek tisztának kell lenni a hely és kor mocskaitól. Ámde, éppen ezen bonczolgatás, elemzés és taglalás által teszszük sikertelenné filozófiánkat és az elmélet s gyakorlatnak ezen elválasztása által idézzük elő ama szomorú helyzetet, melyben sanylik ma a némethoni bölcsélet, melyet Biedermann ekképen rajzol: „A filozófiának nem kell elvakítani a nemzetet természetesi és legközelebbi érdekei iránt, mert egyetemi, kozmopolitikai tudományosság vajmi szomorú pótlék, valódi nemzeti állás és érdem helyett. Nem kell elfecsérelnünk legjobb

erőnket tiszta eszményi irányokra, azokat a nyilvános élet és gyakorlati szorgalomtól elvonván.“

Művészet és tudomány holt tőke, ha mit sem kama-
toznak, azaz, ha a tudat meddő és gyakorlati irányt elő nem
idéz. A nemzet férfiassága, önállósága és nemzetisége abban
áll, ha magát az életben megkisérti, ha teremt, ha gyakorlati
ügyességre és politikai jelentőségre vergődik.“ Az itt leirt
szellem lelkesíté Széchenyinket is, ki semmitől oly idegen
nem volt, mint az életet az elmélettől, eszményt a reálétől
elválasztani, mivel ezek egymással elválhatlan kapcsolatban,
ugy és akkép tesz a filozófia lényét és teljességét, mint
test és lélek a személyt. Már pedig teljességben az üdv és
igazság mindenütt.

En, Tek. Társaság! a világfilozófiát ugy tekintem, mint
egy tiszta és felhőtlen eget, melynek tájfestményről hiányzani
épen nem szabad, de szintugy nem szabad abban hiányzani
a szép és változatos tájnak is; és ez a nemzeti bölcselet, az
első is oly lényeges rész ugyan, mint a major tétel a syllo-
gizmusban; de a második is amabból ép ugy ki nem marad-
hat, mint emitt a minor tétel; különben amaz magában egy
nagyképü glossa, egy üres átalány, üres felhő, melyből a
földre hasznos eső alá nem száll. Igaz, teljesen igaz, mit
Schedius egy osztálygyülésben mondott, hogy: „egy a filo-
zófia; „de ugy vélem, jól meg kell különböztetnünk a benső
lényt a külső tüneménytől. Mikép a fölény saját szép világá-
ban, ugy a filozófia is sajátlag az életben és az irodalomban
tünik fel, melyek a hely és kor változékhöz képest ezer
alakuak. Hiszen az emberi természet is lényegében egy az
első embertől fogva maig, azonban mégis minden egyénben
ezen egység más-más szinezet alatt tünik fel és így minden
nemzetben és minden korban is máskép módosítva.

A filozófia életbölcseesség tudománya lévén, az ettől magát
el nem szigetelheti és mivel az élet, leánya a kornak és
helynek, bizonynyal amaz fölveheti sőt föl is veszi szükség-
kép mind a hely mind a kor szinezetét, ezt fölvevén, a
filozófia soha sem lehet egészen tiszta és általánosságba
merült, különben sikerét elveszti és életkalauz lenni meg-
szünik.

Kérdik már most nyájas olvasóim: miben különbözik

Széchenyi filozófiája a nagyhirű, főleg német bölcselek bölcseletétől? Felelem: abban, hogy ezek nem egyebek, mint major tételek, minor és következmény nélkül; körülfelhőzve műszavakkal és úgy szólnak a völgyben rejlő néptömeghez, mint a delphibeli orakulum. A nemzeti jeles bölcsele, ellentétben, úgy szól egy egész nemzetnek, hogy ez őt nemcsak megérti, de szavára föl is lelkesedik. Midőn amaz fölemelkedve a Sinai hegyre, szónokol a felhőknek és a szeleknek és szavait itt alant senki nem hallja, ha hallaná is, nem érti: akkor a nemzeti bölcsele úgy tűnik fel, mint nemzete és kora Prometheusa, aki a tüzet lelopva az égből, azaz előbb hosszadalmas és komoly tanulmány által elsajátítva az észderűt és a sziv istenmelegét, ezek hasznára kortársait is megtanítja. Nem akarom az elmélete becsét egy szeméremmel is alábbszállítani, jól tudom az ész Olympusára felhágott bölcselek érdemeit, magam is jól ismerem ez ut darabosságait, sőt elmondám már, hogy a major tétel mi szükséges a syllogismusra; csak azt jegyzem itt meg, hogy vannak *enthymemák*, mikből az egyetemes tétel egészen kimarad és mégis jó, mégis derék az okoskodás. Így Széchenyi is azért, hogy a majort mindig nem biggyeszté észjárása elébe, nemzeti enthymemája által oly csodadolgokat vitt végbe, hogy ha ő e nehéz pályán dicső haladásában nem gátoltatik, ha messzevágó tervét még olyanok is nem gátolják, kik őt „*legnagyobb magyarnak*“ nevezve, nyilvánítják, miként: „senkit históriánkban nem ismernek, kikről elmondhatnók, hogy százados hatásra számított lépései sem korán, sem későn nem érkeztek“: — ítélve abból, mit tett ő egy rövid évtized alatt, mik voltak a paloták urai és hölgyei ő előtte és utána, minő lábon állott a nemzeti értelmiség, nyelv, irodalom és tudomány — bizonynyal mondhatom, hogy most más nap és más csillagzatok fénylenének felettünk.

Ámde korán sincs célomban panegyrist írni és e nagy emberünket minden oldalról, saját fényében feltüntetni: én most csupán úgy állítom őt elő, mint *nemzeti bölcselet*, aki az életnek és így a nemzetnek is csupán nagy egészletét tekinti, ennek nagy körrajzát teszi műtárgyául; részletekbe elegyedni óvakodik, pártok tekéjévé lenni idegen; szóval:

Udam speruit humum fugiente penna.

Horatius.

Hogy valaki nemzetének Prometheusa és Socratese lehessen, *nemzetideált* kell annak elsőben is agyában létesíteni, de kivihetőt és éppen nem ábrándost és valósíthatlant. Minő népidéája vala Széchenyinek, előadja maga, melyet élénk színekkel fest egy akadémiái nagygyűlést megnyitó beszédében: mely nagyszerű, bár akkor félreértett, sőt sokaktól megrótt nyilatkozatban rejlik az üdvözölt gróf mind messzevágó tervének *kulcsa* — ebben rejlik azon *szirt is*, melyen párnélküli terve megtört: — mind pedig azon *gyógyszer*, mely, ha el nem csüggedünk, a sir széléig vitt nemzetünket még egyszer halálos ágyából felköltheti és nagygyá teheti. Hogy ezen nemzetideál életbe nem lépett és ő a a magyarból, miként akará, „*ok' népét*“ nem tehetett, ennek egyedüli okát nem ő benne, hanem a kelet népe természetében kell keresni, mely olyképp áll ellene a legnagyobb művész lángeszének, mint morzsalékozó kő a phidiaszi vésőnek. Tett ő, mit e kiskoru és gyermeknépből tehetett; de oly nép közt, „melynél, mint maga panasolja, mindent már csirájában megront, meggyilkol a viszálykodás és az irigység démona, melyet sötétség vesz körül és amely saját kebelében dül“, ily nép *oknéppé* alig lehet valaha, mert e között szabadon üzeni szeszélyeit mindig a rabulizmus.

És már most itt eljutottunk azon tárggyhoz, mely értekezésem főcélja, e vállalatom élő és melegközepe. Teljes meggyőződésem szerint vallom, hogy mig mi magyarok nemzeti és magánéletünkben azon elveket nem követjük, melyeket nagy életvezérünk, Széchenyi, ezer meg ezerszer előnkbe adott, szívünkre kötött és fényes példájával tanított, addig soha ki nem kelendünk nemzeti és filozófiai neveletlenségünk bölcsőjéből. Két nagy gönczöle van bármely életnek, egyik a derült, hideg, egészletet és nemcsak részletet felfogó, férfias és nem könnyen elferdíthető ész; másik az isten melegével lelkesedő, az ész parancsától semmi csáb, semmi sophisma, semmi alsóbb érdek által el nem tántorítható *szív*: ezeket kell bölcs egyezésben és egymást átölelő harmoniában tartani és oda munkálni, hogy cselekvényeinket a hideg megfontolás, a mindent jól előre kiszámító eszély s ildom jellemezze; főleg mérsék, mely tetőpontja minden bölcseségnek; úgy, hogy midőn Tacitus derék ipát, Agricolát, a legügyesb

statusférfinak akarja velünk tekintetni, azt mondja róla : „Retinuit, quand est difficillimum in sapientia, *modum*.“ Ezen *mérsék* hiányzik a magyarban, mint kelet népében; és e hiányban gyökerezik filozófiai és politikai éretlenségünk. Valóban igaz, mit a czenki bölcs oly sokszor mondá rólunk, hogy: „mi keleti, azaz gőgös, magunkat tulbecsülő, saját keblünkbe nyulni, önismeretre jutni éppen nem akaró és így elfogult, makacs, irigy, a jobb előtt meghajolni, a szebbet és nemesebbet elismerni nem bíró, még kiskoru, sőt gyermek-nép vagyunk“. Már pedig a filozófia egyedüli feltételei: önvizsgálat, öngondolkodás és öncselekvés. Mig ész, szivet, jellemet összhangzólag ki nem mivelünk, addig örökké báb-játékai leendünk heves érzelmeinknek nemcsak, hanem a rosszakaratu szofistáknak, szavakban csillogó Gorgiasoknak és politikai himpelléreknek.

Őszintén és ünnepélyesen megvallom itt, Tek. Társaság, hogy én Széchenyit, igen nagy előszeretettel, mindenkor nemcsak úgy tekintém, mint arany éveiben honunk áldott nem-tőjét, hanem részemről mint bölcseleti rokonomat. Reménylem, lehetek én még oly boldog helyzetben, hogy harmonisztikai rendszeremet, melynek alkotására szenteltem élttem legnagyobb részét, melyet már „Magyar Parthenon“ czim alatt összeírni el is kezdettem, a tisztelt közönség előtt fölmutathatom és földerithetendem e nagy igazságot, hogy: miként a világegyetem örök elve és egyetlen nagy törvénye a harmónia, úgy az egyéni, a nemzeti és a világfizológia főelve is nem más, mint ezen más nyelvekben teljesen ki nem fejezhető szó: harmónia! ez az alfa és omega életben, úgy mint tudományban, e tengely körül forog minden való, minden szép, minden jó; ez a világ és élet gönczöle: e felé delejt minden nemzetnevelő, sőt minden országlár és ha ettől eltávozik, sirba dönti a hont, s mint a vak Sámson magára s népére zuhantja az ország nagy épületét, melynek boltjai alatt millió élet, millió érdek nyugoszik.

Ezen rendszert követé gyakorlatban Széchenyi és igen örülök, hogy amit én elméletben és rendszerben itt tanítok, épp azt látom elvekben és gyakorlatban feltűnni nagynevü nemzeti bölcselőnk fényes tettei által, vajjon nem úgy képzelé-e ő a magyar nemzetet, mint egy összhangzó egészletet,

melyet önmagával harmóniában kell tartani, nem pedig egyes részeit egymástól elválasztani, vagy éppen ellentétbe hozni egymással. Ő, midőn nagy reformját elkezdé, canonul tevé ugyan az észjogot és a magyar törvények tömkelegébe a bölcsélet vezérszövétnekével behatva, ezeknek főleg észbeli alapját fürkészsze, fölemelkedett az ész derüs fellegrárába; de ne feledjük, hogy midőn ő ezt tevé, távol vala más részről attól is, hogy mindent, mi az észjoggal ellenkezni látszik, vakmerően fölforgasson, okulva némely újabb nemzetek forradalmi rémjain. Ő az észjogot becsülte, mint palladiumot, miből megtetszik, hogy korát érté és ennek kívánatait ügyesen felfogta: ámde a tételes jognak sem vala megesküdt ellensége, becsülte ebben is, mi az ész örök elveivel összhangzott, legalább metsző ellentétben nem állott: bölcs közepet tartott, tehát a históriai és az észjog között: józan filozófiai tapintata, egykor hadi ember létére, jobban vezérlé őt itt, mint sok szakbölcselőt, kik a bölcs mérsékről mit sem tudnak és vagy Lerminier és Savigny, vagy pedig Rotteck és Thibaut tuzó tanainak hódolnak.

Harmonistának nevezhetem őt abban is, hogy valamint a kivihetőséget soha sem választá el az eszményiségtől, úgy a kormány érdekét sem szakasztá el soha a nemzet érdekétől. Ő mint mágnás, bár a honnan első szülöttje közé tartozott e honnak, mely egyetlen osztályért millió gyermekeit magától eltaszította, Széchenyi mégis az önérdék syreni csábjait nagy lélekkel megvetve, e személyválogató és részrehajló anyának szemére lobbantá kiméletlenül e nagy hibáját és ezt jókor figyelmezteté: mit várhat ezért keblétől méltatlanul eltaszított gyermekeitől. Ámde más részről, főrendü társai észjogait is oroslánilag védé a magas elveit rosszul alkalmazó és tulhajtó politikusok ellenében és a jakobinizmus megesküdt ellenségéül mutatkozott.

Bölcs vala ő, a nemzetélet egyes részleteit mindig az egésznek szempontjából tekinteni; nagyszerü terve összhangzatos volt és éppen nem ábrándos, hanem szilárd és tömör alapra épült. Ezért sikerültek oly jól minden vállalatai, mik az ügyetlen átalakítóknál azért nem vezetnek czélra, mivel ezeket az egyes részletek sokkal inkább elfoglalják, mintsem, hogy az egésznek áttekintésénél gyarlóság ne keverednék

nézeteikbe. Nemzetünk ama mételye, a rabulizmus, az ő szü-
ziesen tiszta életnézetét el nem ferdíté, természeti józan tapin-
tata mindenütt kitaláltatá vele a középösvényt és azt, miképp
kell magunkat viselnünk kormány és nemzet ellenében és
midőn ellenfelei úgy tekinték Magyarhont, mint egy izolált
egészletet, mely szerintők légtünet és meteorképp lebeg a
többi társországok fölött, ezeknek is némileg mintapéldányul
szolgálendő: Széchenyi kimondá az igazat, melyért fejét be-
törék és „filozófusi felfogással belégondolá magát amaz
eldönthetetlen ténybe, hogy Magyarország az osztrák tarto-
mányokkal biz egybe van házasítva és a közállodalomnak
csak egy kiegészítő részét képezi: úgy, hogy egyedül e kap-
csolatban találhat szerencsét, vagy sehol.“

Bölcseleti rokonomnak ismerem őt abban is, hogy
mint volt hadi ember, jól kimutatá helyét mind a kormánynak,
mind a népnek. Népfönségtől idegen volt, bár a népért sziv-
vérét feláldozni kész vala. Népnél az ugynevezett felsőbb
filozófiára, melynek a tetőpontja a politika, nincs is semmi
szükség, elég ennek a természetes és józan logika, elég a
közérzésre és tapasztalatra alapított erkölcsan; ha őt többre
akarjuk vinni, ha előtte népjogokat emlegetünk: bizonyos,
hogy kárt teszünk neki, mert saját alárendelt köréből kivesz-
szük, tudalék által a kétely tengerébe meritjük, mi több, bé-
kétlenné, elégtelen és forrongóvá teszszük. Kevés Newtonra
van szükség, ki egy alma leeséséből kitalálja a világegyetem
rendjének kulcsát, a nép emberének elég, ha az erkölcsi világ
rendetlenségének kulcsát a tiltott alma megevésében, vagyis
a törvény áthágásában teljesen feltalálja. Ő népjogok helyett
kötelességérzetet tanított, de előbb „Hitele“ által, a haza
nagyjainál lelkiismeretet ébresztett: népjogokat, a konvent tagjai
példájára, soha sem követelt; mert szent volt előtte, mit egy-
kor Schlözer oly jól mondott: „Üdv, u. m. az emberjogok
hirdetőinek, de ezek ne mulaszták el előbb népeiket az
emberi kötelességekre jól megtanítani. Hogy amazokat a nép
életében egész terjedelmökben érvényesekké tehessük, szük-
séges, hogy oly embertöbbség létezzék, mely képes legyen
emezeket egész terjedelmökben teljesíteni.“

Igy lőn aztán, hogy nemzeti életrendszere nem hason-
lita Plátó köztársaságához, amaz nem a betegesen ingerült

radikalizmus, hanem a méltány, a mérsék, az erkölcsiség alapelvéből indulva ki, nemcsak, hogy felforgató és forradalomra izgató nem vala, hanem inkább békitő és engesztelő; mely, míg káros beavatkozások nem történtek, gigási erővel ragadá meg a társas élet ezer viszonyait. Üdvös irányt ada a polgári és büntető törvényeknek, anélkül, hogy a bölcs és méltányos kormánytól feltartóztatnák: és öröm vala látni, mi fölséges hatást tőnek jeles elmeművei az összes hon nagy testében mindenütt; mikben annyi lelkesedés annyi fölvilágosultsággal, annyi honszeretetet annyi hűséggel a fölséges uralkodó ház iránt, annyi szabadságszeretetet annyi törvényességgel párosultak.

Igaz, hogy későbbben bölcs tervéből kiüttetve, orbiliusi szigort gyakorlott, eltaszítva magától azt, ki e darabos beszédü Mózesnek ároni szolgálatot tehet és aki neki eleinte homokhordó napszámosul is kínálkozott; fájdalom, gyakran beköszönte nála a komor szeszély és ami országos szerencsétlenség vala, nem birt sem Periklesz, sem Szokratesz, sem Antonius stereotyp hangulatával és kedélyegyenével: ámde ezen szomorú jelenetet már most úgy tekinthetjük, mint előfutását e nagy szellem elsötétülésének, melyet lélektanilag is megfejtethünk hona iránt lángoló pár nélküli szerelméből és vasakaratából, mely, mint Achilles, hajlani nem tudott; meg azon előérzetéből, mely neki, mint rendkívüli egyéniségnek, mint följobb emlitém, látnoki tulajdona vala.

A filozófia ugyan már régen pálczát tört a jóslatokon: az ezekbeni hitet úgy tekintve, mint amely minden alapos okot nélkülöz; azonban a német bölcselők ama királya, Leibnitz, még sem veté meg egészen ezeket; maga a fölvilágosult Herder sem; mert „A kitünő nagy emberek jóslatai, ugymond, nem egyebek, mint jót irányozó javaslatok; nem víziókra vannak ezek építve, hanem mély tapasztalatokra és oly észelvekre alapítvák, melyek állandóak és a legkésőbbi jövődőkbe is mintegy beszögellenek.“ Van is rá elég példa, hogy a legnagyobb elmék, a jelenből ítélve, megjóslák a távol vagy közel jövődők derüs vagy borus fordulatait. Így Seneca megjövendölé, hogy valaha egy új világrész fölfedeztetik. Leibnitz és Rousseau előrajzát adták a XVIII-ik században történendő nagyszerű erkölcsi és politikai forradalomnak,

hogy most Tacitus, Macchiavelli, Canning és Lottichi valóban figyelemre méltó jóslatait mellőzzem. Miként a holdkórosokban, testük minél gyengébb, annál bámulatosabb erőt fejt ki a test kötelékei alól felszabadult lélek, kik látnak behunytt szemmel, látnak, ha a magnetizálók előadásainak hiszünk, messze tartományokban történő dolgokat; így Széchenyi is, e nagy Apolló, már 1840-ben látá, hogy: „Honunk forradalmi előzvényekben támolyog“; 1841-ben a „Kelet Népé“-ben figyelmeztet bennünket, hogy: „A magyarság terjesztésével felette csinján kell haladni, a más nyelvűeket vegyük be alkotmányunkba, hogy ők is bevegyenek minket — azaz magyarságunkat — magukba.“ 1842-ben, elnöki megnyitó beszédében már ezt mondja: „Rövid idő múlva egyedül e négy betű: *volt*, fogja illusztrálni valahai létünket.“ Az 1848-iki diaeta alatt pedig, míg mások a bekövetkezendő nemzeti ujjászületésnek örültek, ő szomorú vala és látá e honnak utolsó halálos vonaglásait. Míg mások képzelének magok előtt egy nagy üdveldét, ő látott egy nagy sirt és, mint egy második Jeremiás, képzelé, hogy a leégett és lerontott Jeruzsálem romjai között jár.

Széchenyi lelkivilága.

A gondolkodó írók nagy előszeretettel foglalkoznak gróf Széchenyi Istvánnal. Alig telik el hónap, hogy egy figyelemreméltó munka ne jelennék meg a legnagyobb magyarról. Tüzoszlop volt és ez a tüzoszlop mindig erősen világít és biztos utmutatónk az ígéret földjére.

Széchenyi alkotásai, tervei, indítványai, nagysága kezdik megértetni Széchenyit. Megértette *Milhoffer Sándor* is, kinek nagy sikerei vannak a gazdasági irodalomban és a gazdasági alkotások terén. *Széchenyi lelkivilága* című füzetével behatolt Széchenyi lelkivilágába s azt különösen az ifjúságnak tárta fel.

Milhoffer Sándor nemcsak megértette, de át is érezte Széchenyit. Könyve azért is hasznos, mert nem teng túl a terjedelemben, tehát az olvasó a becses tartalmat gondolkozva, a tárgynál maradva élvezheti és szívébe, fejébe vésheti Széchenyi emlékét és nagyságát. Milhoffer könyve a *Széchenyi-irodalomban* előnyösen tesz számot és az olvasót határozottan megerősíti a Széchenyi-tiszteletben.

Becsés művéből megkísértjük idézetek útján festeni meg Széchenyi alakját és lelkivilágát:

A hideg ész erejével akart győzni s azért hideg embernek tartották. Pedig érző szíve volt, ha ugyan az egyessel nem is mindig tűnődött. Ő a köz érdekében fáradott. A haza, az összeség javára törekszik, annak boldogulásán dolgozik. *Az egyesekhez leereszkedett, az összeséghez felemelkedett.*

Sokszor erőt vesz rajta a kétely s mindent sötét színben lát, máskor viszont önérzettel tekint munkájára. *Szereti, ha elismerik érdemeit, de a hizelgést utálja.* Jól esik lelkének,

ha megértik, ha méltányolják igyekezetét, tetteit azok, kiket maga is sokra becsül.

Példányképe a hazaszeretetnek, példányképe a kötelességérzetnek.

Ellenségei hidegségét, kiméletlenségét kárhoztatták, pedig ő a hidegséget, kiméletlenséget csak eszköznek tekintette a legnemesebb cél, a haza boldogításának előmozdítására.

Ő irányította az eszméket, irányította a haza sorsát éveken át.

Széchenyire csak feltekinthetünk, Széchenyi lángelméjének megnyilvánulásai előtt csak bámulattal adózhatunk.

Minden gondolata a hazáé, minden tette a haza jóvoltára van irányozva. Életének folyásán a haza sorsán való töprengés, mint vörös fonál huzódik végig. A haza sorsa aggasztotta, a haza állapota fájt beteg lelkének. Más nagy embernek is fájt a haza sorsa, más is szerette hazáját, *de oly odaadással senki, mint Széchenyi*. Más is szívvél-lélelkel előmozdította a haza javát, más is igyekezett minden lehetőt megtenni, a hazát elmaradottságából kiemelni, *de Széchenyi egyénisége e tekintetben még összehasonlítást is alig tűr meg*.

Ő kora ifjúságától kezdve szomorkodott a haza sorsán, kora ifjúsága óta alárendelte minden érzelmét a honszeretet magasztos eszméjének; lánglelke egész hevével kereste a megoldás módozatát, *szive minden dobbanása a haza, a nép jóvoltáért vert*.

Mint egy eszményi ember áll előttünk, kiről lemálik a gyarlóság meze s egy eszme: a hazaszeretet megtestesülését jelképezi.

Méltán alkalmazható reá a legönzетlenebb ember neve, mert élete rögös utjain, saját céljai mindig megegyeztek a haza céljaival. Más vágya nem volt, mint a haza nagysága, más törekvése nem volt, mint a haza jóléte iránt való igyekezet.

Rajongó lelke egész hevével adta oda magát a célnak, *elemezte lelkületét*, kegyetlen, *szigoru önbirája* volt maga magának, mert nézete szerint nem szolgálta elég odaadással a haza ügyét, keserü szemrehányásokkal illeti önmagát. Fel kívánná karolni a nemzeti munkásság minden terét, át akarná ölelni a nemzeti tevékenység minden részletét, hogy lángoló

hazaszeretete tüzénél megedzve azokat a törekvéseket, melyeket szellemének magas szárnyalása gyengének hitt a nagy cél elérésére.

A gyakorlati életnek dolgozott, a gyakorlati élet tüzébe helyezte előbb lelkiszemei előtt a teendőket s csak azután küzdött, fáradozott azok érdekében.

Vajmi ritkán volt önmagával megelegedve, mindig magasabb után törekedett.

Bámulatraméltó az a lelkierő, melylyel önmagát ostorozza, s gyengeségeinek még nyomait is igyekszik hatalmas erejével kitörölni.

Széchenyi jellemét sohasem szabad más ember jelleméhez mérni. Kivételes egyéniség volt ő, melyre a rendes mérték nem alkalmazható. Az utókor arra az eredményre jut, hogy Széchenyi kifejezést adott annak, ami mindenki lelkében élt, *de onnan előtörni nem tudott*, kifejezése lett nemzeti törekvéseinknek és a nemzet jobbjai gondolatának. Kifejezést adott a nemzeti haladás szükségességének. *Megszabta az utat, melyen haladni kell*, irányította a fejlesztés eszközeit s önzetlenül, odaadóan dolgozott a haza javára, annak élt, az volt minden gondolata. Ezt az eszményi célt *minden emberi gyarlóság nélkül* szolgálta. Ezt bizonyítják tettei, naplói és könyvei.

Nagyravágyással és annak minden tartozékával vádolták. Tény, hogy nem volt ment a nagyravágyástól. De mennyiben különbözik ez más emberek e tulajdonságától. Más embereknél a nagyravágyás a legféltelenebb szenvedélyeket, a legkárhözhatandóbb cselekedeteket váltja ki, míg nála az csak annyiban mutatkozott, amennyiben a haza nagyságában s annak felvirágoztatásában részt követelt s ő maga akarta kezébe venni annak irányítását, mert meg volt győződve, hogy annak meg fog felelni, tudta, hogy ő nála a szó valódi, legönzertlenebb értelmében áll az, hogy a haza minden előtt. Széchenyi a nemzet vezére volt s így nem vehető hibának, ha a nemzet egyedül hivatott orvosának tekintette magát. Ha nincs annyi önbizalma, tettei nem vágnak oly széles nyomot a közélet mezején.

Széchenyi nézeteinek egyedüli helyességében hitt rendetlenül, hitt szilárdan s attól nem tért el, lett volna bár akár-

mily csábos kép, vagy veszedelem kilátásban. Politikai meggyőződésének helyességében való hite mélyen gyökerezik lelkületében. Lelke egész erejével, meggyőződése egész súlyával szállt sikra nézetei mellett, látba vetette egész tekintélyét, mert félt, aggódott, hogy ha tervei nem sikerülnek, ha nem az általa kiszabott utakon halad a nemzet, úgy veszély éri, romba dől a százados tespedés után nagy erővel, munkával s fáradsággal létre hozott alkotás. Roppant tevékenysége minden legcsekélyebb részét áthatotta mindent mérlegelő, bonczolgató szelleme s csak ha annak helyességét látta, tudta, érezte, szállt sikra érdekében. Ha nem gyökerezik Széchenyi minden tevékenysége mély hitben, vasakarásban, ha nem ereszti le gyökereit minden gondolata, minden tette lelkületébe, ha nem helyezi egész ambícióját tervei sikerébe, ha nem működik, dolgozik lelke egész erejével tervei sikerén: úgy Széchenyi nem lett volna hazánk legnagyobb fia.

Széchenyi vélt hibái csak nagyságát emelik.

Széchenyi minden gondolata fajunk biztosításának eszméje körül jegezesedett ki, melynek alárendelte minden gondolatát. Nagysága érintetlenül áll előttünk. Mind világító fáklya fog az ő neve állani nemzetünk történetében örök időig, mint mérföldjelző fog kiemelkedni a legnagyobb magyar a századok utvesztőjéből.

Széchenyi a tett embere volt, tetteit azonban a gondolatok mélysége jellemezte. Hiányzott belőle az a felületesség, mely a sokoldalúság jellemvonása. Átható gondolkodása, logikus eszmemenete felismerte mindennek végokát, belátta a következményeket s a kettő egybehatásából állította maga elé azokat az eszközöket, melyekkel célját elérni remélte. Tetteiből kiküszöbölte a beteges érzékenység gyarlóságait; öntudatosság, higgadtság, tárgyilagosság, következetesség jellemezte cselekedeteit.

Agyának csodálatos műhelyéből készen jöttek a tervek, melyeket a gyakorlati életbe beleilleszteni igyekezett. Nem kísérletezett, nem próbálkozott, hanem céltudatosan haladt eszközeivel azon cél felé, melyet jónak tudott, melyet a haza boldogítására nélkülözhetlennek tartott.

Mindenről megformálta véleményét, mindenütt a maga

sajátos felfogásával mondott ítéletet, ezért is tettei, szavai, iratai mindig rávallanak gondolkodására. Gondolati egy rajongó lélekérzelem világára engednek következtetni, melyek eszményi célú tüzetek maguk elé, de amelyekre Széchenyi egyénisége a gyakorlatiasság köntösét tudta reá adni: Azért tűnnek fel gondolatai eszményinek és gyakorlatiasaknak egyszere.

Önképzése alatt hatalmas szárnyalással tört elő a dolgok megítélésénél egyénisége. Mindent átölelő tudása megtölté gondolatvilágát olyan eszmékkal, melyeket roppant tehetsége átgyurt, átformált oly alakba, mely eszményeinek megfelelt. Gondolatvilága tele volt a hazaszeretet gondolatával. Magán-élete nem is volt, mert lépten-nyomon felszínre vetődött életcélja a haza boldogítása.

Ábrázolja a szervezet nagysága. Barátság, szerelem, multság mind a hazaszeretet alapeszméjét váltja ki. A nemzet nagyságát rajzolja fantáziájának hatalmas ereje elébe, ezután megy, ezt akarja elérni minden igyekezetével. Ez tölti be gondolatvilágát, ez a legrejtettebb gondolata, ez életcélja, mely köré központosítja lángszellemének minden megnyilvánulását.

A józan ész éles bonczkésével veszi sorra a haladást gátló tényezőket, kiszedi a beteg részeket, mindazt, ami terveibe vág, magáévá teszi s felépíti azt a tervezetet, melynek végrehajtása a magyar állam hatalmával egyenértékű. A viszonyokhoz alkalmazkodik, mérlegeli az adott körülményeket, igyekszik céljaira felhasználni azt, ami életrevaló.

Gondolatvilágában ott van felépítve a rekonstruált magyar állam, a minden erőszak nélkül megifjudott magyar nemzet, mely él, dolgozik s fentartja a magyar fajt örök időkre, melyet Széchenyi Magyarországa nem ideig-óráig újjáalkotott. Százados haladás alapját veti meg fenkölt gondolkodása. Mélyen megfontolt tervszerűség a gerincze minden ténykedésének, melyből kiágaznak azok az eszmék, melyek az új Magyarország alapját veti meg. A gondolat felvillanása s a megvalósítás eszméje nála egyesül. Igen, a megvalósítás, a kivitel az, mely üz és hajt, mihelyt tudatára ébred szükségességének. A gondolat felvillanásával együtt kialakul lángelméjében a gyakorlati kivitel módozata is s ez az oka, hogy tervezetén kivetni való nincs, hogy azokat helyesnek találja az utókor,

hogy azokért rajongott kora, hogy Széchenyi közreműködése mellett balsiker a terveket nem fenyegethette.

Széchenyi egész élete lázas tevékenységben folyt le; egész életében forrongott agyában a mély gondolatok tömkelege. Az általa felvetett eszmék mint hullámgyűrűk terjedtek tova, mind szélesebb, mind nagyobb területet öveztek körül s mind többeket hódítottak meg az általa kimondott igazságoknak. Az általa kijelölt uton haladtak a nemzet nagyjai, ugyan egyes elégedetlenek azok irányát megváltoztatták. Tevékeny agyának gondolatai mint lángnyelvek haladtak tovább s megtermékenyítették a közélet mezejét.

Az érzelmek vezették, de azok utjait az ész jelölte ki; viszont gondolatainak irányát a szív szabta ki. A kedély hatalma uralkodott gondolatvilágán, az irányította tetteit.

Ebben rejlik a sikere.

Széchenyi mindig az adott viszonyokat mérlegeli, azokat hasznosítja. Szerzett tapasztalatait a haza javára akarja gyümölcsöztetni, de úgy, hogy minden nagyobb rázkódást elkerüljön. Az európai színvonal, amelyet irányadónak tekint. Kiméletlenül ostorozza a hiányosságokat, kiméletlenül rántja le a leplet a hibákról.

Széchenyi nagyobb arányu politikai tevékenysége egybeesik a közélet terére való lépéssel. Más politikus a szárnypróbálgatással kezdi; Széchenyi a szárnypróbálgatásokat lelki világában éli át. A fajszeretet végig vonul egész politikai életén. A nemzeti egyéniséget érvényre akarja juttatni, azt akarja, hogy uralkodó legyen a magyarság az országban minden tekintetben. A nemzeti hatalom intézményeivel akarta az ország gazdasági állapotát fellendíteni, a nemzeti öntudatot kívánta felébreszteni, hogy azzal erősítse a magyarság ellenálló képességét. Látjuk, hogy szinte erőszakkal tolja a nemzetet a haladás ösvényére, tulateszi magát az apróbb, majd a mindjobban tornyosuló akadályokon s viszi nemzetét az ígért földje felé, melyet látnoki szemei a küzdelem jutalma gyanánt már előre látnak.

Szinte emberfeletti erővel igyekezik legyőzni a közönyt, az emberek korlátoltságát. Oly irányeszmék felé szorítja őket, melyek a sérelmes politika utvesztőjében rég elmaradoztak. Érzéktelen a nép saját nagysága és jövődjére iránt.

A fajfentartásban záródik minden törekvése, melyet főképen a magyar nyelv kultuszával akart elérni. Széchenyi nevével szorosán egybefügg a magyar nemzeti eszme föllendülése. A magyar nyelv kezd jogaiba lépni, az irodalom, költészet vele kapcsolatban fellendülni. A költészetbe beviszik Széchenyi törekvéseit, Széchenyi eszméit.

Széchenyi lánglelke átalakító hatást gyakorolt egész korára, kora műveltségére, haladására, fejlődésének irányára. Széchenyi gondolkodása világította be a jövő utjait s vezetett ki a mult idők sötétségéből. Mondhatnánk, hogy átalakította az egész korszellemet, melyet vitt feltartóztatlanul a legeszményibb czélok felé.

Széchenyi később ellentétbe jutott a nemzettel, mert ez letért a békés haladás útjáról.

Kossuth után indult a nép, mert a jövőről alkotott ábrándképe elragadja. Széchenyi a valóság rideg, göröngyös utjain halad, óvatosan, nem akarja fölforgatni a társadalmat. Minden jóslatai teljesülnek a jövő alakulásáról.

Ez a csoportosítás hiven jellemzi Széchenyit. Milhoffer élénk állította ugy, aminő volt.

Milhoffer abban téved, hogy Széchenyit nem tartja filozófusnak. Olvassa el, hogy méltatta a tudor és bölcs Hetényi Széchenyit, mint bölcselőt és belátja, milyen nagy filozófus volt a legnagyobb magyar.

*

Darányi és *Wlassics* alkotó minisztereink is belemerültek Széchenyi lelki világába, ugy a földmívelési, mint a közmívelődési munkásság hasznára.

*

A magyarok igazi zarándokhelye legyen *Nagy-Czenk*, hol a legnagyobb magyar, *gróf Széchenyi István* örök álmát alussza s a hol szép és sikerült szobra áll. *Koszoruzzuk* Budapesten a szobrát s áldozzuk ünnepekkel minél többet emlékének. Imádkozzunk hamvainál, hogy legyen Magyarország olyan, aminővé ő akarta volna tenni.

Gyász ünnepélyek gróf Széchenyi Istvánért 1861-ben.

Május 16-án a reformáltak templomában tartatott gyászszertartás. A „szénatér“ felé közeledve, a gyászszal bevont erkélyek és házak ablakaiból lobogó fekete zászlók, az ifjuság diszsora, mely a tér szélességében a templomajtóig felállott, a torony kettős, nemzeti szín- és gyászlobogója: mutatták, hogy ma e szent helyen is ünnepet ülnek, nemzeti és gyászünnepet.

Már kilencz órakor nagy része megtelt az elég tágas templomhajónak, melynek kettős karzata széles gyászszal vala bevonva, valamint a templom sarkában álló menyezetes szószék az előtte álló „Urasztala“ és a borostyán koszorúval s a Széchenyi-nemzetség czimerével fedett ravatal, mely az „Ur-asztala“ irányában volt helyezve. A szószék fekete posztóval takart párkányáról Széchenyi mellképe függött gyászszal, nemzetiszalaggal és borostyánkoszorúval; az a képe, mely őt a férfiuság legszebb korában, az érdemjelekkel rakott megyszin mentében s azon időben ábrázolja, midőn mellére minden keresztjeit felrakva jelent meg az országgyűlésen, olyformán szólván: „a lipcsei csata reggelén felrakta Blücher minden érdemjelét, ma ő is ugy cselekedett, nem csekélyebb csatára, a „közteher elfogadásának“ csatájára készülvén“, Ezt a pillanatot hozta vissza emlékünkebe ma, a gyász és borostyán árnyában nyugvó kép. A karzat oldalai a sűrűn rakott Széchenyi czimerektől ragyogtak, s a ravatalt hat fiatal levante álta körül diszkardosan. Fáklya nem égett, miután az a reformált egyház szokásaival nem egyeztethető; de könytől ragyogott minden szem és lángtól égett a szertartás alatt minden sziv, mintha szem és sziv ezernyi fáklya lett volna.

Tíz órakor, midőn a diszes közönség begyülekezett: a tetőtől talpig gyászba öltözött hölgyek, az akademia, művészet és irodalom, nemzeti kaszinó, biztosítási társaság, kereskedelmi és minden egyéb testületek képviselői, a nemes ifjuság, mely az egész idő alatt a rendet oly szépen fentartotta s az idegen vallás felekezetűek egyházi tagjai stb. és megzendült volna az orgona kísérete mellett a XC-dik zsoltár: „Te benned biztunk eleitől fogva, Uram! téged tartottunk hajlékunknak!“ Az iskolai énekhar éneklése után a szószékbe lépett Török Pál ur, a pesti reformátusok buzgó lelkesze. Lelkes beszéde, melyhez hasonlót e templom hajója alatt még nem hallottunk, betölté a közönséget szentlélekkel, hogy midőn egyházi beszédének az imádság felé közelítő részét, rebegő hangon, ezen szavakkal végezné: „éljen a haza!“ a szeretet könyében és a hazafiság lángjában olvadó hallgatóság, a hely szentségéhez illő szent érzelmeinek kifejezését önkénytelen felindulásra bizva, egy szívvvel és szájjal kiáltott fel: „éljen a haza!“

„Hadd sirassuk — ugymond a derék egyházi szónok — mi is Mózesünket, ki bennünket kivezetett a szolgálatnak földéről, az ígéretnek földére!“ És noha Széchenyit ő is ugy kivánta gyászolni, mint pártok felett álló hazafit — ki, ugymond sokszor egymaga alkotta a „független pártot“ s kit annálfogva felekezeti szempontból nem lehetne tekinteni, mégis annyi és annyiféle jót tett az országnak, hogy minden párt, minden felekezet és minden testület kimutathatná, mit és mennyit eszközölt az ő saját érdekében. Ehhez képest szónok is elmondja, mit tett Széchenyi közvetlenül és közvetve a protestantismus érdekében. Mint közvetlen tettét említi fel a nagy államférfiunak, az 1843-ki országgyűlési magatartását a vallásügyben, a főrendek tábláján, s felolvasta az országgyűlési naplóból, akkor tartott szónoklatának ide tartozó pontjait, melynek értelme, hogy Széchenyi mint igazi keresztény, türelemmel van minden vallásfelekezet iránt, s azok szabad vallásgyakorlatát ma és mindenkor sürgetni fogja.

Közvetve, szónok ugy találja, hogy Széchenyi politikai eljárásának egész szelleme, a protestantismus, mint a szabad vizsgálódás és a képviseleti kormányzás tanának szellemével vág össze. „A mi hitsorsosaink jóléte és szabadsága, ugy-

mond, mindig a nemzet alkotmányos jólététől függött, azért a haza boldogsága és a mi boldogulásunk együtt jár — nem lehet el egyik a másik nélkül. Sőt midőn Széchenyi a magyar akademiát megalapítván, annak első kötelességeül szabta a „honi nyelv kifejllesztését“ hogy ez uton magát a tudományt megalapíthassa: akkor is a mi vallásunk szellemében járt el, mert a szabad vizsgálódás a tudományra vezérel és nekünk Pál apostol szerint első tudományunk, hogy azon a nyelven szóljunk a néphez, mely az ő nyelve, amelyen bennünket megért.“ Megható okoskodással átszőtt beszédét a szónok, hazafias, buzgó imádsággal végezte, kérvén a Mindenhatót, erősítse meg a hallgatóságot, mely e ravatalnál fogadást tett, hogy amit Széchenyi kezdett, azt el nem hagyja, de bevégzi; és forraszsza egybe a sziveket az egyetértés és a haza tántorithatlan szeretetében! E beszéd után ismét az iskolai énekkar zengett és Ballagi Mór hittanár ur lépett a szószékre, ugyis mint a magyar akademia képviselője. Gazdag ismeretekkel irt értekezésben Széchenyi élet- és jellemrajzát kívánta adni, tudományosan fejtegetvén mintegy előkészítőleg, mi annak az oka, hogy a népvándorlásokat egymásután söpörte el az idő szele, s a magyar még ma is áll „testvértelen ága nemének.“ Azt az erkölcsi szívósságot, mely századokon át fentartotta, hozta e nemzetnél nagyobb pezsgésbe Széchenyi, midőn álmaiból felrázta. S itt fogott bele értekező a nagy magyar jellemrajzába, ki egy folytonos fegyverzőrej közt, tompa érzéketlenségbe merült népet, a szellemi tevékenységre serkentett. A sok tanulmánynyal dolgozott értekezés után, melyet osztatlan figyelem kísért, ismét az iskolai énekkar énekelt. Ezután a ravatalhoz állott egy barna, nyulánk fiatalember, Thaly Kálmán, s bucsuztatóképen felolvasá „Széchenyi emlékezete“ című versét, melynek végsorát „Széchenyi meghalt, de a nemzet él“ az egész közönség ünnepélyesen utána zugá. Most megzendültek az orgona hangjai és a „Hymnus“ : „Isten! áld meg a magyart“, melynek két első versét az egész közönség felállva éneklé; utána a nemzeti ének: „Hazádnak rendületlenül,“ melynek buzdító hangjai, a templomajtók nyitott szárnyain át egybeolvadtak a templomba már nem fért nagy sokaság ugyanazon énekével. Aztán az egész közönség a legszebb rendben haza távozott. Ekkor

egyegyed lehetett egyre. Így ünneplék a pesti reformátusok e nemzeti gyásznapot.

Széchenyi István nagy volt az életben, nagy a halálban is. Mig élt azon működött, hogy a haza lakosai közt levő osztályfalakat ledöntse, az érdekeket egy gyúponban egyesítse, a jogokat és terheket mindenkivel egyaránt megossza; halálával ugyanily elveket testesített meg. Lerombolta a vallásfelekezetek közti válaszfalakat, a különböző nemzetiségeket egy gyúponban, a honszeretben s közfájdalomban egyesítette, s e nemzet minden rangu, vallásu fiait testvéri szeretetben olvasztotta egygyé.

Hálás kegyelettel ünnepelték Esztergomban a római katolikusok.

„Esztergom, május 11. Ki az, ki élte néhány pillanataiban legalább nem érzette volna keblét szinte pattanásig oly édeni öröm- és kinteli, melyet emberszó nem ejte még ki soha? S ki az a szerencsétlen, kiben a lélek legmélyebb gerjedelmei soha nem ébredtek fel, s a szivnek áradásai nyelvét soha tökéletesen nem nyomák el?“ Ezeket a kérdéseket intézé egykoron honosaihoz hazánk szive, a halhatatlan emlékü Széchenyi, „Aphorismáiban“ — ilyen állapotban érzem most magamat, midőn a tek. szerkesztő ur multkori levelemre tett szives felszólításának hódolva, a magyar Sion magaslátán a „legnagyobb Magyar“-ért bemutatott requiemről írni akarok.

Kifejezhetlen érzés varázshatalma alatt állok, a dicsőült Halott dicssugáros képe ragyog előttem s megvakítja gyenge szemeimet . . . halhatatlan szelleme lebeg felettem s én csak bámulni, de szólni nem tudok . . . dicsőült lélek, kiért lelkem feszül s földi nyelven mennyei imát rebegnek ajkaim, kinek magasztos eszméiért élni s munkálkodni akarok, kinek soha el nem évülő érdemeit meghálálni nem képes a három bércz alatti s négy folyam közti paradicsom, oldozd fel érzéseimet a varázshatalom alól, hogy egyszerűen s nyugodtan elmondhassam azt, mit városunkban május 8-án láttam és hallottam.

Reggel nyolcz óraker kondult meg főtemplomunk százmázsás harangja, mely ércnyelvével fennen hirdeté, hogy a nemzeti kegyelet alkotta nagy ünnep, mely után mindnyájan sóvárogtunk, csakugyan megtartatik; ezt a boltok azonnali

bezárása követte s az utczák mély gyászba öltözött ünnepélyes komolyságot ábrázoló honfiak és honleányok csoportozatától hullámzottak s itt-ott a házakon fátyollal bevont nemzeti szalaggal ékesített gyászlobogókat lehetett látni; ez alatt megindult a nagy-gymnasiumi, mesterképezdei, alreáltanodai s a négy elemi osztálybeli ifjuság hosszú menete, mely az utczákon még mindig hullámzó néptömeggel egyesülve sietett azon helyre, hol szent István első apostoli királyunk, a magyar nemzetnek üdvszerző koronás feje, a szent keresztség vizével az ég számára eljegyeztetett, hogy ott Széchenyi Istvánjának adjuk meg azon tiszteletet, melyet isteni egélyünk kedves, feledhetlen halottaink számára édes kötelességünkkel tett. Amint a hegy tövéhez értünk, mely a magyar építészet egyik legszebb remekjébe, a Basilikába vezet, önkénytelenül gyorsítani kezdtük lépteinket, azon félelem lepvén meg bennünket, hátha a körülbelül tizezer embert befogadó nagy-templomban nem jut számunkra hely. Bejutottunk, szemeink a nagy néptömegben, majd a családi czimerekkel és különféle jelvényekkel — melyek közül azonban a kard és kalpag hiányzottak — ékesített nagy gyászravatalon függtek, hol legjobban hatott szívünkre a magyarok Nagyasszonyának, szüz Máriának ezüst szobra, mintha a mennyet ábrázoló s jelképező kúp tetejéről szállott volna a gyászravatalra, hogy nagy veszteségünk feletti bánatunkban vigasztaljon bennünket; azonban megcsendült a sekrestye jeltadó csengetyüje, erre az orgona mélabus hangjai járták át sziveinket, mely közben teljes egyházi segédlet mellett lépett az oltárhoz mélt. galánthai Fekete Mihály püspök s ő Eminenciájának a lelkiekben helyettese s elkezdődött a gyász-istenisztelet; a gyászravatalt városunk multja, jelenje és jövője özönlé körül, mindenki kezében égő gyertyával, szemében gyászkönnyel, szívében keservvel; a főkáptalan valamennyi tagja jelen volt az ünnepélyen, a megyei és városi tisztviselő-kar nagyobb része ott volt s igen jól esett látnunk azt is, hogy a papnövendékek mind karingeiket fátyollal jelölték . . . a szivrázó „libera“ után Vörösmarty Szózata három első versszakának eléneklése zárta be a feledhetlen emlékű nagy ünnepélyt; a végszavakhoz, „él nemzet e hazán“, mindnyájunknak egy utógondolata, illetőleg kívánsága maradt, hogy: éljen is.“

Egyiket sem.

(Gróf Széchenyi Istvántól.)

Csak minap azt jegyzé meg egy valóban szeretetre méltó honi hölgy, hogy politikai szereplésében, most kivált, mióta hivatalba léptem, vagy az egyik részt, a kormányt lennék megcsalni kénytelen, vagy a másikat, a hazát; s e szerint, mert ez tisztán állna előtte, Istenért kér: csak a szegény hazát ne csaljam meg!

Szintén megesett szívem e derék honi hölgy hazaszerető aggodalmain s ünnepélyesen meg is ígérém neki — mi, ugy látszott, némileg megnyugtatót őt — ne féljen, bizzék bennem, mert semmiesetre jó magyar hazánkat megcsalni nem fognám.

Egyszerű anekdota biz az egész; de azért mégis több világot derít politikánk tömkeleges mezejére, mint az ember legelső pillanatra gondolná. Mert hiszen nemcsak a most felhozott bájteli magyar dáma gondolkozik így jó magyar fiskálisként, hogy t. i. amit egy szomszéd nyer, azt a másik veszti és e szerint per analogiam az, ki a kormány érdekében tesz, hazát csal, ennek pedig egyedül kormánycsalás által használhatni; nem bizony, nem egyedül a honnak most érintett annyira ígésző leánya látja a dolgokat így világban; de az ellenzéki táborban, melyet tökéletesen ismerek, meg kell vallani, bármennyire hihetetlennek látszassék is a dolog, valóban ez azon nézet, mely vastagabb vagy gyengébb árnyéklatokban igazán vagy tetteve praevaleál.

Már pedig, ha nagyon jól illik is egy fiatal honimádó hölgy ajkai közt eféle féltékenységi kis képtelenség, azért bizony mégis oly kimondhatlan abszurdum az, ha férfiak velejében is rejlik, melyen kénytelenül a legnagyobb szomoruságba süllyed a becsületes ember. Mert ha igaz lenne, mihezképest csak eféle cselcsalások által lehetne használni

az egyik vagy másik résznek, az annak volna jele, hogy a kormány és nemzet közt oly gyűlöletes, sőt oly átkozott viszony létezik, mely szinte csak haramiák és méregkeverők közt képzelhető.

Ez pedig csupa rémkép, méltóztassanak elhinni, csupa ellenzéki rémkép, mely egyedül gyermekek, vagy ezeket fel-tüzelő ármányfiak koncepcziójában ütheti fel fészket.

„Nem fogom biz én meg csalni a hazát, jó angyalom, de a kormányt sem; hanem éppen az által gondolok mind a két résznek egy kis hasznot tán hajthatni, ha, mennyire csekély tehetségemben áll, mind a két részt érdekére iparkodandom figyelmeztetni, mely filozófiai tapintattal felfogva, bizony Isten úgy fut egybe, mintha volna egy“; így válaszolék— mert a kis anekdota még nincs bevégezve — mire a bűvös kis Méltóság viszont így:

„S tudja, mi lesz sorsa? Megmondom: Sem odafennt, sem idelent nem fognak Önnek hinni!“

Ej be sok esze van ezen asszonynak, gondolám magamban, mert többet-kevesebbet ez alkalmasint tán így fog történni.

Ámde ez soha nem lesz az „Én“ hibám s azért nem tántorit!

Széchenyi aranyigéiből.

A *középszerűség* nem egyéb, mint hiánya akár isteni, akár ördögi erőnek, tehát gyöngeség és ür. Jóban megbocsátatlan, roszban nevetséges. Azért én csakis a biztos jó embert szeretem, aki nem véletlenül, *vagy alkalom hiánya miatt maradt meg jónak.*

*

Mindent tanulni kell, azt is, miként kell saját elveit az életben követni. Ha nem akarjuk csalni önmagunkat, be kell vallanunk, *hogy az imádkozás csak annyiban szent cselekedet, amennyiben tettekre edz, szenvedélyünket tisztítja s fékezi és így a léleknek azt az önállóságot és emelkedettséget szerzi meg, amely egyedül képesíti arra, hogy Istenhez fordulhasson, színe magaslatáig felszállhasson.*

Széchenyi emléke ápolására alakult bizottság ügyköre.

Széchenyi szellemének és hagyományainak ápolása.
Eszméi terjesztése. Összes művei népszerű kiadására a talaj-
nak a társadalom minden rétegében előkészítése.

A magyarfaj védelme.

A keresztény szellem erősítése.

Az őszinteség és igazmondás ápolása.

A hazafiság ébresztése keresztény szellemben.

Egyetértés fokozása minden keresztény vallásfelekezet
között.

A becsület és tisztesség törvényeinek oltalma, végre-
hajtása.

Ezekre az ifjuság megnyerése és nevelése.

A Széchenyi emlékéért alakult bizottság nézeteit a Buda
és Vidékében (Keresztények Lapja) tolmácsolja és terjeszti,
mely lap a bizottság hivatalos közlönye is. Érdekében áll
tehát minden tagnak, hogy a Széchenyi-tisztelet lapja minél
szélesebb körben olvasottabb legyen és meggyökeredzék.

Szózat a magyar anyákhoz.*)

Fölemelőleg hatnak rám azok a szép cikkek, melyek a népnevelés szent érdekében megjelennek.

Igaz, érkezett, nagyon a sarkunkban van a cselekvés órája, mert a közerkölcsiség rohamosan halad a lejtőn az örvény felé, falun épp úgy, mint városon. De a jobbak lelkében is fölébredt a visszahatás, mert sietnek letörni az előtérbe tolakodó rossz, sokkarú testét.

Nekünk, néptanítóknak is e jobbak közé kell sorakoznunk, szívünk egész melegével, erőnk odaadásával, ha ismerjük és teljesíteni akarjuk kötelességünket. Hisz segítségünkre jönnek azok, kiknek az ügybuzgóság mellé hatalom is adatott. Így létesülhettek a téli gazdasági előadások, ingyen kiosztott népkönyvtárak stb. Nagy téren gondoskodva van tehát a népről s különösen annak férfitagjairól. De hol vannak a nők, az anyák, kiknek kezébe van letéve a nemzet jövője?

Ezekről kell gondoskodni első sorban s akkor biztosítva lesz hazánk boldogsága. Hisz nagy férfaink közül Széchenyi is így ír a „Hitel“ czimű művében: „Fogadjátok, hazám érdemes leányai, tiszteletem és szeretetem jeléül ezen kis munkám ajánlását. Ti emelitek egekbe a port s halhatatlanságra a halandót. Üdvözet és hála nektek!“ Ime, szemünk elé állítja Széchenyi a nőt, mint ideált, akinek az jutott osztályrészül, hogy „egekbe emelje a port s halhatatlanságra a halandót!“ Van-e ennél szebb föladat? S valóban, ha minden nő, minden anya és hitves ilyen lenne, akkor nem léteznék hazug gyermek, nem erkölcstelen ember, nem u. n. akasztófavirág, kik, ha előbb nem, végső óráikban kiáltják a legsúlyosabb vádat, mi e földön elhangozhat; „anyám, mért nem neveltél az igaz utra, hitre, szeretetre!“

De vajjon ez az édesanya volt-e arra képesítve, hogy gyermeket neveljen? Nevelték-e őt is azelőtt, vagy azt a kevés jó irányt is, amit gyermeke nevelése közben mutatott, csak az ösztön, az anyai helyzet hozta magával? Ez s csakis ez! Hol van a lelki műveltség, mely képessé teszi az anyát magasztos hivatásának betöltésére!

Az emberiség fölajdul, keresi korunk erkölcsi és az ezzel járó anyagi hanyatlásának okát. Megfelel erre a francia közmondás: „Cherchez la femme“ (keresd az asszonyt!) S e mondás mélységét nemcsak az általánosan neki tulajdonított értelemben kell keresni, hanem az általam fölvetett szempontból is, sőt talán így még inkább.

*) A szülők figyelmére különösen méltó kitünően szerkesztett „Néptanítók Lapja“ hozta ezt a szép és Széchenyi szellemében irt cikket. Haladás, hogy egy tanítónő Széchenyit ily jól ismeri.

Kezdjük csak a legkisebb dolgon. A gyermek gyakran későn megy az iskolába; ki ennek az oka, nem az édesanya, aki elmulasztja gyermekét pontosságra szoktatni? De hogy tegye ő ezt, mikor annak idején őt sem szoktatták, mikor ő is, ugyyszólva olyan rendetlen gyermekkorból ugrott át szülői mivoltába.

Pizskosan, rongyosan jön a gyermek az iskolába? Ki érdemli a méltó büntetést, az a hat-éves emberke, aki eddigi életét eltöltötte anélkül, hogy bár egy kissé is tudatára hozták volna azt, miszerint a tisztaság életünk egyik főkelléke? Sok gyermek csak ámul tanítójának a tisztaságra vonatkozó leg-egyszerűbb kívánságán is, ő ezt most hallja először! De hát kitől hallotta volna, az anyjától, akit magát is fölmentettek szülői az efféle „haszontalanságoktól.“

Menjünk tovább. 16—18 éves fiukat hallunk káromkodni, duhajkodni. Mint mikor a fiatal virágzó fát legszebb pompájában ellepi a hernyók rut serege, alig néhány bimbót hagyva rajta, ezt is csak azért, hogy aztán férges, undorító gyümölcs váljék belőle — ilyen hatás fut végig idegzetemen, hallva a lelket megborzongató káromkodásokat.

De, ha sohase hallja ezt az az ifjú, lesz-e csak fogalma is az ilyen beszédekről? Vagy ha már hallja is, ha az édesanya nemes, mindig csak jóra intő tanítása — mely, ugyyszólva bevésődött már egész lényébe — mondom, ha az anya ilyen lelkivilága az övé is, nem fordul-e el undorral és száanalommal az ilyeneket beszélőktől? A jól nevelt ifjú igen. De hát az édesanya ilyen-e, tartózkodik-e kiejteni — különösen gyermeke előtt — legkevésbé rút kifejezést is, mely bepizskítja az ő száját s megmételjezi gyermeke ártatlan kedélyét? Vagy a legjobb esetben is azt mondja „eh, úgysem érti még ez a gyermek, hogy mi az!“ S aztán, ha így gondolkodik, ő-e az oka, volt-e valaki, aki őt is öntudatosan nevelje a jóra?

Menjek-e tovább, felsoroljam ama szerencsétlenek neveit, kiket lopás, rablás, sikkasztás s végül az öngyilkosság örvényébe taszított a nevelés hiánya, vagy ami ennél is rosszabb, a ferde irányu nevelés?

Nem mondom, itt is lehet kivétel, akikben az isteni szikra, mely minden emberben megvan, nem aludt ki, hanem legyőzve minden akadályt, annál hatalmasabban tört utat magának. De ez csak ritka kivétel.

A Teremtő megadta az alapot, a te feladatod ember, hogy gyermekedet Isten fiává neveld; s legfőképpen az anyáké. Valóban kitüntetés ez a női nemre. Azért hát neveljük mi a reánk bizott leányokat úgy, hogy idővel tökéletes anyák lehessenek.

Neveljük őket úgy, hogy meglegyen bennük az a benső harmónia, mely alapja a boldog megelégedésnek. A szélsőségekbe való csapongás, amely követelővé, zsarnokká teszi viselőjét: sok családi boldogságot tett már tönkre; fegyelmezze vágyait, hiúságát; az egyszerűséget, mint a nő egyik legszebb ékességét tanulja megismerni.

Bizony, ha meggondoljuk, sok követeléssel lép elő az, aki tökéletes nőt követel. De e tökéletességre könnyű lesz szert tenni, ha kiskorunktól fogva erre nevelnek bennünket. Az önzetlenséget, szivességet már kiskorában kell belecsepegtetni. Általában nevelésünk alapja vallás-erkölcsi legyen. Az t. i., mely nem a külsőségeket, hanem a lélek valódi, benső vallásosságát keresi.

A lelkiismeretet, mint legszigorubb bírót fejlesztjük ki leányainkban, mert ha a szigoru lelkiismeret lesz sajátjuk, akkor nem kell őket féltve őriznünk, kísérgetnünk, még a szomszédba is, az ő legjobb ellenőrük, lelkiismeretök, még szigorubban vigyáz rájuk, mint a leggondosabb anyai szem. S ennek az a haszna is lesz, hogy önállóságra szoktatjuk, mert az igazi nőt nem a tölgyfára kapaszkodó és azt bár szépítő, de rajta élősködő folyondár jellemzi, hanem a szeretettel férjéhez simuló, ha szükséges, azt támogatni is tudó, Szilágyi Erzsébet, Zrinyi Ilona, Lorántffy Zsuzsánna-féle feleségek és anyák.

Az önfeláldozást is, mely a nőnek egyik legszebb erénye, nem az észnélkülit értjük, mert az életnek bármily föláldozása czélszerűtlen, mivel az élet minden javaknak föltétele; de az élet föláldozását erkölcsi czélből. Ez a legfőbb fokon czélszerű, mert az élet sohasen magáért van, sohasem cél, csak fontos eszköz az erkölcsiségre.

Ezeket vessük leányaink lelkébe, akkor tudni fogják, hogy a külső szépség is — amelynek pedig náluk sokszor a legfőbb szerep jut — csak mulékony s hogy az igazi szépség nem más, mint a beható szeretet ingere egy magába zárkózott tiszta nőiességnek, mely érzi önmagát s melynek benső, szent ösztön az egyedüli indító oka.

Ha leányainkkal általában mi nők, ilyenek leszünk, akkor, de csakis akkor érdemeljük meg nagy Széchenyink fönt idézett mondását: „Ti emelitek egekbe a port s halhatatlanságra a halandót. Üdv és hála nektek!”

Széchenyi adomáiból.

Melyiket tanulja?

Fiuméba a *magyar* kikötőbe jön egy angol papirgyára érdekében. Tanácsolják, tanulja meg az ország nyelvét.

De melyiket tanuljam? kérdé az angol, mert három van, *német, olasz, horvát . . .*

Mi a magyar nyavalya?

Széchenyi Metternichchel, a hatalmas kancellárral beszélgetett és Metternich szóba hozta a magyar nyavalyát.

Mi a magyar nyavalya? kérdé Széchenyi.

Mindig kérnek hol egy rendjelt, hol egy czimet.

Mindent elérhetünk.

Szóba jött egy uri társaságban, hogy abban az időben milyen kevésre lehetett menni. Széchenyi erre ezt mondá:

Mindent elérhetünk, ha okosak és béketűrők vagyunk, ha élni tud, ha sokáig él, sürget és fizet.

Mitől félt Széchenyi?

Huszár korában Széchenyit egy veszekedő nő házához szállásolták.

Nem megyünk még haza? kérdé a pajtása vacsora után.
— Félek . . .

Mitől félt még Széchenyi István?

A mérges és csunya nőktől, — felelt Széchenyi.

Széchenyi és Deák.

Széchenyi: Azt sem tudom, hol a fejem?

Deák: Könnyű azt megtalálni annak, kinek, mint a tied, mindig helyén van a feje.

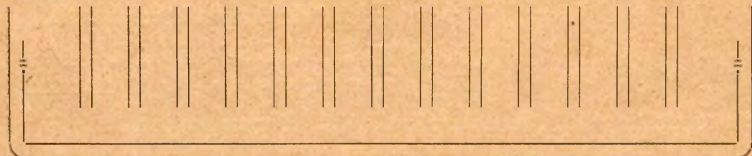
ERDÉLYI CS. ÉS KIR. UDVARI
FÉNYKÉPÉSZ
MŰTERME

IV, UJVILÁG-U. 2.

A KOSSUTH LAJOS-UTCZA SARKÁN.

Platinképek, aquarell- és
olajfestmények bármely kis
fénykép után.

Felvételek minden időben.

TURUL=Labdajáték

és szabályai.

Megjelent és kapható: KRAMMER és ERHARDT könyvnyomdájában Budapest, Csömöri-ut 28. sz. (Garay-bazár).

TURULTÁNYÉR

A tányér
csavarmenetti
lyukja

VÉDJEGY :

Turulmadár szájában tart egy labdát s áll egy két tányéros nyélen.

1903.

Ára 40 fillér

Turullabda
1903.

Ára 40 fillér

Turultányér-nyele a csavarfedővel.

Feltalálta és írta :

HALÁCSY ANTAL

budapesti torna-, vivó- és játékmester.

Játékszerek kaphatók a feltalálónál, VII., Barcsay-utcai áll. főgymn.

Pannonia szálloda

BUDAPEST, VIII., KEREPESI-UT 7.

Elsőrangú szálloda, a fő- és szék-
város középpontján.

A keleti és nyugoti pályaudvarok köze-
lében, a nemzeti és népszínház között.

Villamvasuti közlekedés
===== minden irányban. =====

Az újkor igényei szerint minden kénye-
lemmel berendezve. 130 szoba, fürdő-
szobák, diszszalon, olvasóterem,
gyönyörű üvegfüdélű téli kert,
elegáns éttermek és különszobák
(Chambres séparées). Kávéház. Villa-
mos személyfelvonó (Lift). Telefon.
Kizárólag villamos világítás a ház
összes helyiségeiben.

Folyosók, lépcsőház, fogadócsarnok és
a téli kert légfűtéssel vannak ellátva.

Mérsékelt árak.

Glück Frigyes tulajdonos.

Most jelent meg a MAGYAR DIÁK-NAPTÁR

1903—1904.

Igen hasznos és tanulságos zseb-naptár, melyben minden egyes tanuló felleli a kellemest a hasznossal. Van a „Diák-Naptár“-ban a többek közt: Tanórend. Naptár. Iskolai szünnapok. Osztályozó. Tanárok névjegyzéke. Valami a számtanból. Számok kitalálása. Érdekes számsorok. Egy kis bűvészet. (A széttört tükör.) Nevezzünk. A cigány halála. A rab. Idő összehasonlító táblázat. A világon forgalomban lévő pénzek. Az én könyvtáram. Kölcsön adott könyvek jegyzéke. Közmondások.

Ára csinos kötésben csak **20** fillér.

KAPHATÓ:

KRAMMER ÉS ERHARDT könyvnyomdájában

BUDAPEST, VII, Csömöri-út 28.

Magyar Jelzálog-Hitelbank

Alapított 1869. Budapest, V, Nádor-utca 7. Alapított 1869.

Tartalékalap circa 32 millió kor. || Befizetett alaptőke 40 millió kor.

Igazgatóság: Elnök: Beck Nándor (vezérigazgató). *Tagok:* Gróf Dubsky Adolf ő exellenciája, Gróf Nádasdy Ferencz ő excellenciája, Dr. Beck Gyula (igazgató), Bernrieder János, Dorizon Lajos, Kubinyi Árpád, Minkus Jenő és Thors J. Henrik. — *Felügyelő-bizottság:* Elnök: Sarbó Vilmos. *Tagok:* Dr. Bramberger Béla, Matuska István és Gróf Széchenyi Aladár. *Póttag:* Hevesi Bisicz Lajos. — *Igazgatók:* Kun Ákos, Obersohn Benő. — *Igazgató-helyettes:* Detsinyi Arthur. — *Czégvezetők:* Gosztonyi M. Dezső, főkönyvelő; Harkai József, főellenőr; Dr. Neumann Miksa, titkár; Okolicsányi Gyula, ügyész; Szántó Aladár, főlevelező.

Legbiztosabb tőkebefektetés céljaira legjobban ajánlhatók a Magyar Jelzálog-Hitelbank **4⁰/₁₀₀-os és 4¹/₂₀₀-os záloglevelei és községi kötelezői.**

Ezen záloglevelek és községi kötelezők, valamint azok kamatszervényei az 1899: XXX. és illetve 1897: XXXII. t.-c. értelmében a tőkekamat- és járadékadótól mentesek. Mindkétrendbeli értékpapírok óvadékképesek és arra alkalmasak, hogy azokba községek, testületek, alapítványok és nyilvános felügyelet alatt álló intézetek pénzei, továbbá hitbizományi és letéti pénzek — a záloglevelekben gyámoltak és gondnokoltak (1885: VI. t.-c.) pénzei is — ovábbá a cs. és kir. közös hadügy-, valamint a m. kir. honvédelmi miniszterium körrende-etei értelmében katonai házassági óvadékok gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre z összes m. kir. állami hivataloknál szolgálati és üzleti biztosítékokra fordittassanak. E záloglevelek a községi kötelezőkre az Osztrák-Magyar Bank összes bankintézetei nyujt-nak kölcsönt. Fenti címletek mindenkor a hivatalos napi árfolyamon jutalékmentesen kaphatók **a bank pénztáránál,** ahol a szervények és kisorsolt címletek bevál-tása is jutalék- és költségmentesen történik.

HOTEL

Erzherzog Karl

WIEN, I, KÄRTNERSTRASSE

Nagy elsőrendű családi szálloda, középponti fekvés-sel. 1898-ban teljesen újra építettett és rendeztetett be. Felhuzók. Villamos világítás. Középponti fűtés stb.
SCHINDLER JÓZSEF.

GANZ és **TÁRSA** vasöntőde és gépgyár
részvény-társaság

BUDAPEST

KÉSZIT: a) gépeket és építési munkákat, teljes malomberendezéseket, vasuti kocsikat és vasuti felszereléseket, transmissiókat.

SPECIÁLITÁSAI: b) **Kéregöntvény** vasuti kerekek, váltók, zuzóművek, hengerek és ágyugolyókhoz. **Aczélöntés. Hengerszékek** kéregöntetű hengerekkel mind a magas malmászathoz, mind pedig a parasztra örléshez s **egész malomberendezések.**

Facsiszoláshoz, papir- és cellulosa-gyártáshoz való gépek. Vízkerékeket nagy sikerrel pótló turbinák. Zsilipek. csővezeték, tricsiós kapcsolások, rotációs dinamo-méterek.

Mechwart-féle forgó petróleum- és gőzeke.

Elektromos világítás s erőátviteli egyirányú váltazozó- és forgóárammal, dynamo-gépek, motorok, elektromos bányaberendezések, felhuzók, szellőztetők, elektromos utak, hordozható elektromos furógépek: elektromos daruk, szivattyúk, ivlámpák, mérőkészülékek stb.

VÁROSI IRODA: IV., Ferencziek-tere 2. sz., ahol mindig dús választékát tartjuk a világító testeknek, a legkülönbözőbb kivitelben és stílusban, ugyanottan megtekinthetők saját rendszerű elektromos gép- és motoraink és petróleum- dynamo-gépeink is.

EHM JÁNOS vendéglőjében

a Nemzeti Színház bérházában ma és minden este
FARKAS PALI hangversenyz.

Aranyossi András és Társa
vadkereskedők

Budapest, IV., Vámház-körut 2

A királyi udvarnak valóban és megelégedésre szállít.

Thonet Testvérek Budapest, IV,
Váci-utca 11.

Tömören hajlitott fabutor-gyárainak főraktára. — Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapított 1895-ben. ===== Alapítke : 10.000,000 forint.

Magyar Folyam és Tengerhajózási

===== Részvénytársaság. =====

Rendes

személy- és áruszállító járatokat tart fenn:

A DUNÁN:

Budapest—Dömös,
Vukovár és Ujvidék,
Baja és Apatin,
Zimony, Belgrád,
Orsova és Galacz
között.

A TISZÁN:

Szolnok és Szentés,
Csongrád és Szeged
között.

A SZÁVÁN:

B.-Rácsa Mitrovicza
és Sabácz között.

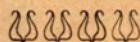
Teljes hajórakományokat szállit a Dunán, Tiszán, Száván
===== és Dráván. =====

A Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság székhelye:

BUDAPEST, V, Mária Valéria-u. 14.

PANNONIA-SZÁLLODA

Pelzmann Ferencz éttermében
naponta kitünő cigány-zene

Magyar Agrár- és Járadékbank r.-t.

BUDAPEST, V., Erzsébet-tér 9.

Igazgatóság: madarasi Beck Nándor elnök; Barta Arnold vezérigazgató; madarasi Beck Miksa, gróf Boos-Waldeck Fülöp, Bujanovics Sándor, elnök-helyettes; Dorizon Lajos, csetei Herzog Péter, dr. Králik Lajos, Minkus Jenő, Thors J. Henrik, Vörös Sándor, igazgatósági tagok.
Czégvezetők: Fabri Samu és dr. Schober Béla igazgatók; Szántó Frigyes irodafőnök.

Titkár: dr. Fellner Frigyes.

Elsőrendű tőkebefektetési papirosul szolgálnak a bank kibocsátásai, nevezetesen:

4⁰/000-os szőlőkötvények, melyek az 1896. évi V. t.-cz. értelmében hegyi szőlőterületek felújítására adott kölcsönök alapján bocsátatnak ki, kamatozásukra nézve az állam által közvetve biztosítvák, 20 éven belül sorsolás útján teljes névértékkel fizettetnek vissza s ugy a kötvények, mint azok szelvényei **minden adó, illeték- és bélyegkötelezettség alól most és a jövőben is mentesek**;

a 4^{1/20}/0-os záloglevelek, melyek **negyedévenként esedékes szelvényekkel** birnak, 50 éven belül sorsolás útján **teljes névértékkel** fizettetnek vissza s ugy maguk a záloglevelek, mint azok kamatszelvevényei **most és a jövőben is teljes adómentességben részesülnek.**

Ugy a szőlőkötvények, mint a záloglevelek a törvény értelmében **óvadék-képesek** és a községek, testületek, alapítványok, nyilvános felügyelet alatt álló intézetek, továbbá gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek, ugyszintén a hitbizományi és letéti pénzeknek gyümölcsöző elhelyezésére alkalmasak; azonkívül a cs. és kir. hadsereg, a cs. és kir. osztrák Landwehr, valamint a m. kir. honvédségnél és a m. kir. csendőrségnél **házassági óvadéku**l felhasználhatók és az osztrák-magyar bank fő- és fiókintézeteinél **kézi zálogul** elfogadtatnak.

4^{1/20}/0-os járadékjegyek kibocsátva a bank által alapszabályszerűleg megszerzett követelések és értékek alapján; a kamatszelvevények beváltása az 1875. évi XXII. t.-cz. értelmében a **tőke-, kamat- és járadékadó levonása nélkül** történik; ezen járadékjegyek a m. kir. pénzügyminister rendelete (98.070/99.) szerint illetékmentességben részesülnek. A visszafizetésre kerülő járadékjegyek a **névérték 102⁰/0-ával levonás nélkül váltatnak be.** Ezen czimletek a közgazgatás, valamint az igazságügyi igazgatás összes ágazataiban **üzleti biztosítéku**l és **bánatpénzül** és az osztrák-magyar bank fő- és fiókintézeteinél **kézi zálogul** elfogadtatnak.

Gróf Széchenyi István emléke ápolására alakult bizottságtól.

Nagyérdemü hazafiak!

Sivár, fajunkat vetköztető korunkban, a társadalom és a magyar faj megmentésének egyetlen és biztos horgonya a legnagyobb magyar, *Gr. Széchenyi István* szellemének felébresztése, az ő elvei és eszméi diadalra juttatása.

Csepegtessük ezt be minden magyar anya, férfi és gyermek szívébe, hogy Magyarország csakugyan legyen. A „BUDA ÉS VIDÉKE“ (Keresztények Lapja) a Széchenyi kultusz közlönye, kegyelettel ápolja a legnagyobb magyar emlékét, terjeszti elveit, eszméit. Előfizetési ára egy évre 12 kor., félévre 6 kor., évnegyedre 3 kor., (kiadóhivatal: Budapest, I. ker., Krisztina-körut 101.) Szerkeszti *Erdélyi Gyula*, ki Széchenyit komolyan tanulta.

Kérjük méltóztassék e határozott *keresztény* lapot megrendelni, mely érdekes és a magyar fajt védő tartalommal jelenik meg és *időnkint kép- és könyvmellékletet ad.*

Gr. Széchenyi István emléke ápolására
alakult bizottság.

Értesítés.

Van szerencsém a n. é. közönség becses tudomására juttatni, hogy a **Buczák Ágoston** 40 év óta fennálló

butorraktárát és kárpitos műhelyét

átvettem és azt **BUCZÁK Á.** utóda **BÁRD TIVADAR** cég alatt tovább vezetem. Amidőn a t. közönséget arra kérem, hogy úgy mint elődömet, engemet is nagybecsü bizalmával megtisztelni sziveskedjék, előre is biztosítom, hogy egyedüli törekvésem az leend, hogy t. vevőimet a legjobban és legpontosabban kiszolgálhassam. Megjegyezve még, hogy üzletemben leginkább saját készítésü butorokat és kárpitos munkákat tartok raktáron.

Magamat ajánlva, maradok

kiváló tisztelettel

Buczák Á. utóda Bárd Tivadar.

II. ker., Fő-utcza 32. sz. (Kapuczinus-zárda.)

PESTI MAGY.

KERESKEDELMI BANK

Alapított 1842. Jelzálogkölcson-Üzlete Alapított 1842.

Részvénytőke :
30.000,000 korona
Tartalékalap :
26.400,000 korona.

Főintézet és igazgatóság :
BUDAPEST
V., Dorottya-utca 1. sz.
saját házában.

I. Általános határozmányok.

A pesti magyar kereskedelmi bank, jelzálogos bekebelezése mellett, tőkét és kamatot magukban foglaló, félévénként lejáró törlesztési részletekben (annuitás) visszafizetendő záloglevél-kölcsonöket engedélyez.

Az engedélyezendő legcsekélyebb kölcsonösszeg 2000 korona.

A bank kölcsonnei jelenleg 4⁰/₀-os és 4¹/₂⁰/₀-os kamat alapján engedélyeztetnek.

A törlesztési részletek, a törlesztési időtartamra való tekintettel, a legjutányosabban állapítatnak meg.

A záloglevelek elszámolási árfolyamát a bank esetről-esetre állapítja meg.

Jelzálogi biztosítékul szolgálhatnak: a) állandó bért jövedelmező, szilárd anyagból épült, kész városi lakházak; b) a magyar korona területén fekvő ingatlan földbirtok; c) Budapest székesfővárosi lakházak abban az esetben is, ha azok épülőfélben vannak.

A jelzálog-kölcsonösszeg magassága, betudva azt az összeget is, melylyel az ingatlan netalán terhelve maradt, a bank közgei által: kipuhatolt becsértéknek legfeljebb 50⁰/₀-a erejéig szabatik meg.

Az ingatlan becsértékének megállapításául következők szolgálnak:

- A) Földbirtokoknál: a) a kataszteri birtokivben kitüntetett egyenes adó 100-szorosa; vagy b) a kataszteri birtokivben kitüntetett tiszta jövedelem 25-szöröse; c) a bank közge által adandó szakértői vélemény.
B) Lakházaknál: a) a hiteles bérjövedelem kétharmadának 5—10⁰/₀-ig terjedő kamatláb szerint tőkésített összege, melyhez az esetleg még igénybe vehető házbéradómentesség tőkésített értéke hozzászámittatik; b) a bank közge által adandó szakértői vélemény.

Szakértői vélemény házbirtok becslésénél mindig, földbirtoknál azonban csupán akkor követeltetik, ha az igényelt kölcson a kataszter adatai alapján meg nem szavazható.

II. Kölcsonkérvények kellékei.

Kölcsonkérvény-minták a bank jelzálog osztályában díjmentesen kaphatók.

A beadványhoz csatolandók: Földbirtokoknál: a) a legújabb keletü telekkönyvi kivonat; b) a kataszteri birtokiv.

Városi kész házaknál: a) a legújabb keletü telekkönyvi kivonat; b) a bérjövedelem hiteles kimutatása.

Építendő vagy épülőfélben levő házaknál: a) a legújabb keletü telekkönyvi kivonat; b) az építési terv; c) a költségvetés; d) az építési engedély; e) a tervezett bérjövedelemnek összeállítása.

Ezenkívül következő adatok veendők fel a beadványba: a) a kölcson igénylő neve, állása, lakása; b) a kívánt kölcson összege; c) a törlesztési időtartam.

Krammer és Erhardt könyvnyomdája
Budapest, VII., Csömöri-út 28. sz.

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár